

“Expressbank” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti

31 dekabr 2018-ci il tarixinə

**Beynəlxalq Maliyyə Hesabatı Standartlarına
uyğun Maliyyə Hesabatları və
Müstəqil Auditorun Hesabatı**

Mündəricat

Müstəqil Auditorun Hesabatı

Maliyyə Hesabatları

Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat	1
Mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabat	2
Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat	3
Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat	4

Maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

1. Bankın əsas fəaliyyəti.....	5
2. Bankın əməliyyat mühiti	5
3. Əsas uçot siyasəti	6
4. Yeni və ya yenidən işlənmiş standartların və onlara dair şərhlərin tətbiqi	14
5. Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr	17
6. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri.....	21
7. Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	22
8. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	23
9. Borc qiymətli kağızlara investisiyalar	34
10. Əmlak və avadanlıqlar.....	36
11. Qeyri-maddi aktivlər	37
12. Mülkiyyətə keçmiş əmlak.....	37
13. Digər dəyersizləşmə və ehtiyatlar.....	38
14. Sair aktivlər və öhdəliklər	38
15. Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	39
16. Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	40
17. Vergilər	40
18. Kapital	41
19. Təəhhüdlər və şərti öhdəliklər	42
20. Faiz gəlir və xərcləri	43
21. Xalis haqq və komissiya gəlirləri	43
22. Sair gəlirlər	44
23. İşçi heyəti ilə bağlı xərclər, ümumi və inzibati xərclər	44
24. Risklərin idarə edilməsi	44
25. Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri.....	56
26. Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması	58
27. Kapitalın adekvatlığı	61
28. 1 yanvar 2018-ci il tarixindən əvvəlki dövrlərə tətbiq edilən uçot siyasəti	61
29. İxtisarlər.....	63

Müstəqil Auditorun Hesabatı

“Expressbank” ASC-nin Səhmdarlarına və İdarə Heyətinə:

Rəy

Bizim fikrimizcə, hazırkı maliyyə hesabatları bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından “Expressbank” ASC-nin (“Bank”) 31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə vəziyyətini və həmin tarixdə başa çatan il üzrə maliyyə nəticələrini və pul vəsaitlərinin hərəkətini Beynəlxalq Maliyyə Hesabatı Standartlarına uyğun olaraq düzgün əks etdirir.

Auditin predmeti

Bankın maliyyə hesabatları aşağıdakılardan ibarətdir:

- 31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat;
- həmin tarixdə başa çatan il üzrə mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabat;
- həmin tarixdə başa çatan il üzrə kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat;
- həmin tarixdə başa çatan il üzrə pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat; və
- əsas uçot siyasətləri və digər izahedici məlumatlar daxil olmaqla, maliyyə hesabatları üzrə qeydlər.

Rəy üçün əsaslar

Biz auditə Beynəlxalq Audit Standartlarına uyğun aparmışıq. Bu standartlar üzrə bizim məsuliyyət rəyimizin “Maliyyə hesabatlarının auditinə görə auditorun məsuliyyəti” bölməsində əks etdirilir.

Biz hesab edirik ki, əldə etdiyimiz audit sübutları rəyimizi əsaslandırmaq üçün yetərli və münasibdir.

Müstəqillik

Biz Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Standartları Şurasının dərc etdiyi Peşəkar Mühasiblərin Etika Məcəlləsinə uyğun olaraq Bankdan asılı olmadan müstəqil şəkildə fəaliyyət göstəririk. Biz Etika Məcəlləsinə uyğun olaraq, etika ilə bağlı digər öhdəliklərimizi yerinə yetirmişik.

Maliyyə hesabatlarına görə rəhbərliyin və korporativ idarəetmə üzrə cavabdeh olan səlahiyyətli şəxslərin məsuliyyəti

Rəhbərlik maliyyə hesabatlarının Beynəlxalq Maliyyə Hesabatı Standartlarına uyğun olaraq hazırlanması və düzgün təqdim edilməsi, eləcə də fırıldaqçılıq və yaxud səhv nəticəsində yaranmasından asılı olmayaraq, əhəmiyyətli təhriflər olmayan maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün rəhbərliyin zəruri hesab etdiyi daxili nəzarət sisteminə görə məsuliyyət daşıyır.

Maliyyə hesabatlarının hazırlanması zamanı rəhbərlik Bankı ləğv etmək və ya fəaliyyətini dayandırmaq niyyətində olmadığı yaxud bunu etməkdən başqa münasib alternativ olmadığı halda, Bankın fasiləsiz fəaliyyət göstərmək qabiliyyətinin qiymətləndirilməsinə, müvafiq hallarda fəaliyyətin fasiləsizliyinə dair məlumatların açıqlanmasına və fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipinin istifadə edilməsinə görə məsuliyyət daşıyır.

Korporativ idarəetmə üzrə cavabdeh olan səlahiyyətli şəxslər Bankın maliyyə hesabatlarının hazırlanması prosesinə nəzarətə görə məsuliyyət daşıyır.

Maliyyə hesabatlarının auditinə görə auditorun məsuliyyəti

Bizim məqsədimiz bütövlükdə maliyyə hesabatlarında fırıldaqçılıq və ya səhv nəticəsində əhəmiyyətli təhriflərin olub-olmadığına dair kifayət qədər əminlik əldə etmək və rəyimizin daxil olduğu auditor hesabatını təqdim etməkdir. Kifayət qədər əminlik əminliyin yüksək səviyyəsidir, lakin Beynəlxalq Audit Standartlarına uyğun olaraq auditin aparılması zamanı mövcud olan bütün əhəmiyyətli təhriflərin həmişə aşkar olunacağına zəmanət vermir. Təhriflər fırıldaqçılıq və ya səhv nəticəsində yaranı bilər və fərdi və ya məcmu olaraq istifadəçilərin maliyyə hesabatları əsasında qəbul edəcəyi iqtisadi qərarlara təsir göstərmək ehtimalı olduğu halda əhəmiyyətli hesab edilir.

Beynəlxalq Audit Standartlarına uyğun aparılan auditin bir hissəsi olaraq, biz audit zamanı peşəkar mühakimə tətbiq edirik və peşəkar skeptisizm nümayiş etdiririk. Biz həmçinin:

- Maliyyə hesabatlarında fırıldaqçılıq və ya səhv nəticəsində əhəmiyyətli təhriflərin olması riskini müəyyən edir və qiymətləndirir, həmin risklərə qarşı audit prosedurlarını hazırlayır və həyata keçirir və rəyimizi əsaslandırmaq üçün yetərli və münasib audit sübutlarını əldə edirik. Fırıldaqçılıq nəticəsində yaranmış əhəmiyyətli təhriflərin aşkar edilməməsi riski səhvlər nəticəsində yaranmış əhəmiyyətli təhriflərin aşkar edilməməsi riskindən daha yüksəkdir, çünki fırıldaqçılığa gizli sövdələşmə, saxtakarlıq, məlumatların bilərəkdən göstərilməməsi, yanlış təqdimat və ya daxili nəzarət sistemində sui-istifadə halları daxil ola bilər.
- Bankın daxili nəzarət sisteminin effektivliyinə dair rəy bildirmək üçün deyil, şəraitə uyğun audit prosedurlarını işləyib hazırlamaq üçün daxili nəzarət sistemi üzrə məlumat əldə edirik.
- Rəhbərlik tərəfindən istifadə edilən uçot siyasətlərinin uyğunluğunu, habelə uçot təxminləri və müvafiq açıqlamaların münasibliyini qiymətləndiririk.
- Fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipinin rəhbərlik tərəfindən istifadə edilməsinin uyğunluğuna və əldə edilən audit sübutları əsasında Bankın fasiləsiz fəaliyyət göstərmək imkanını ciddi şübhə altına qoya bilən hadisə və şəraitlə bağlı əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyin mövcud olub-olmadığına dair qənaətə gəlirik. Əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyin mövcud olduğu qənaətinə gəldikdə, auditor rəyimizdə maliyyə hesabatlarındakı müvafiq məlumatların açıqlanmasına diqqət yetirməli və ya belə məlumatların açıqlanması yetərli olmadıqda, rəyimizdə dəyişiklik etməliyik. Nəticələrimiz auditor hesabatımızın tarixinədək əldə edilən audit sübutlarına əsaslanmalıdır. Lakin sonrakı hadisələr və şəraitlər Bankın fasiləsiz fəaliyyətinin dayandırılmasına səbəb ola bilər.
- Məlumatların açıqlanması da daxil olmaqla, maliyyə hesabatlarının ümumi təqdimatını, strukturunu və məzmununu, habelə əsas əməliyyatların və hadisələrin maliyyə hesabatlarında düzgün təqdim edilib-edilmədiyini qiymətləndiririk.

Biz korporativ idarəetmə üzrə cavabdeh olan səlahiyyətli şəxslərə digər məsələlərlə yanaşı, planlaşdırılan audit prosedurlarının həcmi və müddəti, habelə əhəmiyyətli audit nəticələri, o cümlədən audit zamanı daxili nəzarət sistemində aşkar etdiyimiz əhəmiyyətli çatışmazlıqlar barədə məlumat veririk.

PricewaterhouseCoopers Audit Azerbaijan LLC

29 may 2019-cu il

Bakı, Azərbaycan Respublikası

"Expressbank" ASC
Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Qeyd	31 dekabr 2018	31 dekabr 2017
AKTİVLƏR			
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	6	139,401	97,685
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	7	2,787	4,787
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	8	231,437	186,644
Amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc qiymətli kağızlara investisiyalar	9	2,402	-
Ədalətli dəyərinin dəyişməsi sair məcmu gəlirə aid olunan borc qiymətli kağızlara investisiyalar	9	511	-
Əmlak və avadanlıqlar	10	11,397	10,554
Qeyri-maddi aktivlər	11	3,869	3,298
Mülkiyyətə keçmiş əmlak	12	1,444	1,998
Cari mənfəət vergisi aktivləri		-	13
Sair aktivlər	14	6,966	10,225
CƏMI AKTİVLƏR		400,214	315,204
ÖHDƏLİKLƏR			
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	15	243,677	150,886
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	16	24,384	14,086
Təxirə salınmış mənfəət vergisi öhdəlikləri	17	-	223
Sair öhdəliklər	14	8,564	6,046
CƏMI ÖHDƏLİKLƏR		276,625	171,241
KAPİTAL			
Nizamnamə kapitalı	18	137,257	137,257
Əmlak və avadanlıqların yenidən qiymətləndirilməsi üzrə ehtiyat (Yığılmış zərər)/bölüşdürülməmiş mənfəət		685 (14,353)	702 6,004
CƏMI KAPİTAL		123,589	143,963
CƏMI ÖHDƏLİKLƏR VƏ KAPİTAL		400,214	315,204

29 may 2019-cu il tarixində Bankın İdarə Heyəti adından təsdiqlənmiş və imzlanmışdır:

İlham Həbibullayev
İdarə Heyətinin Sədri

Həsən Həsənov
Maliyyə Departamentinin Direktoru

Sevda Fəttayeva
Baş Mühasib

“Expressbank” ASC**Mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabat**

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Qeyd	2018	2017
Faiz gəlirləri	20	31,824	25,541
Faiz xərcləri	20	(8,875)	(6,130)
Xalis faiz gəlirləri		22,949	19,411
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	8	(21,063)	(1,644)
Kredit zərərləri üzrə ehtiyatın yaradılmasından sonra xalis faiz gəlirləri		1,886	17,767
Xalis haqq və komissiya gəlirləri	21	8,433	5,975
Xarici valyuta ilə əməliyyatlar üzrə zərər çıxılmaqla gəlir		3,761	5,303
Xarici valyuta mövqeyinin yenidən qiymətləndirilməsi üzrə xalis gəlir		5	33
Satıla bilən investisiya qiymətli kağızlarının realizasiyasından gəlir		-	136
Sair gəlir	22	5,121	134
Qeyri-faiz gəliri		17,320	11,581
Haqq və komissiya xərcləri	21	(3,857)	(2,160)
İşçi heyəti ilə bağlı xərclər, ümumi və inzibati xərclər	23	(30,540)	(26,347)
Digər dəyərsizləşmə və ehtiyatlar	13	(854)	406
Qeyri-faiz xərcləri		(35,251)	(28,101)
Vergidən əvvəlki (zərər)/mənfəət		(16,045)	1,247
Mənfəət vergisi (xərci)/gəliri	17	(688)	211
İL ÜZRƏ (ZƏRƏR)/MƏNFƏƏT		(16,733)	1,458
Sair məcmu gəlir			
Nəqliyyat vasitələrinin yenidən qiymətləndirilməsi	10	66	193
Mənfəət vergisinin effekti	17	(13)	(39)
İL üzrə sair məcmu gəlir		53	154
İL ÜZRƏ CƏMİ MƏCMU (ZƏRƏR)/GƏLİR		(16,680)	1,612

“Expressbank” ASC
Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat

	Nizamnamə kapitalı	Bölüşdürülməmiş mənfəət	Əmlak və avadanlıqların yenidən qiymətləndirilməsi üzrə ehtiyat	Satıla bilən investisiya qiymətli kağızlarının yenidən qiymətləndirilməsi	Cəmi kapital
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>					
31 dekabr 2016-cı il tarixinə qalıq	137,257	4,672	548	(126)	142,351
II üzrə mənfəət	-	1,458	-	-	1,458
II üzrə sair məcmu gəlir	-	-	154	-	154
II üzrə cəmi məcmu gəlir	-	1,458	154	-	1,612
II ərzində realizasiya edilmiş satıla bilən maliyyə aktivləri üzrə yenidən təsnifləşdirmə düzəlişi	-	(126)	-	126	-
31 dekabr 2017-ci il tarixinə qalıq	137,257	6,004	702	-	143,963
BMHS 9-a keçid: - gözlənilən kredit zərərlərinin yenidən ölçülməsi, vergi çıxılmaqla	-	(3,694)	-	-	(3,694)
1 yanvar 2018-ci il tarixinə düzəlişdən sonrakı qalıq	137,257	2,310	702	-	140,269
II üzrə zərər	-	(16,733)	-	-	(16,733)
II üzrə sair məcmu gəlir	-	-	53	-	53
II üzrə cəmi məcmu gəlir/(zərər)	-	(16,733)	53	-	(16,680)
Əmlak və avadanlıqlar üzrə yenidən qiymətləndirmə ehtiyatının bölüşdürülməmiş mənfəətə köçürülməsi	-	70	(70)	-	-
31 dekabr 2018-ci il tarixinə qalıq	137,257	(14,353)	685	-	123,589

“Expressbank” ASC
Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Qeyd	2018	2017
Əməliyyat fəaliyyəti üzrə pul vəsaitlərinin hərəkəti			
Alınmış faizlər		21,389	25,775
Ödənilmiş faizlər		(9,397)	(10,116)
Alınmış haqq və komissiyalar		9,389	5,527
Ödənilmiş haqq və komissiyalar		(3,857)	(2,161)
Xarici valyuta ilə əməliyyatlar üzrə zərər çıxılmaqla reallaşdırılmış gəlir		3,761	5,303
Alınmış digər gəlirlər		5,121	134
Ödənilmiş əmək haqqı xərcləri		(16,187)	(11,923)
Ödənilmiş ümumi və inzibati xərclər		(10,463)	(9,463)
Əməliyyat aktiv və öhdəliklərində dəyişikliklərdən əvvəl əməliyyat fəaliyyəti üzrə (istifadə edilən)/daxil olan pul vəsaitlərinin hərəkəti		(244)	3,076
<i>Əməliyyat aktivlərində xalis azalma/artım):</i>			
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər		(1,412)	(4,090)
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar		(56,484)	27,059
Sair aktivlər		5,172	(3,890)
<i>Əməliyyat öhdəliklərində xalis artım/(azalma):</i>			
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər		90,357	39,991
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər		10,270	(8,452)
Sair öhdəliklər		1,911	3,751
Mənfəət vergisindən əvvəl əməliyyat fəaliyyəti üzrə daxil olan xalis pul vəsaitləri		49,570	57,445
Ödənilmiş mənfəət vergisi		-	-
Əməliyyat fəaliyyəti üzrə daxil olan xalis pul vəsaitləri		49,570	57,445
İnvestisiya fəaliyyəti üzrə pul vəsaitlərinin hərəkəti			
Ədalətli dəyərinin dəyişəmsi sair məcmu gəlirə aid olunan borc qiymətli kağızların əldə edilməsi		(511)	-
Satıla bilən investisiya qiymətli kağızların satışından və ödənilməsindən daxilolmalar		-	900
Amortizasiya olunmuş dəyərle qeydə alınan borc qiymətli kağızlara investisiyaların əldə edilməsi		(33,701)	-
Amortizasiya olunmuş dəyərle qeydə alınan borc qiymətli kağızların ödənilməsindən daxilolmalar		31,301	-
Əmlak və avadanlıqların alınması		(4,049)	(1,441)
Əmlak və avadanlıqların satışından daxilolmalar		813	32
Bankın mülkiyyətinə keçmiş girovların satışından daxilolmalar		120	966
Qeyri-maddi aktivlərin əldə edilməsi		(1,252)	(359)
İnvestisiya fəaliyyəti üzrə (istifadə edilən)/daxil olan xalis pul vəsaitləri		(7,279)	98
Məzənnə dəyişikliklərinin pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinə təsiri		(575)	(1,671)
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərində xalis artım		41,716	55,872
İlin əvvəlinə pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	6	97,685	41,813
İlin sonuna pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	6	139,401	97,685

1. Bankın əsas fəaliyyəti

"Expressbank" ASC ("Bank") 21 iyun 1992-ci il tarixində "Azərneqliyyatbank" Kommersiya Bankı kimi təsis edilmişdir və Azərbaycan Respublikasının qanunları əsasında fəaliyyət göstərir. 11 mart 2005-ci ildə Bankın hüquqi strukturu dəyişərək, açıq səhmdar cəmiyyəti olmuşdur. 5 mart 2010-cu ildə Bank adını "Azərneqliyyatbank" Açıq Səhmdar Kommersiya Bankından "Expressbank" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə dəyişmişdir. Bank Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının ("ARMB ") 30 dekabr 1992-ci ildə verdiyi 119 sayılı bank lisenziyası əsasında fəaliyyət göstərir.

Bank əhalidən əmanətlər alır və kreditlər verir, Azərbaycanın daxilində və xaricə ödənişləri köçürür, valyuta mübadiləsi aparır, fiziki və hüquqi şəxslərə digər bank xidmətlərini göstərir. Bankın baş ofisi Bakıda yerləşir və Bakıda və Azərbaycanın digər şəhərlərində 16 filialı vardır. Bankın hüquqi ünvanı belədir: Azərbaycan Respublikası, Bakı şəh., AZ 1130, Atatürk prospekti, Y.Çəmənçəmənli küçəsi, 134C.

7 avqust 2007-ci ildən başlayaraq Bank əmanətlərin sığortalanması fondunun üzvüdür. Bu sistem "Əmanətlərin sığortalanması haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa və digər normativ aktlara əsaslanır və Azərbaycan Əmanətlərin Sığortalanması Fondu tərəfindən idarə olunur. 2 mart 2016-cı il tarixindən etibarən Əmanətlərin Sığortalanması Fonduna üzv banklarda qəbul edilən əmanətlər illik faiz dərəcəsi xarici valyuta üzrə 3 faiz və milli valyuta üzrə 15 faiz olmaqla 3 (üç) il müddətində tam sığortalanır.

31 dekabr 2018 və 2017-ci il tarixinə Bankın nizamnamə kapitalında səhmdarların iştirak payları aşağıdakı kimi olmuşdur:

Səhmdar	2018 (%)	2017 (%)
"AZENCO Group" MMC	40.00	40.00
Xammədov Hikmət	25.00	25.00
"EnerqoServis" MMC	17.69	17.69
Seyidov Hafiz	17.00	17.00
"Avtoneqliyyat-servis" MMC	0.31	0.31
Cəmi	100.00	100.00

31 dekabr 2018 və 2017-ci il tarixinə səhmdarlardan heç biri ayrı-ayrılıqda Banka nəzarət etməmişdir.

2. Bankın əməliyyat mühiti

Azərbaycan iqtisadiyyatında inkişaf etməkdə olan bazarlara xas müəyyən xüsusiyyətlər müşahidə edilir. Azərbaycan iqtisadiyyatının mövcud və gələcək inkişafı və sabitliyi hökumətin həyata keçirdiyi iqtisadi, maliyyə və monetar tədbirlərin effektivliyindən, eləcə də xam neftin qiymətlərindən və Azərbaycan manatının sabitliyindən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır.

Neft qiymətlərindəki azalmanın nəticəsi olaraq 2015-ci ildə milli valyutanın əsas xarici valyutalara qarşı devalvasiyasından sonra əməliyyat mühiti son dərəcə qeyri-müəyyən qalmışdır.

Hökumət uzunmüddətli iqtisadi sabitliyi və dayanıqlığı təmin etmək üçün islahatları sürətləndirmişdir. Belə ki, hökumət 2018-ci ildə sərt pul siyasətini davam etdirmiş və Azərbaycan manatının mövqeyinin sabitləşdirilməsinə yönəldilmiş xarici valyuta ehtiyatları ayırmışdır.

2019-cu ilin yanvar ayında "Fitch" beynəlxalq reyting agentliyi Azərbaycanın suveren kredit reytingini "BB+" səviyyəsində saxlayıb. Eyni zamanda, agentlik Azərbaycanın uzunmüddətli suveren kredit reytingini xarici və milli valyutada "BB+/BB+" səviyyəsində təsdiqləyib. Agentlik Azərbaycanın iqtisadi artımının orta səviyyədə davam edəcəyini, lakin hələ də neft sənayesi tendensiyalarından və dövlət investisiyalarından asılı olacağını proqnozlaşdırır.

Bankın rəhbərliyi mövcud iqtisadi mühitdə baş verən prosesləri müşahidə edir və Bankın yaxın gələcəkdə fəaliyyətinin dayanıqlığını və inkişafını təmin etmək üçün qabaqlayıcı tədbirlər görür. Buna baxmayaraq, mövcud iqtisadi vəziyyətin gələcək təsirini qabaqcadan proqnozlaşdırmaq nisbətən mürəkkəb olduğuna görə rəhbərliyin iqtisadi mühitlə bağlı cari proqnozları və təxminləri faktiki nəticələrdən fərqli ola bilər.

3. Əsas uçot siyasəti

Maliyyə hesabatlarının tərtibatının əsasları. Hazırkı maliyyə hesabatları maliyyə alətlərini ilkin olaraq ədalətli dəyərle tanımaqla, əmlak və avadanlıqları yenidən qiymətləndirməklə, eləcə də maliyyə alətlərini ədalətli dəyərinin dəyişməsi mənfəət və ya zərəre aid olunan ("FVTPL") və ədalətli dəyərinin dəyişməsi sair məcmu gəlirə aid olunan kateqoriyalara təsnifləşdirməklə, ilkin dəyər metoduna əsasən hazırlanmışdır. Hazırkı maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında istifadə edilən əsas uçot siyasətləri aşağıda göstərilir. 1 yanvar 2018-ci il tarixindən BMHS 9 və BMHS 15-ə keçidlə əlaqədar uçot siyasətində baş verən dəyişikliklərdən başqa, həmin uçot siyasəti başqa cür göstərilmədiyi hallarda, təqdim edilən bütün dövrlərə müvafiq şəkildə tətbiq edilmişdir (Qeyd 4 və Qeyd 28-ə baxın).

Maliyyə alətləri - əsas qiymətləndirmə üsulları. Ədalətli dəyər qiymətləndirmə tarixində bazar iştirakçıları arasında könüllü şəkildə əməliyyat həyata keçirilərkən aktiv satmaq üçün alınacaq və öhdəliyi ötürərkən ödəniləcək dəyərdir. Ədalətli dəyər ən yaxşı olaraq fəal bazarda alınıb satıla bilən qiymət ilə təsdiqlənir. Fəal bazar qiymətlər haqqında davamlı olaraq məlumat əldə etmək üçün aktiv və öhdəliklər üzrə əməliyyatların kifayət qədər tez müddətdə və həcmdə həyata keçirildiyi bazardır. Fəal bazarda alınıb satılan maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri ayrı-ayrı aktiv və ya öhdəliklərin bazar qiymətinin müəssisənin istifadəsində olan aktiv və ya öhdəliklərin miqdarına hasili nəticəsində alınan məbləğ kimi ölçülür. Bu hal hətta bazarın normal gündəlik ticarət dövriyyəsi müəssisənin istifadəsində olan aktiv və öhdəliklərin qarşılınması üçün kifayət qədər olmadıqda və bir əməliyyat üzrə mövqelərin satılması üçün sifarişlərin yerləşdirilməsi bazar qiymətinə təsir etdikdə baş verir.

Əməliyyatın qiyməti haqqında bazar məlumatı olmayan maliyyə alətlərinin ədalətli dəyərini müəyyən etmək üçün pul axınlarının diskontlaşdırılması modelindən, həmçinin bazar şərtləri ilə həyata keçirilən analoji əməliyyatlar haqqında məlumatlara və ya investisiya olunan müəssisələrin cari dəyərinə əsaslanan modellərdən istifadə edilir. Ədalətli dəyərin qiymətləndirilməsi nəticələri aşağıda göstəriləndiyi kimi ədalətli dəyər iyerarxiyasının səviyələrinə görə təhlil edilir: (i) 1-ci Səviyyəyə oxşar aktivlər və ya öhdəliklər üçün aktiv bazarlarda kotirovka olunan (düzəliş edilməyən) qiymətlər ilə qiymətləndirmələr aiddir, (ii) 2-ci Səviyyəyə aktiv və ya öhdəlik üçün birbaşa (yəni, qiymətlər) və ya dolayısı ilə (yəni, qiymətlər əsasında hesablananlar) müşahidə edilə bilən əhəmiyyətli ilkin məlumatların istifadə edildiyi qiymətləndirmə üsulları ilə qiymətləndirmələr aiddir (iii) 3-cü Səviyyəyə aid olan qiymətləndirmələr yalnız müşahidə oluna bilən bazar məlumatlarına əsaslanmır (yəni, qiymətləndirmə üçün əhəmiyyətli həcmdə müşahidə oluna bilməyən ilkin məlumatlar tələb edilir). Ədalətli dəyər iyerarxiyasının səviyyələri arasında köçürmələr hesabat dövrünün sonunda baş vermiş hesab edilir. Təkrarlanan ədalətli dəyər qiymətləndirmələri maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda hər bir hesabat dövrünün sonunda mühasibat uçotu standartları ilə tələb edilən və ya icazə verilən qiymətləndirmələrdir. Qeyd 25-ə baxın.

Əməliyyat xərcləri əlavə xərcləri əks etdirir və birbaşa olaraq maliyyə alətinin alışı, buraxılması və ya satışı ilə əlaqəlidir. Əlavə xərc əməliyyat həyata keçirilmədiyi təqdirdə yaranmayan xərclərdir. Əməliyyat xərclərinə agentlərə (satış üzrə agentlər kimi fəaliyyət göstərən işçilər daxil olmaqla), məsləhətçilərə, brokerlərə və dilərlərə ödənilmiş haqq və komissiyalar, tənzimləyici orqanlar və fond birjalalarına ödəmələr, eləcə də mülkiyyət hüququnun köçürülməsi üzrə vergilər və rüsumlar daxildir. Əməliyyat xərclərinə borc öhdəlikləri üzrə mükafat və ya diskontlar, maliyyələşdirmə xərcləri, daxili inzibati və ya saxlama xərcləri daxil edilmir.

Amortizasiya olunmuş dəyər (AC) əsas məbləğ üzrə ödənişlərin çıxılmasından və hesablanmış faizlərin əlavə edilməsindən, maliyyə aktivləri üçün işə gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyatın çıxılmasından sonra maliyyə alətinin ilkin tanınma zamanı qeydə alınan dəyəridir. Hesablanmış faizlərə ilkin tanınma zamanı təxirə salınmış əməliyyat xərclərinin və effektiv faiz dərəcəsi metodundan istifadə etməklə ödənilməli məbləğ üzrə hər hansı mükafat və ya diskontun amortizasiyası daxildir. Hesablanmış faiz gəlirləri və faiz xərcləri, o cümlədən hesablanmış kupon gəlirləri və amortizasiya edilmiş diskont və ya mükafat (o cümlədən təqdim olunma zamanı təxirə salınmış komissiyalar, əgər varsa) ayrıca göstərilmir və maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda müvafiq maddələrin balans dəyərində əks olunur.

Effektiv faiz metodu maliyyə alətinin balans dəyəri üzrə sabit faiz dərəcəsinin (effektiv faiz dərəcəsi) təmin edilməsi üçün faiz gəlirləri və ya xərclərinin müvafiq dövr ərzində uçota alınması metodudur. Effektiv faiz dərəcəsi gələcək pul ödənişləri və ya daxilolmalarını (kreditlər üzrə gələcək zərərlər istisna olmaqla) maliyyə alətinin fəaliyyət müddəti və ya daha qısa müddət ərzində maliyyə alətinin ümumi balans dəyərinə diskontlaşdırılan dərəcədir. Effektiv faiz dərəcəsi maliyyə aləti üçün nəzərdə tutulan dəyişkən faiz dərəcəsi üzrə kredit spredini əks etdirən mükafatlar və ya diskont və yaxud bazar qiymətlərindən asılı olaraq müəyyən edilməyən digər dəyişkən amillər istisna olmaqla, faiz dərəcələrinin növbəti dəyişdirilmə tarixinə qədər dəyişkən faizli alətlər üzrə pul vəsaitlərinin hərəkətini diskont etmək üçün istifadə edilir. Belə mükafatlar və ya diskontlar maliyyə alətinin gözlənilən tədavül müddəti ərzində amortizasiya edilir. Diskont dəyərinin hesablanmasına müqavilə tərəfləri arasında ödənilmiş və ya alınmış effektiv faiz dərəcəsinin tərkib hissəsini təşkil edən bütün komissiyalar daxildir.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Maliyyə alətlərinin ilkin tanınması. FVTPL kateqoriyasında ölçülən maliyyə alətləri ilkin olaraq ədalətli dəyərlə tanınır. Bütün digər maliyyə alətləri əməliyyat xərcləri də daxil olmaqla, ilkin olaraq ədalətli dəyərlə tanınır. İlkin tanınma zamanı ədalətli dəyər ən yaxşı olaraq əməliyyat qiyməti ilə təsdiqlənir. İlkin tanınma zamanı gəlir və ya zərər yalnız ədalətli dəyər ilə əməliyyat qiyməti arasında fərq olduqda qeydə alınır. Əməliyyat qiyməti eyni maliyyə aləti ilə aparılan digər müşahidə oluna bilən cari bazar əməliyyatları və ya əsas məlumat kimi yalnız müşahidə edilə bilən bazarların məlumatlarını istifadə edən qiymətləndirmə modeli ilə təsdiqlənir. İlkin tanınmadan sonra amortizasiya olunmuş dəyərlə qiymətləndirilən maliyyə aktivləri və ədalətli dəyərin dəyişməsi sair məcmu gəlirə aid edilən (“FVOCI”) borc alətlərinə investisiyalar üzrə gözlənilən kredit zərərləri üçün ehtiyat tanınır və bu da aktivin ilkin tanınmasından dərhal sonra zərərin tanınması ilə nəticələnir.

Qanunvericilik və ya ümumi qəbul edilmiş bazar qaydaları ilə müəyyən edilmiş vaxt çərçivəsində təchiz olunması nəzərdə tutulan maliyyə aktivlərinin bütün digər alışı və satışı (“standart şərtlər” əsasında alışı və satışı), Bankın maliyyə aktivini almaq və ya satmaq öhdəliyini qəbul etdiyi əməliyyat tarixində qeydə alınır. Alış üzrə bütün digər əməliyyatlar Bankın həmin maliyyə aləti üzrə müqavilə tərəfi olduğu halda tanınır.

Maliyyə aktivlərinin təsnifləşdirilməsi və sonrakı dövrdə qiymətləndirilməsi: qiymətləndirmə kateqoriyaları. Bank maliyyə aktivlərini aşağıdakı kateqoriyalarda təsnifləşdirir: FVTPL, FVOCI və AC. Borc maliyyə aktivlərinin təsnifləşdirilməsi və sonrakı dövrdə ölçülməsi: (i) müvafiq aktivlər portfelinin idarə olunması üçün Bankın biznes modelindən və (ii) aktiv üzrə pul axınlarının xüsusiyyətindən asılıdır.

Maliyyə aktivlərinin təsnifləşdirilməsi və sonrakı dövrdə qiymətləndirilməsi: biznes model. Biznes model Bankın pul axınları əldə etməsi məqsədilə portfelin idarə edilməsi üçün istifadə etdiyi metodu əks etdirir və Bankın məqsədinin: (i) aktivlərdən yalnız müqavilə üzrə pul axınlarının əldə edilməsi (“müqavilə üzrə pul axınlarının əldə edilməsi üçün aktivin saxlanması”) və ya (ii) müqavilədə nəzərdə tutulan və aktivlərin satışından yaranan pul axınlarının əldə edilməsi (“müqavilə üzrə pul axınlarının əldə edilməsi və maliyyə aktivlərinin satılması üçün aktivlərin saxlanması”) olub-olmadığını müəyyən edir. (i) və (ii) bəndlər tətbiq edilməkdə, maliyyə aktivləri “digər” biznes modellərə aid edilir və FVTPL kateqoriyasında ölçülür.

Biznes model qiymətləndirmə tarixində mövcud olan portfel üzrə müəyyən edilmiş məqsədlərə nail olmaq üçün Bankın həyata keçirməyi planlaşdırdığı fəaliyyətə dair bütün müvafiq sübutlar əsasında aktivlər qrupu (portfel səviyyəsində) üçün müəyyən edilir. Biznes modelin müəyyən edilməsi zamanı Bankın nəzərə aldığı amillərə portfelin məqsədi və tərkibi, müvafiq aktivlər üzrə pul axınlarının əldə edilməsi ilə bağlı keçmiş təcrübə, risklərin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi üzrə yanaşmalar və aktivlər üzrə gəlirliliyin qiymətləndirilməsi üsulları daxildir. Bankın öz maliyyə aktivləri üçün biznes modellərin müəyyən edilməsi zamanı istifadə etdiyi əsas mülahizələr Qeyd 5-də göstərilir.

Maliyyə aktivlərinin təsnifləşdirilməsi və sonrakı dövrdə qiymətləndirilməsi: pul axınlarının xüsusiyyətləri. Biznes model müqavilə üzrə pul axınlarının əldə edilməsi və ya müqavilə üzrə pul axınlarının əldə edilməsi və maliyyə aktivlərinin satılması üçün aktivlərin saxlanılmasını nəzərdə tutduqda, Bank nağd pul axınlarının yalnız əsas borc və faiz ödənişlərindən ibarət olub-olmadığını qiymətləndirir (SPPI təhlili).

Müqavilə şərtləri əsas kredit sazişinin şərtlərinə uyğun olmayan riskə və ya dəyişkənliyə məruz qalmanı nəzərdə tutduqda, müvafiq maliyyə aktivini FVTPL kateqoriyasında təsnifləşdirilir və qiymətləndirilir. SPPI təhlili aktivin ilkin tanınması zamanı həyata keçirilir və sonradan yenidən qiymətləndirilmir. Bankın öz maliyyə aktivləri üçün SPPI təhlili həyata keçirdiyi zaman istifadə etdiyi əsas mülahizələr Qeyd 4-də göstərilir.

Maliyyə aktivlərinin yenidən təsnifləşdirilməsi. Maliyyə aktivlərinin idarə edilməsi üzrə biznes model tam dəyişdirildikdə, bütün maliyyə alətləri yenidən təsnifləşdirilir. Aktivlərin yenidən təsnifləşdirilməsi perspektiv qaydada - biznes modeldəki dəyişiklikdən sonrakı ilk hesabat dövrünün əvvəlindən tətbiq edilir. Bank cari və müqayisəli dövr ərzində öz biznes modelini dəyişdirməmiş və maliyyə aktivlərini yenidən təsnifləşdirməmişdir.

Maliyyə aktivlərinin dəyərsizləşməsi: gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyat. Bank amortizasiya olunmuş dəyərlə və FVOCI kateqoriyasında ölçülmüş borc alətləri, eləcə də kredit öhdəlikləri və maliyyə zəmanəti müqavilələrindən yaranan risklər üzrə gözlənilən kredit zərərlərini (ECL) proqnozlar əsasında qiymətləndirir. Bank hər bir hesabat tarixində gözlənilən kredit zərərlərini qiymətləndirir və kredit zərərləri üzrə ehtiyatı tanıyır. Gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi aşağıdakıları özündə əks etdirir: (i) bir sıra mümkün nəticələrin qiymətləndirilməsi yolu ilə müəyyən edilmiş obyektiv və ehtimal ilə ölçülmüş məbləğ, (ii) pulun zaman dəyəri və (iii) hesabat tarixində keçmiş hadisələr, cari şərtlər və proqnozlaşdırılan gələcək iqtisadi vəziyyət haqqında artıq xərc çəkmədən və ya çalışmadan əldə edilə bilən əsaslandırılmış və təsdiqlənmiş məlumat.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc alətləri gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyat çıxılmaqla, maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda göstərilir. Kredit öhdəlikləri və maliyyə zəmanətləri üzrə gözlənilən kredit zərərləri üçün maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda öhdəliyin tərkibində ayrıca ehtiyat tanınır. FVOCI kateqoriyasında qiymətləndirilən borc alətlərinin amortizasiya olunmuş dəyərində dəyişikliklər gözlənilən kredit zərərləri üçün ehtiyat çıxılmaqla mənfəət və ya zərərde tanınır. Balans dəyərindəki digər dəyişikliklər sair məcmu gəlirlərdə FVOCI kateqoriyasında qiymətləndirilən borc alətləri üzrə “zərər çıxılmaqla gəlir” kimi tanınır.

Bank maliyyə aktivlərinin ilkin tanınmasından etibarən kredit keyfiyyətindəki dəyişikliklərə əsaslanaraq üç mərhələli dəyərsizləşmə modeli tətbiq edir. İlkin tanınma zamanı dəyərsizləşməmiş maliyyə aləti 1-ci Mərhələyə təsnifləşdirilir. 1-ci Mərhələdə maliyyə aktivləri üzrə gözlənilən kredit zərərləri növbəti 12 ay ərzində və ya müqavilədə nəzərdə tutulan ödəniş tarixinə qədər (12 ay bitənə qədər) baş verə bilən defolt hadisələri nəticəsində yaranmış bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri (“12 aylıq gözlənilən kredit zərəri”) məbləğində qiymətləndirilir. Bank ilkin tanınma vaxtından etibarən kredit riskində əhəmiyyətli dərəcədə artımın (“SICR”) baş verdiyini müəyyən edərsə, aktiv 2-ci Mərhələyə köçürülür və həmin aktiv üzrə gözlənilən kredit zərərləri bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri əsasında, yeni müqavilədə göstərilən ödəmə tarixinə qədər, lakin gözlənilən hər hansı qabaqcadan ödənişləri nəzərə almaqla (“bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri”) qiymətləndirilir. Kredit riskində əhəmiyyətli dərəcədə artımın baş verməsinin Bank tərəfindən müəyyən edilməsi qaydası Qeyd 24-də təqdim edilir. Bank maliyyə aktivinin dəyərsizləşməsinə müəyyən edərsə aktiv 3-cü Mərhələyə köçürülür və həmin aktiv üzrə gözlənilən kredit zərərləri bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri kimi qiymətləndirilir. Dəyərsizləşmiş aktivlərin və defolt hadisəsinin Bank tərəfindən müəyyən edilməsi qaydası Qeyd 24-də izah edilir. Həmin Qeyddə gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsində istifadə edilən ilkin məlumatlar, fərziyyələr və hesablama üsulları haqqında məlumat, eləcə də Bank tərəfindən proqnoz məlumatlarının gözlənilən kredit zərərləri modellərinə daxil edilməsi qaydası göstərilir.

Kredit və istifadə olunmamış kredit xəttindən ibarət olan kredit kartları kimi müəyyən maliyyə alətləri üzrə istisna olaraq kredit zərərləri Bankın kredit riskinə məruz qaldığı müddət, yeni belə kredit zərərlərinin kredit riskinin idarə edilməsi tədbirləri vasitəsilə azaldılmasına qədər olan dövr ərzində (bu dövr kredit müqaviləsinin maksimum müddətindən artıq olsa belə) qiymətləndirilir. Bu, kreditin ödənilməsinin tələb edilməsi və istifadə olunmamış kredit xəttinin ləğv edilməsinə görə kredit zərərinə məruz qalan məbləğin müqavilədə nəzərdə tutulan bildiriş müddəti ilə məhdudlaşmaması ilə əlaqədardır.

Maliyyə aktivlərinin silinməsi. Maliyyə aktivlərini bərpa etmək üçün Bankın bütün praktiki imkanları tükəndikdə və Bank belə aktivlərin bərpasına dair gözləntilərin əsaslandırılmadığı qənaətinə gəldikdə, maliyyə aktivləri tam və ya qismən silinir. Aktivlərin silinməsi tanınmanın dayandırılmasını əks etdirir. Bank müqaviləyə əsasən ödənilməli məbləğləri bərpa etməyə cəhd etdikdə, lakin həmin məbləğlərin bərpası ilə bağlı əsaslandırılmış gözləntiləri olmadıqda, barəsində hələ də məcburi bərpa tədbirləri görülən maliyyə aktivlərini silə bilər.

Maliyyə aktivlərinin tanınmasının dayandırılması. Bank aşağıdakı hallarda maliyyə aktivlərinin tanınmasını dayandırır: (a) aktivlər geri alındıqda və ya bu aktivlərlə əlaqədar pul vəsaitlərinin hərəkəti üzrə hüquqların müddəti başa çatdıqda və ya (b) Bank maliyyə aktivlərindən daxil olan pul vəsaitlərinin axını üzrə mülkiyyət hüququnu ötürdükdə və ya ötürülmə haqqında müqavilə bağladıqda və bu zaman (i) həmin aktivlərin mülkiyyət hüququ ilə əlaqədar bütün risk və faydaları əsas etibarilə başqa tərəfə ötürdükdə və ya (ii) bu aktivlərin mülkiyyət hüququ ilə əlaqədar bütün risk və faydaları əsas etibarilə ötürmədikdə və ya saxlamadıqda, lakin, həmin aktivlər üzrə nəzarət hüququnu özündə saxlamadıqda. Qarşı tərəf satışa məhdudiyətlər qoymadan aktiv tam olaraq əlaqəli olmayan üçüncü tərəfə satmaq imkanına malik olmadıqda nəzarəti özündə saxlayır.

Maliyyə aktivlərinin modifikasiyası. Bank bəzən maliyyə aktivləri üzrə müqavilə şərtlərinə yenidən baxır və ya onları dəyişdirir. Bu zaman Bank aşağıdakı amilləri nəzərə alaraq, müqavilə üzrə pul axınlarının modifikasiyasının əhəmiyyətli olduğunu qiymətləndirir: aktivin risk profilinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən hər hansı yeni müqavilə şərtləri (məsələn, mənfəətdə pay və ya kapital üzrə gəlirlilik), faiz dərəcəsinə əhəmiyyətli dəyişikliklər, valyutada dəyişikliklər, aktivlə bağlı kredit riskinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən yeni və ya əlavə kredit təminatının yaranması və ya borcalanın maliyyə çətinliyi olduqda kreditin müddətinin əhəmiyyətli dərəcədə artırılması.

Yeni şərtlər əhəmiyyətli dərəcədə fərqləndikdə əvvəlki aktiv üzrə pul axınlarını əldə etmək hüququ başa çatdığına görə Bank əvvəlki maliyyə aktivinin tanınmasını dayandırır və yeni aktiv ədalətli dəyərle tanıyır. Müqavilə şərtlərinə yenidən baxılması tarixi növbəti dəyərsizləşmənin hesablanması, o cümlədən kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması faktının müəyyən edilməsi üçün ilkin tanınma tarixi hesab edilir.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Bundan əlavə, Bank yeni kreditin və ya borc alətinin SPPI meyarına uyğunluğunu qiymətləndirir. Tanınması dayandırılmış ilkin aktivin balans dəyəri ilə əhəmiyyətli dərəcədə modifikasiya edilmiş yeni aktivin ədalətli dəyəri arasındakı hər hansı fərq (fərqi mahiyyəti səhmdarlarla həyata keçirilən kapital əməliyyatına aid edilmədiyi təqdirdə) mənfəət və ya zərərdə tanınır.

Müqavilə şərtlərinə qarşı tərəfin maliyyə çətinlikləri və əvvəlcədən razılaşdırılmış ödənişləri həyata keçirə bilməməsi səbəbindən yenidən baxılarsa, Bank aktiv üzrə risklərin və faydaların müqavilə şərtlərinin dəyişdirilməsi nəticəsində əhəmiyyətli dərəcədə fərqləndiyini müəyyən etmək üçün aktivlər üzrə ilkin və düzəliş edilmiş gözlənilən nağd pul axınlarını müqayisə edir. Risklər və faydalar dəyişmədikdə, modifikasiya edilmiş aktiv ilkin aktivdən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənmir və bu modifikasiya tanınmanın dayandırılmasına gətirib çıxarmır. Bank modifikasiya edilmiş müqavilə üzrə pul axınlarını ilkin effektiv faiz dərəcəsi ilə diskontlaşdırmaqla, ümumi balans dəyərini yenidən hesablayır və modifikasiya nəticəsində yaranan gəlir və ya zərəri mənfəət və ya zərərdə tanıyır.

Mümkün olduqda Bank girova yiyələnmək əvəzinə kredit şərtlərini dəyişdirməyə çalışır. Buna müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş ödəniş müddətlərinin uzadılması və yeni kredit şərtlərinin razılaşdırılması daxildir.

Bu restrukturizasiyanın uçot qaydası aşağıda təqdim olunur:

- Kreditin valyutası dəyişmişdirsə, köhnə kredit uçotdan çıxarılır və yeni kredit tanınır.
- Əgər kredit şərtlərinin dəyişməsi borcunun maliyyə çətinlikləri ilə bağlı deyilsə, yeni şərtlər müəyyən edildikdən sonra, kredit artıq vaxtı keçmiş hesab olunmur.
- Əgər kredit şərtlərinin dəyişməsi borcunun maliyyə çətinlikləri ilə bağlıdırsa və şərtlər dəyişdirildikdən sonra kredit dəyərsizləşsə, Bank ilkin effektiv faiz dərəcəsindən istifadə etməklə diskontlaşdırılmış yeni pul vəsaitlərinin hərəkətinin cari dəyəri ilə şərtlər dəyişdirildikdən əvvəl balans dəyəri arasındakı fərqi dövr üzrə ehtiyat ayırmalarında tanıyır. Kreditin şərtləri dəyişdirildikdən sonra kredit dəyərsizləşməmişsə, Bank effektiv faiz dərəcəsinə yenidən hesablayır.

Bütün meyarların qarşılınması və gələcək ödənişlərin mümkünlüyündən əmin olmaq məqsədilə Bankın rəhbərliyi restrukturizasiya edilmiş kreditləri daim nəzərdən keçirir. Belə kreditlər fərdi və ya ümumi qaydada dəyərsizləşməyə məruz qalmaqla davam edir və onların ödənilən dəyəri kredit üzrə ilkin və ya cari effektiv faiz dərəcəsi istifadə etməklə hesablanır.

Maliyyə öhdəliklərinin qiymətləndirilmə kateqoriyaları. Maliyyə öhdəlikləri aşağıdakılar istisna olmaqla, sonradan amortizasiya olunmuş dəyərlə təsnifləşdirilir: (i) FVTPL kateqoriyasında qiymətləndirilən maliyyə öhdəlikləri və; (ii) maliyyə zəmanəti müqavilələri və kredit öhdəlikləri.

Maliyyə öhdəliklərinin tanınmasının dayandırılması. Maliyyə öhdəliyinin tanınması öhdəlik icra edildiyi halda dayandırılır (yeni, müqavilədə göstərilən öhdəlik yerinə yetirildikdə, ləğv edildikdə və ya icra müddəti başa çatdıqda).

Bank ilə onun əvvəlki kreditörleri arasında şərtləri əhəmiyyətli dərəcədə fərqli olan borc alətlərinin mübadiləsi, eləcə də mövcud maliyyə öhdəliklərinin şərtlərinin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirilməsi ilkin maliyyə öhdəliyinin icrası və yeni maliyyə öhdəliyinin tanınması kimi uçota alınır. Şərtlər o halda əhəmiyyətli dərəcədə dəyişmiş hesab olunur ki, alınmış və ilkin effektiv faiz metodu ilə diskontlaşdırılmış bütün ödənilmiş komissiyalar daxil olmaqla, yeni şərtlərə əsasən nağd pul axınlarının diskontlaşdırılmış cari dəyəri ilkin maliyyə öhdəliyi üzrə qalan nağd pul axınlarının diskontlaşdırılmış cari dəyərindən ən azı 10% fərqlənsin. Bundan əlavə, alətin ifadə edildiyi valyuta, faiz dərəcəsinin növündə dəyişikliklər, alətin konvertasiyası ilə bağlı yeni şərtlər və kredit üzrə xüsusi şərtlərdə dəyişikliklər kimi digər keyfiyyət amilləri nəzərə alınır. Borc alətlərinin mübadiləsi və ya şərtlərinin dəyişdirilməsi öhdəliyin icrası kimi nəzərə alınarsa, bütün xərclər və ya ödənilmiş komissiyalar öhdəliyin icrası üzrə mənfəət və ya zərərdə tanınır. Borc alətinin mübadiləsi və ya şərtlərinin dəyişdirilməsi öhdəliyin icrası kimi nəzərə alınmadıqda, bütün xərclər və ya ödənilmiş komissiyalar öhdəliyin balans dəyərində düzəliş kimi əks etdirilir və modifikasiya edilmiş öhdəliyin qalan müddəti ərzində amortizasiya edilir.

Öhdəliklərin icrası ilə nəticələnməyən dəyişikliklər əvvəlki tarixlə məcmu amortizasiyanın hesablanması metodu ilə təxmini göstəricinin dəyişməsi kimi uçota alınır və bu zaman gəlir və ya zərər balans dəyərindəki fərqi iqtisadi mahiyyəti səhmdar ilə kapital əməliyyatlarına aid edilmədiyi təqdirdə, mənfəət və ya zərərdə əks etdirilir.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri pul vəsaitlərinin əvvəlcədən məlum olan məbləğinə asan çevrilə bilən və dəyərini cüzi dəyişməsi kimi riskə məruz qalan qısamüddətli qoyuluşlardır. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinə nağd pul, məcburi ehtiyatlar istisna olmaqla, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankından alınacaq vəsaitlər, müxbir hesablar üzrə məhdudiyət qoyulmamış vəsaitlər, eləcə də overnayt depozitlər və ilkin ödəniş müddəti üç aydan az olan depozitlər daxildir. Verilmə tarixində istifadəsi üç aydan çox müddətə məhdudiyət qoyulmuş vəsaitlər maliyyə vəziyyəti və pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatlarda pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinə aid edilmir. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri aşağıdakı səbəblərə görə amortizasiya olunmuş dəyərlə qeydə alınır: (i) müqavilə üzrə nağd pul axınlarını əldə etmək məqsədilə saxlanılır və həmin nağd pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişlərindən ibarətdir, və (ii) FVTPL kateqoriyasında qiymətləndirilmir.

Mərkəzi Bankdakı məcburi ehtiyatlar. Mərkəzi Bankdakı məcburi ehtiyatlar amortizasiya olunmuş dəyərlə uçota alınır və Bankın gündəlik əməliyyatlarının maliyyələşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmayan faizsiz məcburi ehtiyat depozitlərini əks etdirir və bu səbəbdən pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatın tərtib edilməsi məqsədilə pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinə aid edilmir.

Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər. Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər Mərkəzi Bankdakı məcburi ehtiyatlardan və digər banklarda və kredit təşkilatlarında yerləşdirilmiş ilkin ödəmə müddəti üç aydan artıq olan depozitlərdən ibarətdir. Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər (i) müqavilə üzrə pul axınlarını əldə etmək məqsədilə saxlanıldıqda və həmin pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişlərini əks etdirdikdə, və (ii) FVTPL kateqoriyasında qiymətləndirilmədikdə amortizasiya olunmuş dəyərlə uçota alınır.

Borc qiymətli kağızlara investisiyalar. Biznes modelə və pul axınlarının xüsusiyyətinə əsasən Bank borc qiymətli kağızları AC, FVOCI və ya FVTPL kateqoriyaları üzrə təsnifləşdirir. Borc qiymətli kağızları müqavilə üzrə pul axınlarını əldə etmək məqsədilə saxlanıldıqda, həmin pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişlərini əks etdirdikdə və uçot uyğunsuzluğunu əhəmiyyətli dərəcədə azaltmaq üçün FVTPL kateqoriyasında qiymətləndirilmədikdə amortizasiya olunmuş dəyərlə uçota alınır.

Borc qiymətli kağızları müqavilə üzrə pul axınlarını əldə etmək və satmaq üçün saxlanıldıqda, həmin pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişlərini əks etdirdikdə və FVTPL kateqoriyasında qiymətləndirilmədikdə FVOCI kateqoriyasında uçota alınır. Bu aktivlər üzrə faiz gəlirləri effektiv faiz dərəcəsi metodu ilə hesablanır və mənfəət və ya zərərdə tanınır. Gözlənilən kredit zərərləri modelinə əsasən müəyyən edilmiş dəyersizləşmə ehtiyatı il üzrə mənfəət və ya zərərdə tanınır. Balans dəyərindəki bütün digər dəyişikliklər sair məcmu gəlirdə qeydə alınır. Borc qiymətli kağızların tanınması dayandırıldıqda əvvəl sair məcmu gəlirdə tanınan məcmu gəlir və ya zərər sair məcmu gəlirdən mənfəət və zərəre yenidən təsnifləşdirilir.

Borc qiymətli kağızlara investisiyalar amortizasiya olunmuş dəyərlə qiymətləndirilən və ya FVOCI kateqoriyasına aid olunan maliyyə aktivləri üzrə tanınma meyarlarına cavab vermədikdə, FVTPL kateqoriyasında uçota alınır. Bank, həmçinin ilkin tanınma zamanı yenidən təsnifləşdirmə hüququ olmadan öz mülahizəsinə əsasən borc qiymətli kağızlara investisiyaları FVTPL kateqoriyasına təsnifləşdirə bilər (əgər bu, fərqli uçot metodları ilə tanınan və ya qiymətləndirilən maliyyə aktivləri və öhdəlikləri arasında uçot uyğunsuzluğunu əhəmiyyətli dərəcədə azaldarsa).

Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar müştərinin kreditini almaq və ya müştəriyə kredit vermək məqsədilə Bank tərəfindən müştərilərə avans şəklində nağd pul verildiyi zaman uçota alınır. Biznes model və pul axınlarının xüsusiyyətini nəzərə alaraq, Bank müştərilərə verilmiş kreditləri və avansları aşağıdakı kateqoriyalardan birinə təsnifləşdirir: (i) AC: kreditlər müqavilə üzrə pul axınlarını əldə etmək məqsədilə saxlanıldıqda, həmin pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişlərini əks etdirdikdə və könüllü olaraq FVTPL kateqoriyasına aid edilmədikdə və (ii) FVTPL: kreditlər SPPI, AC və ya FVOCI kateqoriyasında qiymətləndirmə meyarlarına uyğun olmadıqda FVTPL kateqoriyasında ölçülür.

Deyersizləşmə üzrə ehtiyatlar gözlənilən kredit zərərləri üzrə proqnoz modellərə əsasən müəyyən edilir. Gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsində istifadə edilən ilkin məlumatlar, fərziyyələr və hesablama üsulları haqqında məlumat, eləcə də Bank tərəfindən proqnoz məlumatlarının gözlənilən kredit zərərləri modellərinə daxil edilməsi qaydası Qeyd 24-də göstərilir.

Borclar. Buraxılmış maliyyə alətləri və ya onların komponentləri o halda öhdəlik kimi təsnif edilir ki, müqavilə razılaşması Bankın üzərinə aşağıdakı öhdəliklərdən birinin qoyulması ilə nəticələnsin: sahibə pul vəsaitləri və ya öhdəliyi müəyyən məbləğdə pul vəsaitinin və ya digər maliyyə aktivinin müəyyən sayda xüsusi kapital alətlərinə mübadilə etməkdən fərqli olan yolla ödəmək. Belə alətlərə müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı, dövlət təşkilatları və kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər daxildir.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Lizinq. Əməliyyat lizinqi – Bank lizinqalan qismində. Lizinq obyektlərinin mülkiyyət hüququ ilə əlaqədar risk və gəlirlər lizinqverən tərəfindən Banka ötürülmədikdə, aktivlərin lizinqi əməliyyat lizinqi hesab olunur. Əməliyyat lizinqi əsasında ödənişlər lizinqin müddəti ərzində bərabər hissələrə bölmək metoduna əsasən ümumi və inzibati xərclərin tərkibinə daxil edilir.

Maliyyə zəmanətləri. Maliyyə zəmanətləri müəyyən debitorun borc aləti üzrə ilkin və ya dəyişdirilmiş şərtlərə əsasən ödənişləri vaxtında həyata keçirə bilmədiy halda zəmanət sahibinə dəymiş zərərin əvəzinin ödənilməsinə Bankda tələb edir. Maliyyə zəmanətləri ilkin olaraq adətən alınan komissiya məbləğinə bərabər olan ədalətli dəyərle tanınır. Bu məbləğ zəmanətin müddəti ərzində düz xətt metodu ilə amortizasiya edilir. Hər bir hesabat dövrünün sonunda zəmanətlər aşağıdakı məbləğlərdən daha yüksək olanı ilə qiymətləndirilir: (i) zəmanət üzrə zərər məbləği üçün gözlənilən zərər modeli ilə müəyyən edilən ehtiyat və (ii) ilkin tanınma zamanı amortizasiya olunmamış məbləğin qalığı. Bundan əlavə, maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda aktiv kimi tanınan alınacaq komissiyalar üçün gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyat tanınır.

Vergilər. Hazırkı maliyyə hesabatlarında mənfəət vergisi qüvvədə olan və ya hesabat dövrünün sonuna qüvvəyə minmiş qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq əks etdirilir. Mənfəət vergisi xərci cari və təxirə salınmış mənfəət vergisindən ibarət olub, il üzrə mənfəət və ya zərərdə tanınır. Lakin həmin və ya başqa dövrdə sair məcmu gəlirdə və ya birbaşa kapitalda tanınan əməliyyatlara aid olan vergilər sair məcmu gəlirdə və ya birbaşa kapitalda tanınır. Cari il üzrə mənfəət vergisi xərci/gəliri Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə uyğun olaraq hesablanır.

Təxirə salınmış mənfəət vergisi öhdəlik metodundan istifadə etməklə keçmiş illərin vergi zərərləri və maliyyə hesabatlarında aktiv və öhdəliklərin vergi bazası və balans dəyəri arasında yaranan müvəqqəti fərqlər üçün hesablanır.

İlkin tanınma zamanı istisna hal olaraq, əgər əməliyyat maliyyə mənfəəti və vergiyə cəlb edilən mənfəətə təsir göstərmərsə, aktiv və öhdəliyin ilkin qeydə alınması nəticəsində yaranan müvəqqəti fərqlər üzrə təxirə salınmış vergi hesablanır (müəssisələrin birləşməsi halları istisna olmaqla). Təxirə salınmış mənfəət vergisi aktiv və öhdəlikləri, hesabat tarixinə qüvvədə olan və ya əsas etibarlı ilə qüvvədə olan vergi dərəcələri və vergi qanunları əsasında aktivlərin satıldığı və ya öhdəliklərin yerinə yetirildiyi müddətdə tətbiq edilən vergi dərəcələri ilə ölçülür.

Gəlirdən çıxılan müvəqqəti fərqlər üzrə təxirə salınmış vergi aktivləri və keçmiş illərin vergi zərərləri vergi tutulan gələcək gəlirlərin yaranması və bu gəlirlər üzrə çıxılmaların istifadə edilməsi ehtimalını nəzərə alaraq tanınır.

Bundan əlavə, Bankın əməliyyatları ilə bağlı Azərbaycanda müxtəlif əməliyyat vergiləri, məsələn ƏDV, əmlak vergisi, mənbədə tutulan vergi və s. tutulur. Bu vergilər digər əməliyyat xərclərinin tərkibinə daxil edilir.

Əmlak və avadanlıqlar. Avadanlıqlar, gündəlik xidmət xərcləri istisna olmaqla, yığılmış köhnəlməni və hər hansı tanınmış dəyərsizləşmə zərərinə çıxmaqla ilkin dəyərle tanınır. Tanınma meyarına uyğun gələndə, avadanlıqların bir hissəsinin əvəz edilməsi xərcləri yarandıqı zaman həmin dəyərə daxil edilir.

Avadanlıqların balans dəyəri dəyərsizləşmə baxımından balans dəyərinin bərpa olunmayacağını göstərən hadisələr baş verəndə və ya şəraitlər dəyişəndə yenidən qiymətləndirilir.

İlk olaraq ilkin dəyərle tanındıqdan sonra nəqliyyat vasitələri yenidən qiymətləndirilmiş dəyərle uçota alınır. Həmin yenidən qiymətləndirilmiş dəyər yenidən qiymətləndirmə tarixində ədalətli dəyərən sonradan yığılmış köhnəlməni və sonradan yığılmış dəyərsizləşmə zərərlərini çıxmaqla müəyyən edilir. Qiymətləndirmə ele tezlikdə aparılır ki, yenidən qiymətləndirilən aktivin ədalətli dəyərinin balans dəyərindən çox fərqli olmaması təmin olunsun.

Yenidən qiymətləndirmə tarixinə yığılmış köhnəlmə aktivin ümumi balans dəyərindən silinir və xalis məbləğ aktivin yenidən qiymətləndirilmiş dəyərinə aid edilir. Yenidən qiymətləndirmə üzrə hər hansı əlavə vəsait sair məcmu gəlirə daxil edilmiş əmlak və avadanlıqlar üçün yenidən qiymətləndirmə ehtiyatına aid edilir. Lakin yenidən qiymətləndirmə üzrə hər hansı əlavə vəsait əvvəllər mənfəət və ya zərərdə əks etdirilmiş həmin aktivin dəyərinin yenidən qiymətləndirmə nəticəsində azalmasını ləğv etdiyi halda, bu artma mənfəət və ya zərərdə əks etdirilir. Yenidən qiymətləndirmə üzrə kəsir mənfəət və ya zərərdə əks etdirilir, lakin bu halda həmin aktiv üzrə əvvəlki əlavə vəsaitlə birbaşa əvəzləşdirilən kəsir əmlak və avadanlıqlar üçün yenidən qiymətləndirmə ehtiyatında əlavə vəsaitlə birbaşa əvəzləşdirilir. Satış zamanı satılan konkret aktivə aid olan hər hansı yenidən qiymətləndirmə ehtiyatı bölüşdürülməmiş mənfəətə köçürülür.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Aktiv istifadəyə hazır vəziyyətə getirildikdə onun üçün amortizasiya hesablanır. Amortizasiya aktivlərin balans dəyərini aşağıda göstərilən ehtimal edilən istifadə müddətləri üzrə bərabər hissələrə bölməklə hesablanır:

	il
Binalar	40-50
Mebel və avadanlıqlar	4-7
Kompüterlər və digər ofis avadanlığı	4-5
Nəqliyyat vasitələri	4-7
Digər əsas vəsaitlər	5
İcarəyə götürülmüş aktivlərin əsaslı təmiri	5

Aktivlərin qalıq dəyəri, istifadə müddəti və metodlarına hər maliyyə ilinin sonunda yenidən baxılır və lazım olduqda dəyişdirilir.

Təmir və rekonstruksiya xərcləri çəkildikcə xərce silinir və kapitallaşdırılmalı olduğu hallar istisna olmaqla, digər əməliyyat xərclərinə daxil edilir.

Tikilməkdə olan aktivlərə hal-hazırda Bank tərəfindən tikilməkdə olan aktivlər və tamamlanmamış, lakin təyinatı üzrə istifadəyə hazır olmayan aktivlər aiddir. Aktivlər “Tamamlanmamış aktivlər” kateqoriyasından müvafiq “Əmlak və avadanlıqlar” kateqoriyasına köçürülür və həmin aktivlər üzrə köhnəlmə aktivlər istifadəyə verildə hesablanmağa başlayır.

Mülkiyyətə keçmiş əmlak. Bank ümitsiz kreditlər qarşılığında mülkiyyətə aldığı və satmağa hazır olduğu uzunmüddətli aktiv mülkiyyətə keçmiş əmlak kimi o halda təsnif edir ki, onların balans dəyərinin əsas etibarilə istifadə zamanı deyil, satış əməliyyatı nəticəsində ödənilməsi planlaşdırılsın.

Bank mülkiyyətə keçmiş əmlakı balans dəyərinin və ya satış xərclərini çıxmaqla ədalətli dəyərin ən aşağı məbləği ilə əks etdirir. Aktivin balans dəyərinin dəyersizləşməsinə işarə edən hər hansı hadisə və ya şəraitin dəyişməsi baş verərsə, Bank, satış xərclərini çıxmaqla, dəyərin ədalətli dəyərə qədər ilkin və ya sonrakı silinməsi zamanı dəyersizləşmə zərərini əks etdirir.

Qeyri-maddi aktivlər. Qeyri-maddi aktivlər kompüter proqramlarından və lisenziyalardan ibarətdir. Ayrıca alınmış qeyri-maddi aktivlər ilk olaraq ilkin dəyərlə ilə tanınır. İlk tanımadan sonra qeyri-maddi aktivlər yığılmış amortizasiya və yığılmış dəyerdən düşmə zərərini çıxmaqla ilkin dəyərlə əks etdirilir. Qeyri-maddi aktivlərin istifadə müddətləri məhdud və ya qeyri-müəyyən müddətlər kimi müəyyən edilmişdir. Məhdud istifadə müddəti olan qeyri-maddi aktivlərə 10 illik istifadə müddəti üzrə amortizasiya hesablanır və həmin qeyri-maddi aktivlər üzrə mümkün dəyerdən düşmə əlamətləri mövcud olanda dəyerdən düşmə baxımından qiymətləndirmə aparılır. Qeyri-müəyyən istifadə müddəti olan qeyri-maddi aktivlərlə bağlı amortizasiya müddəti və metodları ən azından hər maliyyə ilinin sonunda yenidən baxılır.

Müştərilərə və kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər. Müştərilərə və kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər fiziki şəxslər, dövlət və korporativ müştərilərin müştəri hesabları və müddətli depozitlərindən, eləcə də digər kredit təşkilatları və Azərbaycan İpoteka və Kredit Zəmanəti Fonduna ödəniləcək vəsaitlərdən ibarətdir. Bu məbləğlər qeyri-törəmə öhdəlikləri əks etdirir və amortizasiya olunmuş dəyərlə qeydə alınır.

Ehtiyatlar. Bank keçmiş hadisələr nəticəsində hüquqi və ya işgüzar praktikadan irəli gələn öhdəliklərə malik olduqda, bu öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi resursların sərf olunmasının ehtimalı böyük olduqda və öhdəliklərin məbləği kifayət qədər dəqiq ehtimal edilə bildikdə ehtiyatlar uçota alınır.

Nizamnamə kapitalı. Adi səhmlər nizamnamə kapitalı kimi təsnif edilir. Biznesin birləşməsi istisna olmaqla, yeni səhmlərin buraxılması ilə birbaşa bağlı olaraq üçüncü tərəflərə ödənişlərə çəkilən xərclər kapitalın tərkibində həmin emissiya nəticəsində əldə edilmiş məbləğin azalması kimi əks etdirilir. Əldə edilmiş vəsaitlərin ədalətli dəyərinin buraxılmış səhmlərin nominal dəyərindən artıq olan hissəsi əlavə kapital kimi əks etdirilir.

Dividendlər yalnız hesabat tarixindən gec olmayaraq elan edildiyi halda, öhdəlik kimi əks etdirilir və hesabat tarixinə kapitalın məbləğindən çıxılır. Dividendlər haqqında məlumat hesabat tarixindən əvvəl və eləcə də hesabat tarixindən sonra, lakin maliyyə hesabatları təsdiq edildikdən əvvəl təklif və ya elan edildikdə açıqlanır.

Şərti öhdəliklər. Şərti öhdəliklər maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda əks etdirilmir, lakin onların ödənilməsi üçün ehtiyatların xərclənməsi ehtimalı az olanda, maliyyə hesabatlarında açıqlanır. Şərti aktivlər maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda əks etdirilmir, lakin onlarla bağlı iqtisadi faydaların daxil olması ehtimal ediləndə maliyyə hesabatlarında açıqlanır.

3. Əsas uçot siyasəti (davamı)

Gəlir və xərclərin tanınması. Gəlirlər Bank tərəfindən iqtisadi səmərənin əldə edilməsi ehtimal edildikdə və xərclər etibarlı şəkildə ölçülə bildikdə tanınır.

Faiz və oxşar gəlir və xərclər. FVTPL kateqoriyasına aid olan maliyyə alətləri istisna olmaqla, bütün borc alətləri üzrə faiz gəlirləri və xərcləri effektiv faiz metoduna əsasən hesablama metodu ilə qeydə alınır. Bu metoda əsasən, faiz gəlirləri və xərclərinə müqavilə tərəfləri arasında ödənilmiş və ya alınmış və effektiv faiz dərəcəsinin tərkib hissəsi olan bütün komissiya və haqlar, sövdələşmə xərcləri, eləcə də bütün digər mükafat və ya güzəştlər daxildir.

Faiz gəlirləri dəyərsizləşmiş maliyyə aktivləri (3-cü Mərhələ) istisna olmaqla, maliyyə aktivlərinin ümumi balans dəyərində effektiv faiz dərəcəsinə tətbiq etməklə hesablanır. Belə aktivlər üzrə faiz gəlirini hesablayarkən dəyərsizləşmə üzrə ehtiyat çıxılmaqla, aktivin amortizasiya olunmuş dəyərində effektiv faiz dərəcəsi tətbiq edilir.

Haqq və komissiya gəlirləri. Bank haqq və komissiya gəlirlərini müştərilərə göstərdiyi xidmətlərdən əldə edir. Haqlardan əldə edilən gəlir aşağıdakı iki kateqoriyaya bölünə bilər:

- **Müəyyən zaman anında göstərilmiş xidmətlərdən komissiya gəliri**
Haqq və komissiya gəlirləri müştərinin Bank tərəfindən göstərilən xidmətlərin faydasını eyni anda qəbul və istifadə etdiyi müəyyən dövr ərzində düz xətt metodu ilə tanınır. Müəyyən müddətdə göstərilmiş xidmətlərdən komissiya gəliri həmin müddət ərzində hesablanır. Bu haqlara komissiya gəliri daxildir. Kreditlərin verilməsi öhdəlikləri ilə bağlı haqlar (bu kreditlərin istifadə edilməsi ehtimalı yüksək olanda) və kreditlərlə bağlı digər haqlar (hər hansı əlavə xərclərlə birlikdə) gələcək dövrlərə aid edilir və kredit üzrə faktiki faiz dərəcəsinə düzəliş kimi tanınır.
- **Əməliyyat xidmətlərinin göstərilməsindən komissiya gəliri**
Haqq və komissiya gəlirləri Bank öz icra öhdəliyini yerinə yetirdiyi anda, adətən müvafiq əməliyyatı həyata keçirdikdən sonra tanınır. Alınmış və ya alınacaq haqq və komissiya məbləği fərqli icra öhdəlikləri kimi müəyyən edilmiş xidmətlər üzrə əməliyyat qiymətini əks etdirir. Üçüncü tərəf adından hər hansı əməliyyat və ya danışıqlarda iştirak müvafiq əməliyyat başa çatdıqdan sonra tanınır. Müəyyən gəlirlilik göstəriciləri ilə bağlı olan haqlar və ya haqqın komponentləri müvafiq meyarlar yerinə yetirildikdən sonra tanınır.

Xarici valyutaların alqı-satqısı və konvertasiyası. Bank xarici valyutaların alqı-satqısı və mübadiləsi üzrə əməliyyatları kassa və bank hesabları vasitəsilə həyata keçirir. Əməliyyatlar Bank tərəfindən müəyyən edilən və əməliyyat tarixlərində rəsmi məzənnədən fərqli olan məzənnə ilə aparılır. Rəsmi məzənnə ilə Bankın müəyyən etdiyi məzənnə arasındakı fərqlər müəyyən icra öhdəliyi yerinə yetirildiyi anda xarici valyuta mövqeyinin yenidən qiymətləndirilməsi üzrə zərər çıxılmaqla gəlir kimi tanınır.

Xarici valyutanın çevrilməsi. Hazırkı maliyyə hesabatlarındakı məbləğlər Bankın əməliyyat və təqdimat valyutası olan Azərbaycan manatı ilə (“AZN”) təqdim edilir. Xarici valyutada aparılan əməliyyatlar ilk öncə əməliyyat tarixində qüvvədə olan valyuta məzənnəsindən istifadə etməklə funksional valyutada qeydə alınır. Xarici valyuta ilə olan monetar aktivlər və öhdəliklər hesabat tarixinə qüvvədə olan məzənnədən istifadə etməklə funksional valyutaya yenidən çevrilir. Xarici valyutada olan əməliyyatların çevrilməsindən yaranan bütün gəlirlər və zərərlər mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabatda xarici valyuta mövqeyinin yenidən qiymətləndirilməsi üzrə xalis gəlir (zərər) sətir maddəsi kimi tanınır. Xarici valyuta ilə olan və maya dəyəri ilə qiymətləndirilən qeyri-monetar maddələr ilkin əməliyyatların tarixlərinə mövcud olan məzənnə ilə çevrilir. Xarici valyuta ilə olan və ədalətli dəyərlə qiymətləndirilən qeyri-monetar maddələr ədalətli dəyərin təyin edildiyi tarixdə mövcud olan məzənnə ilə çevrilir.

Xarici valyuta ilə aparılan əməliyyatın müqavilə üzrə valyuta məzənnəsi ilə Mərkəzi Bankın əməliyyat tarixində qüvvədə olan məzənnəsi arasında fərqlər xarici valyuta ilə dilinq əməliyyatları üzrə gəlir/zərərin tərkibində əks etdirilir.

31 dekabr tarixinə Bank hazırkı maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün aşağıdakı rəsmi xarici valyuta məzənnələrindən istifadə etmişdir:

	2018	2017
1 ABŞ dolları	AZN 1.7000	AZN 1.7001
1 Avro	AZN 1.9468	AZN 2.0307

4. Yeni və ya yenidən işlənmiş standartların və onlara dair şərhlərin tətbiqi

BMHS 9 “Maliyyə alətləri”. Bank 1 yanvar 2018-ci il tarixindən BMHS 9 “Maliyyə alətləri” standartını tətbiq etmişdir. Bank müqayisəli dövrün rəqəmlərini dəyişdirməmək və standartın ilk tətbiq olunma tarixinə (1 yanvar 2018-ci il) maliyyə aktivləri və öhdəliklərinin balans dəyərində düzəlişləri dövrün əvvəlində bölüşdürülməmiş mənfəətin tərkibində tanımaq yanaşmasını seçmişdir. Müvafiq olaraq, BMHS 7-nin “Maliyyə alətləri: Açıqlamalar” yenidən işlənmiş tələbləri yalnız cari dövrə tətbiq edilmişdir. Müqayisəli dövr üzrə məlumatlar ondan əvvəlki ildə açıqlanan məlumatları təkrarlayır. 1 yanvar 2018-ci il tarixinə qədər qəbul edilmiş və müqayisəli məlumatlara tətbiq edilən uçot siyasəti Qeyd 28-də açıqlanır:

Min Azərbaycan manatı ilə	Qiymətləndirmə kateqoriyası		BMS 39-a uyğun balans dəyəri - 31 dekabr 2017	BMHS 9-un tətbiqinin təsiri				BMHS 9-a uyğun balans dəyəri - 1 yanvar 2018
	BMS 39	BMHS 9		Yenidən təsnifləşdirmə		Yenidən qiymətləndirmə		
				Məcburi	Könüllü	ECL	Digər	
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	Kreditlər və debitor borcları	AC	97,685	-	-	-	-	97,685
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	Kreditlər və debitor borcları	AC	4,787	-	-	-	-	4,787
Cəmi pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri			102,472	-	-	-	-	102,472
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar:								
- Korporativ kreditlər	Kreditlər və debitor borcları	AC	136,963	-	-	(5,863)	-	131,100
- Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	Kreditlər və debitor borcları	AC	27,754	-	-	1,388	-	29,142
- İpoteka kreditləri	Kreditlər və debitor borcları	AC	12,390	-	-	320	-	12,710
- Mikro kreditlər	Kreditlər və debitor borcları	AC	9,537	-	-	206	-	9,743
Cəmi müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar			186,644	-	-	(3,949)	-	182,695
Sair maliyyə aktivləri:								
- Zəmanətlər və akkreditivlər üzrə hesablanmış alınacaq faizlər	Kreditlər və debitor borcları	AC	1,362	-	-	-	-	1,362
- Pul köçürmələri üzrə hesablaşmalar	Kreditlər və debitor borcları	AC	3,361	-	-	-	-	3,361
- Hesablanmış alınacaq komissiyalar	Kreditlər və debitor borcları	AC	85	-	-	-	-	85
Cəmi sair maliyyə aktivləri			4,808	-	-	-	-	4,808
Cəmi maliyyə aktivləri			293,924	-	-	(3,949)	-	289,975

Yuxarıdakı cədvəldə maliyyə aktivlərinin hər bir növünün balans dəyərinin BMS 39-a uyğun olaraq əvvəlki qiymətləndirmə kateqoriyaları ilə 1 yanvar 2018-ci il tarixindən BMHS 9-a keçidlə əlaqədar tətbiq edilən qiymətləndirmə kateqoriyalarının üzleşdirilməsi göstərilir.

4. Yeni və ya yenidən işlənmiş standartların və onlara dair şərhərin tətbiqi (davamı)

- **Ölçülmə üsulunda dəyişiklik olmadan, ləğv edilmiş kateqoriyalardan yenidən təsnifləşdirmə.** Yuxarıda qeyd olunanlardan əlavə, BMHS 9-a keçid çərçivəsində aşağıdakı borc alətləri BMS 39-a əsasən əvvəlki kateqoriyalar ləğv edildiyinə görə ölçülmə üsulunda dəyişiklik olmadan yeni kateqoriyalara yenidən təsnifləşdirilmişdir.
 - əvvəlki dövrlərdə satıla bilən investisiyalar (AFS) kimi təsnifləşdirilən və hazırda FVOCI kateqoriyasına aid edilən; və
 - əvvəlki dövrdə ödəniş tarixinədək saxlanılan investisiyalar (HTM) kimi təsnifləşdirilən və hazırda amortizasiya olunmuş dəyərlə ölçülən.

31 dekabr 2017-ci il tarixinə dəyərsizləşmə üzrə ehtiyatın və 1 yanvar 2018-ci il tarixinə kredit zərərləri üzrə ehtiyatın üzleşdirilməsi. Aşağıdakı cədvəldə BMS 39-a uyğun olaraq çəkilmiş zərər modelindən istifadə etməklə qiymətləndirilmiş əvvəlki dövrün sonuna olan dəyərsizləşmə üzrə ehtiyatın 1 yanvar 2018-ci il tarixinə BMHS 9-a uyğun olaraq gözlənilən zərər modelindən istifadə etməklə qiymətləndirilmiş kredit zərərləri üzrə yeni ehtiyat ilə üzleşdirilməsi göstərilir.

	BMS 39 üzrə 31 Dekabr 2017-ci il tarixinə ehtiyat	Çəkilmiş zərərdən gözlənilən zərəre keçid üzrə yenidən qiymətləndirmə	BMHS 9 üzrə 1 Yanvar 2018-ci il tarixinə kredit zərərləri üzrə ehtiyat
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>			
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	(9,770)	(3,949)	(13,719)
Maliyyə zəmanətləri və kredit öhdəlikləri	-	(669)	(669)

31 dekabr 2017-ci il tarixinə Bankın bütün maliyyə öhdəlikləri amortizasiya olunmuş dəyərlə uçota alınmışdır. Maliyyə öhdəliklərinin təsnifləşdirilməsinə və qiymətləndirilməsinə təsir göstərən dəyişikliklər gözlənilir.

Aşağıdakı cədvəldə 1 yanvar 2018-ci il tarixinə BMHS 9-a keçidin ehtiyatlara və bölüşdürülməmiş mənfeətə vergi çıxılmaqla təsiri təhlil edilir.

	Nizamnamə kapitalı	Əmlak və avadanlıqlar üzrə yenidən qiymətləndirmə ehtiyatı	Bölüşdürülməmiş mənfeət	Cəmi kapital
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
BMHS 9-a keçiddən əvvəl 31 dekabr 2017-ci il tarixinə məbləğlər	137,257	702	6,004	143,963
Amortizasiya olunmuş dəyərlə ölçülən borc maliyyə aktivləri üzrə ECL-in BMHS 9-a uyğun tanınması	-	-	(3,159)	(3,159)
Maliyyə zəmanətləri və kredit öhdəlikləri üzrə ECL-in BMHS 9-a uyğun tanınması	-	-	(535)	(535)
1 yanvar 2018-ci il tarixinə (BMHS 9-a uyğun)	137,257	702	2,310	140,269

BMHS 15 "Müştərilər ilə müqavilələrdən yaranan gəlir". BMHS 15-in tətbiqi uçot siyasətində əhəmiyyətli dəyişikliklərə və maliyyə hesabatlarında düzəlişlərin edilməsinə səbəb olmamışdır.

Qəbul edilmiş, lakin qüvvəyə minməmiş standartlar və onlara dair şərhə

Bankın maliyyə hesabatlarının təsdiqləndiyi tarixə qəbul edilmiş, lakin qüvvəyə minməmiş standartlar və onlara dair şərhə aşağıda göstərilir. Bank həmin standartları qüvvəyə mindikdən sonra tətbiq etmək niyyətindədir:

4. Yeni və ya yenidən işlənmiş standartların və onlara dair şərhlərin tətbiqi (davamı)

BMHS 16 "Lizinq" (13 yanvar 2016-cı ildə dərc olunub və 1 yanvar 2019-cu il və ya bu tarixdən sonra başlayan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). Yeni standart lizinqin tanınması, qiymətləndirilməsi, təqdimatı və açıqlanması ilə bağlı prinsipləri müəyyən edir. Bütün lizinq müqavilələri icarənin başladığı tarixdən icarəyə götürənin aktivdən istifadə hüququ, eləcə də müvafiq dövrlər ərzində icarə ödənişləri həyata keçirildiyi halda maliyyələşdirmə əldə etməsinə gətirib çıxarır. Müvafiq olaraq, BMHS 16 lizinqin BMS 17-də nəzərdə tutulduğu kimi əməliyyat və ya fəaliyyət lizinqi kimi təsnifləşdirilməsini ləğv edir və bunun əvəzində icarəyə götürənlər üçün vahid uçot metodu təqdim edir. İcarəyə götürənlər aşağıdakıları tanımalıdır: (a) icarəyə verilən aktivin dəyərinin aşağı olduğu hallar istisna olmaqla, 12 aydan artıq müddəti olan bütün icarə müqavilələrindəki aktiv və öhdəlikləri və (b) mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabatda icarəyə verilmiş aktivlərin icarəyə verilmiş öhdəliklər üzrə faizlərdən ayrıca amortizasiyası. BMHS 16 mahiyyət etibarilə icarəyə verənin BMS 17-də nəzərdə tutulan uçot tələbini qüvvədə saxlayır. Müvafiq olaraq, icarəyə verən lizinq müqavilələrini əməliyyat və ya maliyyə lizinqi kimi təsnifləşdirməkdə və onları ayrıca uçota almaqda davam edir. BMHS 16-nın ilk dəfə tətbiq olunmasının məcmu təsiri 2019-cu ilin əvvəlinə olan bölüşdürülməmiş mənfəət qalığına düzəliş kimi tanınacaqdır. Bankda aparılan təhlilə əsasən borcların və istifadə hüququ formasında aktivlərin məbləğləri hələ müəyyən edilməmişdir. Belə ki, bu təhlillər mövcud proseslərə və sistem konfigurasiyasına dəyişikliklərin edilməsini tələb edir. Hazırda Bank yeni standartın tətbiqinin onun maliyyə hesabatlarında təsirini qiymətləndirir.

BMHŞK 23 "Mənfəət vergisinin uçotundan yaranan qeyri-müəyyənlik" (7 iyun 2017-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2019-cu il və ya bu tarixdən sonra başlayan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). BMS 12 mənfəət vergisinin uçotu ilə bağlı qeyri-müəyyənliyin effektivin əks etdirilməsini deyil, cari və təxirə salınmış vergilərin uçotu qaydalarını göstərir. Bu Şərh mənfəət vergisinin uçotu zamanı qeyri-müəyyənlik yarandıqda BMS 12-yə uyğun olaraq tanınma və qiymətləndirmə tələblərinin tətbiqi qaydasını izah edir. Müəssisə vergi uçotu ilə bağlı qeyri-müəyyənliyin ayrıca yaxud bir və ya bir neçə qeyri-müəyyənlik halı ilə birlikdə, qeyri-müəyyənliyin həllini daha yaxşı proqnozlaşdırmağa imkan verən yanaşmadan asılı olaraq nəzərdən keçirilməsini müəyyən etməlidir. Müəssisə fərz etməlidir ki, vergi orqanları yoxlama hüququ olan məbləğləri yoxlayacaq və yoxlama zamanı müvafiq məlumatlara dair tam biliyə malik olacaqlar. Müəssisə vergi orqanının qeyri-müəyyən vergi mülahizəsini qəbul etməsi ehtimalının az olması nəticəsinə gələrsə, qeyri-müəyyənliyin həll olunmasının proqnozlaşdırılması üçün müəssisənin daha uyğun hesab etdiyi üsuldən asılı olaraq, ən münasib məbləğ və ya gözənilən dəyər istifadə olunaraq, bu qeyri-müəyyənliyin təsiri vergiyə cəlb olunan müvafiq mənfəət və zərərin, vergi bazaları, istifadə edilməmiş vergi zərərləri, istifadə edilməmiş vergi güzəştləri və ya vergi dərəcələrinin müəyyənləşdirilməsi zamanı əks etdiriləcək. Müəssisə faktlar və şəraitdəki dəyişikliyin və yaxud Şərh ilə tələb edilən mülahizələrə və təxminlərə təsir göstərən yeni məlumatların effektivini uçot təxminlərində dəyişiklik kimi əks etdirəcək. Faktlar və şəraitlər yaxud mülahizələrin və ya təxminlərin yenidən qiymətləndirilməsinə səbəb ola bilən yeni məlumatlarda dəyişikliklərə dair nümunələrə aşağıdakılar daxil olmaqla, lakin bunlarla məhdudlaşmamaqla, vergi orqanları tərəfindən aparılan yoxlamalar və ya hərəkətlər, vergi orqanları tərəfindən müəyyən edilən qaydalarda dəyişikliklər və ya mənfəət vergisinin uçotu üzrə konkret məsələnin yoxlanılması və ya təkrar yoxlanılması üçün vergi orqanlarının hüquqlarının qüvvədə olma müddətinin başa çatması daxildir. Vergi orqanlarının vergi uçotu ilə bağlı hər hansı məsələyə dair ayrıca bir qərarla razılığının və ya fikir ayrılığının olmaması Şərh ilə tələb olunan mülahizələrə və təxminlərə təsir edən faktlar və şəraitdə yaxud yeni məlumatlarda dəyişiklikləri nəzərdə tutmur.

BMHS 17 "Sığorta müqavilələri" (18 may 2017-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2021-ci il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). BMHS 17 şirkətlərə sığorta müqavilələrinin uçotu üzrə mövcud praktikanı tətbiq etməyə icazə verən BMHS 4-ü əvəz edir. BMHS 4-ə əsasən investorlar analoji sığorta şirkətlərində maliyyə nəticələrini müqayisə etmək və üzvləşdirməkdə çətinlik çəkirdilər. BMHS 17 sığortaçının təkrar sığorta müqavilələri daxil olmaqla, bütün növ sığorta müqavilələrinin uçotu standartının prinsiplərinə əsaslanan yeganə standartdır. Bu standartın tələbinə görə sığorta müqavilələri qrupları (i) müqavilələrin yerinə yetirilməsi üçün nağd pul axınları üzrə mövcud olan bütün məlumatları müşahidə edilə bilən bazar məlumatlarına uyğun olaraq nəzərə alan riskə görə düzəldilmiş gələcək nağd pul axınlarının diskont dəyəri ilə (müqavilələrin yerinə yetirilməsi üzrə nağd pul axınları); (ii) müqavilələr qrupu üzrə bölüşdürülməmiş mənfəəti (müqavilələr üzrə servis marjası) toplamaqla (dəyər öhdəlik olduqda) və ya çıxmaqla (dəyər aktiv olduqda) tanınmalı və qiymətləndirilməlidir. Sığortaçılar sığorta müqavilələri qrupundan yaranan gəliri sığorta proqramını təqdim etdiyi dövr ərzində, eləcə də riskdən azad olunduğu halda əks etdirəcəklər. Müqavilələr qrupu üzrə zərər mövcuddursa və ya mövcud olarsa müəssisə dərhal zərəri əks etdirəcək.

4. Yeni və ya yenidən işlənmiş standartların və onlara dair şərhlərin tətbiqi (davamı)

BMS 28-ə dəyişikliklər “Asılı və birgə müəssisələrdə uzunmüddətli iştirak payları” (12 oktyabr 2017-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2019-cu il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). Bu dəyişikliklərə əsasən hesabat verən müəssisələr BMHS 9-u investisiya obyektində iştirak payı metodu ilə hesablanan xalis investisiyanın bir hissəsini təşkil edən uzunmüddətli kreditlərə, imtiyazlı səhmlərə və oxşar alətlərə tətbiq etməlidir. Bu yanaşma həmin investisiya obyektinin payına düşən zərərlərin investorun adi səhmlərdəki iştirak payının balans dəyərindən artıq olan hissəsi çıxılmazdan əvvəl tətbiq olunmalıdır. Bank bu dəyişikliklərin onun maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli təsirini gözləmir.

BMHS 3, BMHS 11, BMS 12 və BMS 23-ə dəyişikliklər - 2015-2017-ci illər üzrə BMHS-lərin təkmilləşdirilməsi (12 oktyabr 2017-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2019-cu il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). Bu xüsusi dəyişikliklər dörd standartı əhatə edir. BMHS 3 üzrə düzəlişlərə əsasən alıcı birgə əməliyyatda əvvəllər ona məxsus olan iştirak payını biznes üzrəində nəzarəti əldə etdikdə yenidən qiymətləndirməlidir. BMHS 11-ə edilmiş düzəlişə əsasən investor asılı müəssisə birgə müəssisəyə çevrildikdə və ya çevrilmədikdə tətbiq edilən mövcud tələblərdə olduğu kimi, əvvəllər ona məxsus olan iştirak payını birgə əməliyyat üzərində nəzarət əldə etdikdə yenidən qiymətləndirməməlidir. BMS 12-yə edilmiş düzəlişə əsasən müəssisə mənfəət vergisi üzrə dividendlərin elan edilməsi və ödənilməsi nəticələrini o, müvafiq bölüşdürülən mənfəət yaratmış əməliyyatları və ya hadisələri tanıdıqda (məsələn, mənfəət və ya zərər və ya sair məcmu gəlirlərin tərkibində) uçot alır. Artıq aydın olduğu kimi, bu tələb yalnız vergi nəticələri bölüşdürülən və ya bölüşdürülməyən mənfəət üzrə müxtəlif vergi dərəcələrinin dəyişməsi nəticəsi ilə bağlı olduğu hallarda deyil, həmçinin səhmdar kapitalı kimi təsnifləşdirilən maliyyə alətləri üzrə ödənişlər mənfəətin bölüşdürülməsini əks etdirdiyi bütün hallarda tətbiq edilir. BMS 23-ə edilmiş düzəlişlərə xüsusi olaraq müəyyən aktivin maliyyələşdirilməsi üçün əldə edilmiş kreditlər və borcların həmin aktivin əhəmiyyətli dərəcədə tamamlanmasına qədər kapitallaşdırma üçün icazə verilən ümumi borclar üzrə xərclərdən çıxılmasına dair aydın təlimat daxil edilmişdir.

BMS 19-a dəyişikliklər “Pensiya planının dəyişdirilməsi, azaldılması və tənzimlənməsi” (7 fevral 2018-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2019-cu il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). Bu düzəlişlər müəyyən edilmiş ödənişlər üzrə pensiya planında dəyişikliklər baş verdikdə pensiya xərclərinin müəyyən edilməsi qaydasını əks etdirir. Pensiya planına düzəliş edildikdə (dəyişiklik, azalma və tənzimlənmə) BMS 19-un tələblərinə əsasən müəyyən edilmiş ödənişlər üzrə xalis öhdəlik və ya aktiv yenidən qiymətləndirilməlidir. Bu düzəlişlər cari dövr üzrə xidmət xərclərini və pensiya planı dəyişdikdən sonrakı hesabat dövrünün qalan hissəsi üzrə xalis faizləri müəyyən etmək üçün həmin yenidən qiymətləndirmə ilə bağlı yeni fərziyyələrin istifadəsini tələb edir. Bu düzəlişlərdən əvvəl, BMS 19-da pensiya planı dəyişdikdən sonrakı dövr üzrə qeyd olunan xərclərin müəyyən edilməsi qaydası göstərilirdi. Yeni fərziyyələrin istifadə edilməsi tələbinin maliyyə hesabatlarının istifadəçilərini faydalı məlumatla təmin edəcəyi gözlənilir. Hazırda Bank bu dəyişikliklərin onun maliyyə hesabatlarına təsirini qiymətləndirir.

Maliyyə hesabatlarının hazırlanması və təqdim olunması üzrə Konseptual Əsaslara düzəlişlər (29 mart 2018-ci ildə dərc olunub və 1 yanvar 2020-ci il və ya bu tarixdən sonra başlanan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir). Yenidən işlənmiş Konseptual Əsaslara qiymətləndirməyə dair yeni bölmə, hesabatlarda maliyyə nəticələrinin əks etdirilməsinə dair tövsiyələr, təkmilləşdirilmiş anlayışlar və tövsiyələr (xüsusilə, öhdəliklər ilə bağlı anlayış) və maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında idarəetmə rolu, ehtiyatlılıq və qiymətləndirmə ilə bağlı qeyri-müəyyənlik kimi mühüm məsələlərin izahı daxildir.

Yuxarıda başqa cür nəzərdə tutulmadığı hallarda, yeni standartlar və şərhlərin Bankın maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli dərəcədə təsiri gözlənilmir.

5. Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr

Bankın mühasibat uçotu prinsiplərini tətbiq edərkən, rəhbərlik maliyyə hesabatlarında əks etdirilmiş məbləğləri müəyyən etmək üçün öz mühakimələrindən istifadə etmiş və qiymətləndirmələr etmişdir. Ən mühüm mühakimələrə və qiymətləndirmələrə aşağıdakılar daxildir:

Fəaliyyətin fasiləsizliyi. Rəhbərlik hazırkı maliyyə hesabatlarını fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipi əsasında hazırlamışdır. 31 dekabr 2018 və 2017-ci il tarixinə Bank iki əlaqəli tərəfə (2017: iki əlaqəli tərəfə) müvafiq olaraq 105,150 min AZN və 109,742 min AZN məbləğində kredit vermişdir.

Bu konsentrasiya Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası (Palata) tərəfindən müəyyən edilmiş bezi normativlərə riayət olunmamasına gətirib çıxarır. 31 dekabr 2018-ci il tarixinə aşağıdakılar istisna olmaqla, Bank bu normativlərə riayət etmişdir:

5. Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr (davamı)

a) Kredit tələblərinin təminatının bazar dəyəri bu kredit tələbinin məbləğinin 100 faizindən, daşınmaz əmlakla təmin olunmuş kreditlər üzrə isə girovun bazar dəyəri kreditin 150%-dən az olduğu halda bir borcalan və ya bir-biri ilə əlaqədar borcalanlar qrupu üzrə risklərin maksimum həddi bankın 1-ci dərəcəli kapitalının 7 faizindən artıq olmamalıdır, və

b) Banka aidyyəti olan şəxslərə və onların adından hərəkət edən şəxslərə verilmiş kreditin maksimum məbləğinin bankın məcmu kapitalına nisbəti 20 faizdən artıq olmamalıdır.

c) Banka aidyyəti olan bir ən mühüm hüquqi şəxsə verilmiş kreditin maksimum məbləğinin bankın məcmu kapitalına nisbəti 10 faizdən artıq olmamalıdır.

31 dekabr 2018-ci il tarixinə Bankın normativləri müvafiq olaraq 77.55% (2017: 89.08%), 78.95% (2017: 87.24%) və 39.5% (2017: 44.74%) olmuşdur.

Bu kreditlər üzrə qalıqların 2019-cu ilin dekabr ayına qədər azaldılması Palata ilə müzakirə edilmişdir. Rəhbərlik bu kreditlər üzrə ilin sonuna olan qalıqları yeni tədbirlər planına uyğun olaraq azaldacağını və fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipinin tətbiq edilməsi ilə bağlı əhəmiyyətli dərəcədə şübhə yarada biləcək qeyri-müəyyənliyin mövcud olmadığını hesab edir.

Gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi. Gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi müvafiq metodologiya, modellər və ilkin məlumatlardan istifadə etməklə aparılan əhəmiyyətli hesablamadır. Gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi metodologiyasına dair ətraflı məlumat Qeyd 24-də təqdim edilir. Aşağıdakı komponentlər kredit zərərləri üzrə ehtiyata əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir: defolt anlayışı, kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması (SICR), defolt ehtimalı (PD), defolta məruz qalan dəyər (EAD), defolt baş verəcəyi halda itirilməsi gözlənilən məbləğ (LGD), eləcə də makroiqtisadi ssenarilər. Bank gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtimallar və faktiki kredit zərərləri arasındakı fərqlərin azaldılması məqsədilə modelləri və modellər üzrə məlumatları müntəzəm olaraq təhlil edir və təsdiqləyir. ECL-in qiymətləndirilməsi və proqnoz məlumatların ECL modellərinə daxil edilməsi haqqında ətraflı məlumat Qeyd 24-də açıqlanır.

Bərpa olunan kreditlər (məs: kredit kartları, overdraftlar) üzrə borc qalığı. Müəyyən kredit mexanizmləri üzrə Bankın məruz qaldığı kredit riskinin həcmi kredit müqaviləsinin maksimum müddətindən artıq ola bilər. Bu istisna kredit və istifadə olunmamış kredit komponentindən ibarət olan müəyyən bərpa olunan kreditlərə, eləcə də Bankın müqavilə üzrə kreditin ödənişini tələb etməsi və istifadə olunmamış kredit komponentini ləğv etməsi ilə əlaqədar kredit zərərləri üzrə məruz qaldığı riski məhdudlaşdırmadığı hallara tətbiq edilir.

Belə kredit mexanizmləri üçün Bank gözlənilən kredit zərərlərini kredit riskinə məruz qaldığı dövr ərzində qiymətləndirir və ECL-lər kredit riskinin idarə edilməsi tədbirləri hesabına azalmır. Bu istisnanın tətbiq edilməsi mülahizəyə əsaslanır. Rəhbərlik bu istisnanın tətbiq edildiyi fərdi və komməriya kreditləri kimi kredit mexanizmlərinin müəyyən edilməsi üçün mülahizə irəli sürmüşdür. Bank bu istisnanı aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik kredit mexanizmlərinə tətbiq etmişdir: (a) sabit ödəmə müddəti və ya strukturunun olmaması, (b) müqaviləyə müqavilədə nəzərdə tutulan qaydada xitam verilməsi imkanının kredit riskinə məruz qalmanın gündəlik idarə edilməsi məqsədilə istifadə edilməməsi və yalnız ayrıca kredit mexanizmi səviyyəsində kredit riskinin artması Banka məlum olduqda müqaviləyə xitam verilməsi, və (c) risklərin qrup şəklində idarə edilməsi. Bundan əlavə, Bank ECL-in qiymətləndirilməsi dövrünün, o cümlədən risklərə məruz qalmanın başlanma və gözlənilən başa çatma tarixinin müəyyən edilməsi üçün mülahizə irəli sürmüşdür.

Bank əvvəlki dövrlər üzrə məlumat və təcrübə ilə bağlı aşağıdakıları nəzərdən keçirmişdir: (a) Bankın analoji alətlər üzrə kredit riskinə məruz qaldığı dövr, o cümlədən kredit riskindəki əhəmiyyətli dərəcədə artımın qiymətləndirildiyi dövrün başlanğıcını müəyyən edən kredit mexanizmindəki son əhəmiyyətli modifikasiya tarixi (b) kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artmasından sonra analoji maliyyə alətləri üzrə defolt hallarının baş verə biləcəyi müddət və (c) kredit riskinin idarə edilməsi tədbirləri (məs: istifadə edilməmiş kredit limitlərinin azaldılması və ya ləğv edilməsi), vaxtından əvvəl ödəniş əmsalı və kreditlərin gözlənilən ödəmə müddətinə təsir göstərən digər amillər. Bu amillərdən istifadə edərkən Bank bərpa edilən kredit mexanizmləri portfellerini alt-qruplara bölür və əvvəlki dövrlərin məlumatları və təcrübəsinə, eləcə də proqnoz məlumatlara əsasən ən uyğun amilləri tətbiq edir.

5. Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr (davamı)

Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması. Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması ilə bağlı qiymətləndirmə aparmaq üçün Bank hesabat və ilkin tanınma tarixlərinə maliyyə aktivi üzrə hesablanmış müvafiq defolt risklərini müqayisə edir. Qiymətləndirmə zamanı hesabat tarixinə kredit riskinin müəyyən səviyyəsi deyil, kredit riskinin nisbətən artması nəzərdən keçirilir. Bank əldə olunması əlavə xərc tələb etməyən dəstəkləyici və əsaslandırılmış məlumatları, o cümlədən müəyyən müştəri portfellerinin davranış aspektləri daxil olmaqla, bir sıra amilləri nəzərə alır. Bank defolt anına qədər kredit riskinin artması ilə bağlı davranış əlamətlərini müəyyən müəyyən edir və müvafiq proqnoz məlumatlarını fərdi maliyyə aləti və ya portfel səviyyəsində kredit riskinin qiymətləndirilməsində istifadə edir. Qeyd 24-ə baxın.

Biznes modelin qiymətləndirilməsi. Maliyyə aktivləri biznes model əsasında təsnifləşdirilir. Biznes modeli qiymətləndirərkən rəhbərlik birləşmə səviyyəsini və maliyyə alətləri üzrə portfelleri müəyyən etmək üçün mülahizələrdən istifadə etmişdir. Satış əməliyyatlarını qiymətləndirərkən Bank onların əvvəlki dövrlərdə baş vermə tezliyini, müddətini və dəyərini, satış səbəblərini və gələcək satışlar ilə bağlı gözləntiləri nəzərə alır. Kredit keyfiyyətinin pisləşməsinə görə potensial zərərlərin azaldılmasına yönəldilmiş satış əməliyyatları "pul axınlarının əldə edilməsi" biznes modelinə uyğun hesab edilir. Kredit riskinin idarə olunması tədbirləri ilə bağlı olmayan ödəmə müddətinə qədər həyata keçirilən digər satışlar da nadir hallarda baş verməsi və dəyərinin ayrılıqda və ya məcmu olaraq əhəmiyyətli olmaması şərtiylə, "pul axınlarının əldə edilməsi" biznes modelinə uyğun hesab edilir. Bank satış əməliyyatlarının əhəmiyyətini satışların həcmi ilə portfelin orta müddəti ərzində biznes modeli qiymətləndirilən portfelin dəyərini müqayisə etməklə qiymətləndirir. Bundan əlavə, yalnız "stress" ssenarilərdə və ya Bankın nəzarətində olmayan, təkrar baş verməyən və Bank tərəfindən proqnozlaşdırıla bilməyən ayrıca hadisə ilə bağlı gözlənilən maliyyə aktivlərinin satışı biznes modelin məqsədi ilə əlaqəli olmayan satış əməliyyatı hesab olunur və müvafiq maliyyə aktivlərinin təsnifatına təsir göstərmir.

"Pul axınlarının əldə edilməsi və satılması" biznes modelində aktivlərin pul axınlarının əldə edilməsi üçün saxlanması nəzərdə tutulsa da, aktivlərin biznes modelin məqsədlərinə (likvidlik ehtiyaclarının idarə olunması, müəyyən faiz gəlirlərinin əldə edilməsi və ya maliyyə aktivlərinin müddətinin həmin aktivlərin maliyyələşdirdiyi öhdəliklərin müddəti ilə uyğunlaşdırılması) nail olmaq üçün satışı onun tərkib hissəsi hesab edilir.

Digər kateqoriyaya əsasən satış vasitəsilə mənfəət əldə etmək üçün nağd pul axınlarının reallaşdırılması məqsədlə idarə olunan maliyyə aktivləri üzrə portfeller daxildir. Bu biznes model adətən müqavilədə nəzərdə tutulan pul axınlarının əldə edilməsi ilə əlaqəlidir.

Pul axınlarının yalnız əsas borc və faiz ödənişləri ("SPPI") meyarına uyğunluğunun qiymətləndirilməsi. Maliyyə aktivi üzrə pul axınlarının yalnız əsas borc və faiz ödənişləri meyarına uyğunluğunu müəyyən etmək üçün mülahizələrin irəli sürülməsi tələb edilir.

Pulun zaman dəyəri elementi aşağıdakı hallarda dəyişdirilə bilər, məsələn, müqavilə üzrə faiz dərəcəsi mütəmadi olaraq dəyişdikdə, lakin bu dəyişikliyin müddəti borc aləti üzrə faiz dərəcəsinin qüvvədə olduğu müddətə uyğun gəlmədikdə (məsələn, kredit üç aylıq banklararası faiz dərəcəsinə əsaslanır, lakin həmin faiz dərəcəsi hər ay dəyişdirilir). Pulun zaman dəyərinin dəyişdirilməsi effekti hər bir dövrdə və məcmu olaraq maliyyə alətinin istifadə müddəti ərzində müvafiq alət üzrə nağd pul axınlarını yalnız əsas borc və faiz ödənişləri meyarına uyğun olan nağd pul axınlarından ibarət baza borc aləti ilə müqayisə etməklə qiymətləndirilmişdir. Qiymətləndirmə maliyyə bazarlarında baş verə bilən əsaslandırılmış mümkün maliyyə stress-ssenariləri daxil olmaqla, bütün əsaslandırılmış mümkün ssenarilər üçün həyata keçirilmişdir. Ssenaridə nəzərdə tutulan nağd pul axınları bazadan əhəmiyyətli dərəcədə fərqləndikdə, qiymətləndirilən alət üzrə nağd pul axınları yalnız əsas borc və faiz ödənişləri meyarına uyğun gəlmir və maliyyə aləti sonradan FVTPL kateqoriyasında qeydə alınır.

Bank müqavilə üzrə nağd pul axınlarının müddətini və ya məbləğini dəyişən müqavilə şərtlərini müəyyən etmiş və nəzərdən keçirmişdir. Nağd pul axınları o halda yalnız əsas borc və faiz ödənişləri meyarına uyğun hesab edilir ki, kreditin şərtlərinə görə onu vaxtından əvvəl ödəmək mümkün olsun, vaxtından əvvəl ödənilən məbləğ əsas borcu və hesablanmış faizləri, eləcə də müqaviləyə vaxtından əvvəl xitam verilməsinə görə əsaslandırılmış əlavə kompensasiyanı özündə əks etdirsin. Aktiv üzrə əsas məbləğ əsas borc üzrə sonrakı ödənişlər (yəni, effektiv faiz metodundan istifadə etməklə müəyyən edilmiş faizsiz ödənişləri) çıxılmaqla, ilkin tanınma zamanı ədalətli dəyərə bərabərdir. Bu qaydada istisna hal olaraq standart, həmçinin qabaqcadan ödəniş elementlərinə malik olan alətlərə yalnız əsas borc və faiz ödənişləri meyarına uyğun olmaq üçün aşağıdakı şərtlərə cavab verməyə imkan yaradır: (i) aktiv mükafat və ya güzəştə verildikdə (ii) qabaqcadan ödəniş məbləği müqavilə üzrə nominal dəyərdən və hesablanmış faizlərdən, eləcə də müqaviləyə vaxtından əvvəl xitam verilməsinə görə əsaslandırılmış əlavə kompensasiyadan ibarət olduqda və (ii) ilkin tanınma zamanı vaxtından əvvəl ödəniş elementinin ədalətli dəyəri əhəmiyyətsiz olduqda.

5. Uçot siyasətinin tətbiqi zamanı əhəmiyyətli ehtimallar və mülahizələr (davamı)

Maliyyə aktivlərinin modifikasiyası. Maliyyə aktivləri müqavilə şərtlərinə uyğun olaraq modifikasiya edildikdə (məs: onların şərtlərinə yenidən baxıldıqda), Bank bu modifikasiyanın əhəmiyyətli olub olmadığını və ilkin aktivin tanınmasının dayandırılmasına və yeni aktivin ədalətli dəyərlə tanınmasına gətirib çıxarmalı olub-olmadığını qiymətləndirir. Bu qiymətləndirmə əsasən müvafiq uçot siyasətində qeyd olunan keyfiyyət amillərinə əsaslanır və əhəmiyyətli mülahizələrin tətbiq olunmasını tələb edir. Xüsusilə, Bank şərtlərinə yenidən baxılmış dəyərsizləşmiş kredit müqavilələrinin tanınmasının dayandırılması, eləcə də yeni tanınmış kreditlərin ilkin tanınma zamanı dəyərsizləşmiş kreditlər kimi nəzərdən keçirilməsi kimi məsələlərə dair qərar qəbul edərkən mülahizə irəli sürür. Tanınmanın dayandırılması zərurəti ilə bağlı qərar belə modifikasiya nəticəsində risk və faydaların, yeni, gözlənilən nağd pul axınlarının (müqavilədə nəzərdə tutulmayan nağd pul axınları) dəyişməsindən asılıdır. Rəhbərlik belə kreditlərin modifikasiyası nəticəsində risk və faydaların dəyişmədiyini və buna görə də mahiyyət etibarilə bütün bu dəyişikliklərin və kreditlərin tanınmasının dayandırılmadığını və dəyərsizləşmiş kreditlər mərhələsindən yenidən təsnifləşdirilmədiyini müəyyən etmişdir.

Əmlak və avadanlıqların faydalı istifadə müddətinin yenidən nəzərdən keçirilməsi. Əmlak və avadanlıqların faydalı istifadə müddətinin müəyyən edilməsi oxşar aktivlər ilə bağlı mövcud təcrübəyə əsasən peşəkar mülahizələr tətbiq etməklə aparılmışdır. Belə aktivlərlə bağlı gələcək iqtisadi faydalar əsasən onların istifadəsi nəticəsində əldə ediləcəkdir. Lakin avadanlığın texniki və kommersiya baxımından köhnəməsi və aşınması kimi digər amillər bu aktivlərlə bağlı iqtisadi faydaların azaldılmasına gətirib çıxarır. Rəhbərlik aktivlərin cari texniki vəziyyətini və bu aktivlərin Banka iqtisadi fayda gətirəcəyi təxmin edilən dövrü nəzərə alaraq, əsas vəsaitlərin qalan faydalı istifadə müddətini müəyyən edir. Bu zaman aşağıdakı əsas amillər nəzərə alınır: (a) aktivlərin gözlənilən istifadə müddəti; (b) istismar göstəriciləri və texniki xidmət qaydalarından asılı olan gözlənilən fiziki köhnəlmə və aşınma; və (c) bazar şərtlərindəki dəyişikliklər nəticəsində avadanlığın texnoloji və kommersiya baxımından köhnəməsi və aşınması.

Il ərzində əmlak və avadanlıqlar üzrə ümumi faydalı istifadə müddətinə yenidən baxılmış və cari maliyyə ilində amortizasiya xərcləri 688,000 AZN dəyərində azalmışdır.

Maliyyə aktivlərinin silinmə siyasəti. Maliyyə aktivlərini bərpa etmək üçün Bankın bütün praktiki imkanları tükəndikdə və Bank belə aktivlərin bərpasına dair gözləntilərin əsaslandırılmadığı qənaətinə gəldikdə, maliyyə aktivləri tam və ya qismən silinir. Bərpasına dair əsaslandırılmış gözləntiləri olmayan pul axınlarının müəyyən edilməsi mülahizə tələb edir. Rəhbərlik bərpasına dair əsaslandırılmış gözləntiləri olmayan aktivlər üçün aşağıdakı amilləri nəzərdən keçirmişdir: orta hesabla 455 gündən çox gecikdirilmiş korporativ kreditlər, 305 gündən artıq gecikdirilmiş ümumi məqsədli istehlak kreditləri, 345 gündən artıq gecikdirilmiş mikro kreditlər, likvidasiya prosesi və ya müflis olma proseduru, eləcə də təminatın ədalətli dəyərinin onun Bankın mülkiyyətinə keçməsi və ya məcburi şəkildə alınması üçün işlərin tamamlanmasına çəkilən xərclərdən az olması. Bu səbəbdən defolt olmuş kreditlərin ümumi balans dəyəri silinmişdir.

Vergilər. Azərbaycanın qanunvericiliyi müxtəlif şərtlərə və tez-tez edilən dəyişikliklərə məruz qalır. Cari ilin mənfəəti kapitalaşıdırlarsa, maliyyə təşkilatlarının 1 yanvar 2009-cu ildən etibarən (3 ardıcıl ildə) mənfəət vergisinin ödənilməsindən azad edilməsinə yol verən və Bankın fəaliyyətinə tətbiq edilən yeni qanun da daxil olmaqla, həmin qanunvericiliyin və dəyişikliklərin rəhbərlik tərəfindən şərh müvafiq orqanlar tərəfindən mübahisələndirilə bilər. Nəticədə, əlavə iri vergi, cərimə və faiz hesablanıla bilər. Vergi yoxlamaları yoxlamanın keçirildiyi il də daxil olmaqla, vergi ödəyicisinin son üç təqvim ilindən çox olmayan fəaliyyətini əhatə edə bilər. Rəhbərlik hesab edir ki, 31 dekabr 2017-ci il tarixinə müvafiq qanunvericiliyin rəhbərlik tərəfindən tətbiq edilən şərh münasibdir və Bankın vergi mövqeyi qəbul ediləcəkdir.

Təminatın dəyərinin müəyyən edilməsi. Rəhbərlik təminatın bazar dəyərini müntəzəm olaraq nəzərdən keçirir. Rəhbərlik təminatın ədalətli dəyərini cari vəziyyətə uyğunlaşdırmaq üçün öz mülahizəsindən və ya müstəqil rəyindən istifadə edir. Tələb edilən təminat məbləği və ya girov kontragentin kredit riskinin qiymətləndirməsindən asılıdır.

Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatların ilkin tanınması. Bank adi fəaliyyəti gedişində əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar aparır. BMHS 9-a uyğun olaraq maliyyə alətləri ilkin olaraq ədalətli dəyerdə tanınmalıdır. Lakin həmin əməliyyatların bazar və ya qeyri-bazar faiz dərəcələrində həyata keçirilməsini müəyyən etmək məqsədilə bu cür əməliyyatlar üçün aktiv bazar mövcud olmadıqda peşəkar mülahizələrdən istifadə etmək lazım gəlir. Mülahizələrin irəli sürülməsinin əsasını əlaqəli olmayan tərəflərlə analoji əməliyyatların qiymətinin müəyyən edilməsi və effektiv faiz dərəcəsinin təhlili təşkil edir. Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatların şərtləri haqqında məlumat Qeyd 26-da açıqlanır.

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

6. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri

Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Nağd pul	25,528	17,245
ARMB-dəki qalıqlar (məcburi ehtiyat depozitlərindən başqa)	91,175	17,953
Digər banklardakı müxbir hesablar və overnəyət depozitlər	22,698	62,487
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	139,401	97,685

Digər kredit təşkilatlarındakı cari hesablar rezident və qeyri-rezident banklarda müvafiq olaraq 2,001 min AZN (2017: 325 min AZN) və 3,524 min AZN (2017: 4,355 min AZN) məbləğində müxbir hesablar üzrə faiz hesablanmayan qalıqlardan ibarətdir.

31 dekabr 2018-ci il tarixinə Bank hər birinin ümumi qalığı 100 min AZN-dən çox olan pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərini 6 qarşı tərəf bankda (2017: 4 bank) yerləşdirmişdir. Həmin pul vəsaitlərinin cəmi 5,468 min AZN (2017: 4,405 min AZN) və ya pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinin 3.9%-ni (2017: 4.5%) təşkil etmişdir.

31 dekabr 2018-ci il tarixinə pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri üzrə kredit riskinin ödəmə qabiliyyəti dərəcələrinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir. Bankın kredit riskinin təsnifatı sistemi Qeyd 24-də təsvir edilir.

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	ARMB-dəki qalıqlar, məcburi ehtiyatlar çıxılmaqla	Müxbir hesablar və overnəyət depozitlər	Cəmi
- Ən yüksək dərəcə	-	20,493	20,493
- Yüksək dərəcə	91,175	2,027	93,202
- Orta dərəcə	-	172	172
- Xüsusi monitorinq tələb edir	-	6	6
<i>Nağd pul çıxılmaqla, cəmi pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri</i>	91,175	22,698	113,873

Gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi məqsədilə pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri 1-ci Mərhələyə aid edilmişdir. Bu qalıqlar üzrə gözlənilən kredit zərərlərinin məbləği əhəmiyyətsiz olduğuna görə Bank pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat yaratmamışdır. Gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi yanaşması Qeyd 24-də göstərilir.

31 dekabr 2017-ci il tarixinə pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinin kredit keyfiyyətinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	ARMB-dəki qalıqlar, məcburi ehtiyatlar çıxılmaqla	Müxbir hesablar və overnəyət depozitlər	Cəmi
<i>Vaxtı keçməmiş və dəyərsizləşməmiş</i>			
- ARMB-də	17,953	-	17,953
- Reytingi B3 dən Baa1 dek	-	62,413	62,413
- Reytingi B3 dən aşağı	-	6	6
- Reytingsiz	-	68	68
<i>Nağd pul çıxılmaqla, cəmi pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri</i>	17,953	62,487	80,440

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

7. Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər

Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
ARMB-dəki məcburi ehtiyatlar	1,536	1,035
Digər banklarda və kredit təşkilatlarında yerləşdirilmiş ödəmə müddəti üç aydan çox olan depozitlər	1,279	3,780
Dəyersizləşmə üzrə ehtiyat çıxılmaqla	(28)	(28)
Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər	2,787	4,787

Kredit təşkilatları müştərilərdən müvafiq olaraq milli və xarici valyutada cəlb etdiyi vəsaitlərin əvvəlki ay üzrə orta həcmnin 0.5% və 1%-i (2017: 0.5% və 1%) məbləğində faiz hesablanmayan pul depozitini (məcburi ehtiyatlar) Mərkəzi Bankda saxlamalıdır.

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2018-ci il tarixinə kredit riski səviyyələri əsasında kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər üzrə qalıqların kredit keyfiyyətinə görə təhlili, eləcə də gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi məqsədilə onların üç mərhələ üzrə açıqlanması göstərilir. Bank tərəfindən istifadə edilən kredit riskinin təsnifatı sistemi və gözlənilən kredit zərərlərinin (ECL) qiymətləndirilməsi yanaşması, o cümlədən digər banklardan alınacaq vəsaitlər üzrə qalıqlara tətbiq edilən defolt və kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması (SICR) anlayışı haqqında məlumat Qeyd 24-də açıqlanır.

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2018-ci il tarixinə kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər üzrə qalıqların balans dəyəri, həmçinin bu aktivlər üzrə Bankın məruz qaldığı kredit riskinin maksimal dərəcəsini əks etdirir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersizləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
Digər banklardakı depozitlər			
- Ən yüksək dərəcə	1,251	-	1,251
- Yüksək dərəcə	1,536	-	1,536
- Defolt	-	28	28
Ümumi balans dəyəri	2,787	28	2,815
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	-	(28)	(28)
Balans dəyəri	2,787	-	2,787

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

7. Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər (davamı)

31 dekabr 2017-ci il tarixinə kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlərin kredit keyfiyyətinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Digər banklardakı depozitlər	Cəmi
<i>Vaxtı keçməmiş və dəyərsizləşməmiş</i>		
- ARMB	1,035	1,035
- Reytingi A3 dən A1 dək	340	340
- Reytingsiz	3,412	3,412
Cəmi vaxtı keçməmiş və dəyərsizləşməmiş	4,787	4,787
<i>Fərdi şəkildə dəyərsizləşmiş qalıqlar (ümumi məbləğ)</i>		
- ödənişi 360 gündən çox gecikdirilmiş	28	28
Fərdi şəkildə dəyərsizləşmiş (ümumi məbləğ)	28	28
<i>Dəyərsizləşmə üzrə ehtiyat çıxılmaqla</i>	(28)	(28)
Cəmi kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	4,787	4,787

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar

Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2017	2016
Amortizasiya olunmuş dəyerdə müştərilərə verilmiş kreditlər və avansların ümumi balans dəyəri	265,146	196,414
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat çıxılmaqla	(33,709)	(9,770)
Cəmi müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	231,437	186,644

31 dekabr 2018 və 31 dekabr 2017-ci il tarixinə amortizasiya olunmuş dəyerdə müştərilərə verilmiş kreditlər və avansların ümumi balans dəyəri və kredit zərərləri üzrə ehtiyatın kateqoriyalar üzrə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	31 dekabr 2018			31 dekabr 2017		
	Ümumi balans dəyəri	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	Balans dəyəri	Ümumi balans dəyəri	Dəyərsizləşmə üzrə ehtiyat	Balans dəyəri
<i>Korporativ müştərilərə verilmiş kreditlər</i>						
Korporativ kreditlər	161,025	(31,816)	129,209	143,895	(6,932)	136,963
<i>Fiziki şəxslərə verilmiş kreditlər</i>						
Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	57,835	(1,462)	56,373	29,781	(2,027)	27,754
İpoteka kreditləri	22,751	(26)	22,725	12,771	(381)	12,390
Mikro kreditlər	23,535	(405)	23,130	9,967	(430)	9,537
Cəmi amortizasiya olunmuş dəyerdə müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	265,146	(33,709)	231,437	196,414	(9,770)	186,644

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar haqqında ətraflı məlumat Qeyd 26-da açıqlanır.

Hesabat dövrünün əvvəli və sonu arasındakı müddətdə amortizasiya olunmuş dəyerdə müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar üçün kredit zərərləri üzrə ehtiyatda və ümumi balans dəyərində dəyişikliklər aşağıdakı cədvəldə göstərilir.

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat				Ümumi balans dəyəri			
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersizləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersizləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>								
Korporativ kreditlər								
1 yanvar 2018-ci il tarixinə	7,605	2,246	2,944	12,795	132,120	5,410	6,365	143,895
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:</i>								
<i>Köçümlər:</i>								
- bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)	(6,354)	22,884	-	16,530	(109,613)	109,613	-	-
- dəyersizləşmiş aktivlərə (1-ci və 2-ci Mərhələdən 3-cü Mərhələyə)	(3)	(1,773)	2,177	401	(98)	(4,354)	4,452	-
- 12 aylıq gözlənilən kredit zərərinə (2-ci və 3-cü Mərhələdən 1-ci Mərhələyə)	-	(102)	-	(102)	281	(281)	-	-
<i>Yeni yaradılmış və ya alınmış</i>	<i>607</i>	<i>2,112</i>	<i>18</i>	<i>2,737</i>	<i>33,494</i>	<i>9,008</i>	<i>95</i>	<i>42,597</i>
<i>Tanınması dayandırılmış və ya ödənilmiş</i>	<i>(264)</i>	<i>(176)</i>	<i>-</i>	<i>(440)</i>	<i>(15,537)</i>	<i>(19,142)</i>	<i>(781)</i>	<i>(35,460)</i>
<i>Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər</i>	<i>(848)</i>	<i>55</i>	<i>1,602</i>	<i>809</i>	<i>3,483</i>	<i>6,321</i>	<i>1,103</i>	<i>10,907</i>
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir edən cəmi dəyişikliklər	743	25,246	6,741	32,730	44,130	106,575	11,234	161,939
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir etməyən dəyişikliklər:</i>								
<i>Silinmələr</i>	<i>-</i>	<i>(231)</i>	<i>(683)</i>	<i>(914)</i>	<i>-</i>	<i>(231)</i>	<i>(683)</i>	<i>(914)</i>
31 dekabr 2018-ci il tarixinə	743	25,015	6,058	31,816	44,130	106,344	10,551	161,025

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat				Ümumi balans dəyəri			
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersizləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersizləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>								
Ümumi məqsədli istehlak kreditləri								
1 yanvar 2018-ci il tarixinə	345	139	155	639	28,680	635	46	29,781
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:</i>								
<i>Köçümlər:</i>								
- bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)	(14)	123	-	109	(792)	792	-	-
- dəyersizləşmiş aktivlərə (1-ci və 2-ci Mərhələdən 3-cü Mərhələyə)	(8)	(41)	115	66	(147)	(97)	244	-
- 12 aylıq gözlənilən kredit zərərinə (2-ci və 3-cü Mərhələdən 1-ci Mərhələyə)	2	(12)	(2)	(12)	38	(35)	(3)	-
<i>Yeni yaradılmış və ya alınmış</i>	<i>769</i>	<i>105</i>	<i>83</i>	<i>957</i>	<i>42,292</i>	<i>309</i>	<i>247</i>	<i>42,848</i>
<i>Tanınması dayandırılmış və ya ödənilmiş</i>	<i>(180)</i>	<i>(70)</i>	<i>(58)</i>	<i>(308)</i>	<i>(17,374)</i>	<i>(508)</i>	<i>(237)</i>	<i>(18,119)</i>
<i>Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər</i>	<i>62</i>	<i>7</i>	<i>41</i>	<i>110</i>	<i>3,115</i>	<i>259</i>	<i>50</i>	<i>3,424</i>
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir edən cəmi dəyişikliklər	976	251	334	1,561	55,812	1,355	767	57,934
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir etməyən dəyişikliklər:</i>								
<i>Silinmələr</i>	<i>(27)</i>	<i>(9)</i>	<i>(63)</i>	<i>(99)</i>	<i>(27)</i>	<i>(9)</i>	<i>(63)</i>	<i>(99)</i>
31 dekabr 2018-ci il tarixinə	949	242	271	1,462	55,785	1,346	704	57,835

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat				Ümumi balans dəyəri			Cəmi
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersizləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersizləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>								
İpoteka kreditləri								
1 yanvar 2018-ci il tarixinə	45	1	15	61	11,773	563	435	12,771
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:</i>								
<i>Köçümlər:</i>								
- bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)	-	-	-	-	(256)	256	-	-
- dəyersizləşmiş aktivlərə (1-ci və 2-ci Mərhələdən 3-cü Mərhələyə)	-	-	-	-	-	-	-	-
- 12 aylıq gözlənilən kredit zərərinə (2-ci və 3-cü Mərhələdən 1-ci Mərhələyə)	1	(1)	-	-	422	(333)	(89)	-
<i>Yeni yaradılmış və ya alınmış</i>	-	-	-	-	10,771	87	-	10,858
<i>Tanınması dayandırılmış və ya ödənilmiş</i>	-	-	-	-	(812)	(13)	(5)	(830)
<i>Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər</i>	(31)	-	(4)	(35)	(8)	18	(58)	(48)
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir edən cəmi dəyişikliklər	15	-	11	26	21,890	578	283	22,751
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir etməyən dəyişikliklər:</i>								
<i>Silinmələr</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
31 dekabr 2018-ci il tarixinə	15	-	11	26	21,890	578	283	22,751

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	Kredit zərərləri üzrə ehtiyat			Cəmi	Ümumi balans dəyəri			Cəmi
	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersizləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)		1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersizləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>								
Mikro kreditlər								
1 yanvar 2018-ci il tarixinə	115	23	86	224	9,720	105	142	9,967
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata təsir edən dəyişikliklər:</i>								
<i>Köçümlər:</i>								
- bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərinə (1-ci Mərhələdən 2-ci Mərhələyə)	(1)	4	-	3	(70)	70	-	-
- dəyersizləşmiş aktivlərə (1-ci və 2-ci Mərhələdən 3-cü Mərhələyə)	-	(11)	35	24	(28)	(49)	77	-
- 12 aylıq gözlənilən kredit zərərinə (2-ci və 3-cü Mərhələdən 1-ci Mərhələyə)	-	(1)	-	(1)	2	(2)	-	-
Yeni yaradılmış və ya alınmış Tanınması dayandırılmış və ya ödənilmiş Ehtiyat üzrə digər hərəkətlər	318	4	1	323	21,195	27	1	21,223
	(76)	(8)	(18)	(102)	(7,679)	(76)	(55)	(7,810)
	(23)	(2)	19	(6)	204	(5)	16	215
Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir edən cəmi dəyişikliklər	333	9	123	465	23,344	70	181	23,595
<i>Dövr üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyat ayırmalarına təsir etməyən dəyişikliklər:</i>								
<i>Silinmələr</i>	-	(1)	(59)	(60)	-	(1)	(59)	(60)
31 dekabr 2018-ci il tarixinə	333	8	64	405	23,344	69	122	23,535

2017-ci il ərzində hüquqi şəxslərə verilmiş kreditlərin dəyersizləşməsi üzrə ehtiyatda hərəkət aşağıdakı kimi olmuşdur:

	Korporativ kreditlər	Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	İpoteka kreditləri	Mikro kreditlər	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>					
1 yanvar 2017-ci il tarixinə dəyersizləşmə üzrə ehtiyat	1,181	5,601	2,402	1,874	11,058
İl üzrə ehtiyat ayırması	2,738	(620)	(266)	(208)	1,644
İl ərzində silinmiş məbləğlər	(43)	(3,765)	(1,755)	(1,293)	(6,856)
Bərpa olunmuş məbləğlər	3,056	811	-	57	3,924
31 dekabr 2017-ci il tarixinə dəyersizləşmə üzrə ehtiyat	6,932	2,027	381	430	9,770

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

Dövr ərzində müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar üzrə kredit zərərləri üçün ehtiyata müxtəlif amillər təsir göstərir və gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi haqqında məlumat Qeyd 24-də göstərilir. Əsas dəyişikliklər aşağıdakı cədvəldə təqdim edilir:

- Dövr ərzində kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması (və ya azalması) və ya dəyersizləşməsi və sonradan 12 aylıq və bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərlərinin artması (və ya azalması) səbəbindən 1-ci, 2-ci və 3-cü Mərhələlər arasında köçürmələr;
- Dövr ərzində tanınmış yeni maliyyə alətləri üzrə əlavə ehtiyatların hesablanması, eləcə də dövr ərzində maliyyə alətlərinin tanınmasının dayandırılması nəticəsində ehtiyatın azaldılması;
- Dövr ərzində silinmiş aktivlər üzrə ehtiyatların silinməsi.

Aşağıdakı cədvəldə amortizasiya olunmuş dəyerdə qiymətləndirilən və ECL üzrə ehtiyat tanınan müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar ilə bağlı kredit riskinin təhlili göstərilir. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avansların balans dəyəri, həmçinin bu aktivlər üzrə Bankın məruz qaldığı kredit riskinin maksimal dərəcəsini əks etdirir.

31 dekabr 2018-ci il tarixinə kreditlərin keyfiyyətinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyersiz- ləşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
<i>Korporativ kreditlər</i>				
<i>ödənişi 30 gündən az gecikdirilmiş</i>	44,130	106,295	3,935	154,360
<i>ödənişi 30-90 gün gecikdirilmiş</i>	-	49	-	49
<i>ödənişi 91-180 gün gecikdirilmiş</i>	-	-	332	332
<i>ödənişi 181-360 gün gecikdirilmiş</i>	-	-	78	78
<i>ödənişi 360 gündən çox gecikdirilmiş</i>	-	-	6,206	6,206
Ümumi balans dəyəri	44,130	106,344	10,551	161,025
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	(743)	(25,015)	(6,058)	(31,816)
Balans dəyəri	43,387	81,329	4,493	129,209

Əlaqəli tərəflərə verilmiş korporativ kreditlər haqqında ətraflı məlumat Qeyd 26-da və səhifə 31-də açıqlanır.

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	2-ci Mərhələ (SICR zamanı bütöv müddət üçün ECL)	3-cü Mərhələ (dəyərsiz- leşmiş aktivlər üzrə bütöv müddət üçün ECL)	Cəmi
<i>Ümumi məqsədli istehlak kreditləri</i>				
<i>ödənişi 30 gündən az gecikdirilmiş</i>	55,785	1,123	99	57,007
<i>ödənişi 30-90 gün gecikdirilmiş</i>	-	223	14	237
<i>ödənişi 91-180 gün gecikdirilmiş</i>	-	-	214	214
<i>ödənişi 181-360 gün gecikdirilmiş</i>	-	-	163	163
<i>ödənişi 360 gündən çox gecikdirilmiş</i>	-	-	214	214
Ümumi balans dəyəri	55,785	1,346	704	57,835
<i>Kredit zərərləri üzrə ehtiyat</i>	(949)	(242)	(271)	(1,462)
Balans dəyəri	54,836	1,104	433	56,373
<i>İpoteka kreditləri</i>				
<i>ödənişi 30 gündən az gecikdirilmiş</i>	21,890	536	283	22,709
<i>ödənişi 30-90 gün gecikdirilmiş</i>	-	42	-	42
Ümumi balans dəyəri	21,890	578	283	22,751
<i>Kredit zərərləri üzrə ehtiyat</i>	(15)	-	(11)	(26)
Balans dəyəri	21,875	578	272	22,725
<i>Mikro kreditlər</i>				
<i>ödənişi 30 gündən az gecikdirilmiş</i>	23,344	18	8	23,370
<i>ödənişi 30-90 gün gecikdirilmiş</i>	-	51	-	51
<i>ödənişi 91-180 gün gecikdirilmiş</i>	-	-	1	1
<i>ödənişi 181-360 gün gecikdirilmiş</i>	-	-	32	32
<i>ödənişi 360 gündən çox gecikdirilmiş</i>	-	-	81	81
Ümumi balans dəyəri	23,344	69	122	23,535
<i>Kredit zərərləri üzrə ehtiyat</i>	(333)	(8)	(64)	(405)
Balans dəyəri	23,011	61	58	23,130

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

31 dekabr 2017-ci il tarixinə kreditlərin keyfiyyətinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

	Korporativ kreditlər	Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	İpoteka kreditləri	Mikro kreditlər	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>					
Vaxtı keçməmiş və dəyərsizləşməmiş					
- Yüksək reytingli	125,786	26,795	12,740	9,553	174,874
- Standart reytingli	2,909	151	-	7	3,067
- Qeyri-standart reytingli	-	404	-	-	404
Cəmi vaxtı keçməmiş və dəyərsizləşməmiş	128,695	27,350	12,740	9,560	178,345
Vaxtı keçmiş, lakin dəyərsizləşməmiş					
- ödənişi 30 gündən az gecikdirilmiş	8,268	1,971	-	231	10,470
- ödənişi 30-90 gün gecikdirilmiş	25	120	-	44	189
- ödənişi 91-180 gün gecikdirilmiş	83	44	-	22	149
- ödənişi 181-360 gün gecikdirilmiş	429	293	31	110	863
- ödənişi 360 gündən çox gecikdirilmiş	-	-	-	-	-
Cəmi vaxtı keçmiş, lakin dəyərsizləşməmiş	8,805	2,428	31	407	11,671
Fərdi şəkildə dəyərsizləşmiş kreditlər (ümumi məbləğ)					
- ödənişi 30 gündən az gecikdirilmiş	6,395	3	-	-	6,398
Cəmi fərdi şəkildə dəyərsizləşmiş kreditlər (ümumi məbləğ)	6,395	3	-	-	6,398
Dəyərsizləşmə üzrə ehtiyatlar çıxılmaqla	(6,932)	(2,027)	(381)	(430)	(9,770)
Cəmi müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	136,963	27,754	12,390	9,537	186,644

Müştəri hesablarının iqtisadi sektorlar üzrə təhlili aşağıda göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018		2017	
	Məbləğ	%	Məbləğ	%
Fiziki şəxslər	137,532	52%	79,031	40%
İstehsal	62,141	23%	60,873	31%
Energetika	43,085	16%	49,329	25%
Ticarət və xidmətlər	15,744	6%	5,271	3%
Maliyyə təşkilatları	3,994	2%	-	-
Kənd təsərrüfatı və qida sənayesi	1,537	1%	1,544	1%
Tikinti	968	-	366	-
Daşınmaz əmlak	145	-	-	-
Cəmi amortizasiya olunmuş dəyerdə müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	265,146		196,414	

8. Müşərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

31 dekabr 2018-ci il tarixinə Bank ilə əlaqəli tərəf olan iki ən iri borcalana verilmiş kreditlərin cəmi 105,150 AZN olmuşdur ki, bu da ümumi kredit portfelinin 40%-ni təşkil etmişdir (2017: 109,742 min AZN və ya 56%). Bu kreditlər 2-ci Mərhələyə aid edilmişdir və 31 dekabr 2018-ci il tarixinə həmin kreditlər üzrə 24,681 min AZN məbləğində ehtiyat tanınmışdır.

Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının qaydalarına uyğun olaraq kreditlər yalnız İdarə Heyətinin qərarı ilə və ya xüsusi hallarda, məhkəmə qərarı ilə silinə bilər.

Tələb olunan girovun məbləği və növü biznes tərəfdaşının kredit riskinin qiymətləndirilməsindən asılıdır. Girov növlərinin münasibliyi və girovların qiymətləndirilməsi müvafiq qaydalarla tənzimlənir.

Rəhbərlik girovun bazar dəyərində nəzarət edir, müvafiq razılışmaya uyğun olaraq əlavə girov tələb edir və kreditin dəyərsizləşməsi üçün ehtiyatın münasibliyini nəzərdən keçirdiyi zaman əldə etdiyi girovun bazar dəyərində nəzarət edir.

Kreditlər üzrə təminatın alınması ilə bağlı Bankın siyasəti hesabat dövrü ərzində əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməmiş və əvvəlki dövrdən etibarən Bankın saxladığı təminatın ümumi keyfiyyətində ciddi dəyişiklik olmamışdır.

31 dekabr 2018-ci il tarixinə amortizasiya olunmuş dəyerdə müştərilərə verilmiş kreditlər üzrə təminat haqqında məlumat aşağıda göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Korporativ kreditlər	Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	İpoteka kreditləri	Mikro kreditlər	Cəmi
Daşınmaz əmlak	41,194	4,573	21,819	11,053	78,639
Digər tərəflərin zəmanəti ilə verilmiş kreditlər	-	49	-	8	57
Pul depozitləri	4,185	3,639	-	8	7,832
Sair aktivlər	97	4,385	-	1,993	6,475
Cəmi	45,476	12,646	21,819	13,062	93,003
Təminatlı kreditlər	84,164	41,279	-	7,820	133,263
Cəmi amortizasiya olunmuş dəyerdə müştərilərə verilmiş kreditlər və avansların balans dəyəri (amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən hər bir kredit kateqoriyası üzrə kredit riskini əks etdirən məbləğ)	129,640	53,925	21,819	20,882	226,266

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

31 dekabr 2017-ci il tarixinə amortizasiya olunmuş dəyerdə müştərilərə verilmiş kreditlər üzrə təminat haqqında məlumat aşağıda göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Korporativ kreditlər	Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	İpoteka kreditləri	Mikro kreditlər	Cəmi
Daşınmaz əmlak	29,367	2,654	11,817	3,878	47,716
Digər tərəflərin zəmanəti ilə verilmiş kreditlər	12,000	33	-	14	12,047
Pul depozitləri	7	4,807	-	1,102	5,916
Sair aktivlər	3	72	-	294	369
Cəmi	41,377	7,566	11,817	5,288	66,048
Təminatsız kreditlər	75,160	19,870	-	3,405	98,435
Cəmi amortizasiya olunmuş dəyerdə müştərilərə verilmiş kreditlər və avansların balans dəyəri (amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən hər bir kredit kateqoriyası üzrə kredit riskini əks etdirən məbləğ)	116,537	27,436	11,817	8,693	164,483

Sair aktivlər əsasən avtomobil, avadanlıq və qiymətli metaldan ibarətdir. Yuxarıda qeyd olunan məlumatda kreditin və ya qoyulmuş girovun balans dəyəri (bunlardan hansı daha aşağı olarsa) göstərilmişdir; digər məlumatlar isə təminatsız kreditlərin tərkibində açıqlanmışdır. Kreditlərin balans dəyəri girov qoyulmuş aktivlərin likvidlik səviyyəsinə görə bölüşdürülmüşdür.

Aşağıdakı cədvəldə təminatın dəyərini kreditlərin ümumi balans dəyərindən əhəmiyyətli dərəcədə artıq olmasına görə Bankın gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyat tanımadığı kreditlərin balans dəyəri haqqında məlumat təqdim edilir.

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	31 dekabr 2018
<i>Korporativ müştərilərə verilmiş kreditlər</i>	
Korporativ kreditlər	18,454
<i>Fiziki şəxslərə verilmiş kreditlər</i>	
Ümumi məqsədli istehlak kreditlər	6,372
İpoteka kreditləri	14,664
Mikro kreditlər	4,674
Cəmi amortizasiya olunmuş dəyerdə müştərilərə verilmiş əhəmiyyətli dərəcədə artıq təminatlı kreditlər və avanslar	44,164

Təminat və kreditin keyfiyyətini artıran digər mexanizmlər vasitəsilə amortizasiya olunmuş dəyərlə ölçülən dəyərsizləşmiş maliyyə aktivləri üzrə kredit riskinin azalma səviyyəsi aşağıdakı aktivlər üçün təminatın dəyərini ayrıca açıqlamaqla göstərilir: (i) girov təminatı və kreditin keyfiyyətini artıran digər mexanizmlər aktivin balans dəyərinə bərabər və ya ondan artıq olan aktivlər ("dəyərindən artıq təminatlı aktivlər") və (ii) təminat və kreditin keyfiyyətini artıran digər mexanizmlər aktivin balans dəyərindən az olan aktivlər ("dəyərindən az təminatlı aktivlər").

8. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar (davamı)

31 dekabr 2018-ci il tarixinə dəyərsizləşmiş aktivlər üzrə təminatın effekti aşağıda göstərilir.

	Dəyərindən artıq təminatlı aktivlər		Dəyərindən az təminatlı aktivlər	
	Aktivlərin balans dəyəri	Təminatın ədalətli dəyəri	Aktivlərin balans dəyəri	Təminatın ədalətli dəyəri
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
Dəyərsizləşmiş aktivlər:				
<i>Amortizasiya olunmuş dəyerdə korporativ müştərilərə verilmiş kreditlər</i>				
Korporativ kreditlər	37,328	107,057	91,881	10,935
<i>Amortizasiya olunmuş dəyerdə fiziki şəxslərə verilmiş kreditlər</i>				
Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	12,930	47,046	43,443	245
İpoteka kreditləri	22,725	33,525	-	-
Mikro kreditlər	12,094	41,211	11,036	1,485
Cəmi	85,077	228,839	146,360	12,665

31 dekabr 2017-ci il tarixinə dəyərsizləşməsindən asılı olmayaraq bütün kreditlər üzrə təminatın effekti aşağıda göstərilir:

	Dəyərindən artıq təminatlı aktivlər		Dəyərindən az təminatlı aktivlər	
	Aktivlərin balans dəyəri	Təminatın ədalətli dəyəri	Aktivlərin balans dəyəri	Təminatın ədalətli dəyəri
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
Dəyərsizləşmiş aktivlər:				
<i>Amortizasiya olunmuş dəyerdə korporativ müştərilərə verilmiş kreditlər</i>				
Korporativ kreditlər	26,346	79,586	110,617	15,811
<i>Amortizasiya olunmuş dəyerdə fiziki şəxslərə verilmiş kreditlər</i>				
Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	7,544	28,894	20,210	253
İpoteka kreditləri	12,390	19,753	-	-
Mikro kreditlər	4,546	17,743	4,991	852
Cəmi	50,826	145,976	135,818	16,916

“Expressbank” ASC

31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

9. Borc qiymətli kağızlara investisiyalar

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018
FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli kağızlar	511
Amortizasiya olunmuş dəyərlə ölçülən borc qiymətli kağızlar	2,402
Cəmi borc qiymətli kağızlara investisiyalar	2,913

31 dekabr 2018-ci il tarixinə borc qiymətli kağızlara investisiyaların qiymətləndirmə kateqoriyaları və növləri üzrə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	FVOCI kateqoriyasına aid edilən qiymətli kağızlar	Amortizasiya olunmuş dəyərlə ölçülən qiymətli kağızlar	Cəmi
Dövlət istiqrazları	-	2,402	2,402
Korporativ istiqrazlar	511	-	511
31 dekabr 2018-ci il tarixinə cəmi borc qiymətli kağızlara investisiyalar (ədalətli dəyər və ya ümumi balans dəyəri)	511	2,402	2,913
Kredit zərərləri üzrə ehtiyat	-	-	-
31 dekabr 2018-ci il tarixinə cəmi borc qiymətli kağızlara investisiyalar (balans dəyəri)	511	2,402	2,913

(a) FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli kağızlara investisiyalar

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2018-ci il tarixinə FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli qiymətli kağızlar ilə bağlı kredit riskinin təhlili göstərilir. Bu borc qiymətli kağızlar üçün gözlənilən kredit zərərləri üzrə ehtiyat kredit riski səviyyələri əsasında tanınır. Bank tərəfindən istifadə edilən kredit riskinin təsnifatı sistemi və ECL-in qiymətləndirilməsi yanaşması, o cümlədən FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli kağızlara tətbiq edilən defolt və SICR anlayışları haqqında məlumat üçün Qeyd 24-ə baxın:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	Cəmi
Korporativ istiqrazlar - Orta dərəcə	511	511
Cəmi amortizasiya olunmuş dəyərlə qiymətləndirilən aktivlərin ümumi balans dəyəri	511	511
Balans dəyəri (ədalətli dəyər)	511	511

FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli kağızlar üçün təminat alınmır.

FVOCI kateqoriyasına aid edilən borc qiymətli kağızların müddəti hesabat tarixindən sonrakı bir il ərzində başa çatır. Bu qalıqlar üzrə gözlənilən kredit zərərlərinin məbləği əhəmiyyətsiz olduğuna görə Bank kredit zərərləri üzrə ehtiyat yaratmamışdır.

9. Borc qiymətli kağızlara investisiyalar (davamı)

(b) Amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən borc qiymətli kağızlara investisiyalar

Aşağıdakı cədvəldə 31 dekabr 2018-ci il tarixinə kredit riski səviyyələri əsasında amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən borc qiymətli kağızların kredit keyfiyyətinə görə təhlili, eləcə də ECL-in qiymətləndirilməsi məqsədilə onların üç mərhələ üzrə açıqlanması göstərilir. Bank tərəfindən istifadə edilən kredit riskinin təsnifatı sistemi və ECL-in qiymətləndirilməsi yanaşması, o cümlədən amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc qiymətli kağızlara tətbiq edilən defolt və SICR anlayışları haqqında məlumat üçün Qeyd 24-ə baxın. 31 dekabr 2018-ci il tarixinə amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc qiymətli kağızların balans dəyəri, həmçinin bu aktivlər üzrə Bankın məruz qaldığı kredit riskinin maksimal dərəcəsini əks etdirir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	1-ci Mərhələ (12 aylıq ECL)	Cəmi
Dövlət istiqrazları - Yüksək dərəcə	2,402	2,402
Ümumi balans dəyəri	2,402	2,402
Balans dəyəri	2,402	2,402

Amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən borc qiymətli kağızlar üçün təminat alınmır.

Bu qiymətli kağızlar Azərbaycan manatı ilə emissiya olunur və həmin qiymətli kağızların ödənişinə dövlət zəmanəti verilir. Amortizasiya olunmuş dəyerdə ölçülən borc qiymətli kağızların müddəti hesabat tarixindən sonrakı bir ay ərzində başa çatır. Bu qalıqlar üzrə gözlənilən kredit zərərlərinin məbləği əhəmiyyətsiz olduğuna görə Bank kredit zərərləri üzrə ehtiyat yaratmamışdır.

"Expressbank" ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

10. Əmlak və avadanlıqlar

Əmlak və avadanlıqların hərəketi aşağıdakı kimi olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Torpaq və binalar	Mebel və avadanlıqlar	Kompüter və ofis avadanlığı	Nəqliyyat vasitələri	Digər əsas vəsaitlər	İcarəyə götürülmüş aktivlərin əsaslı təmiri	Tikilməkdə olan aktivlər	Cəmi
İlkin dəyər								
31 dekabr 2016-cı il	444	10,233	7,608	853	576	7,174	1,227	28,115
Əlavələr	-	776	246	264	24	115	-	1,425
Yenidən qiymətləndirmənin təsiri	-	-	-	(85)	-	-	-	(85)
Silinmələr	-	(322)	(128)	-	(83)	-	-	(533)
31 dekabr 2017-ci il	444	10,687	7,726	1,032	517	7,289	1,227	28,922
Əlavələr	-	1,226	-	189	48	586	2,743	4,792
Yenidən qiymətləndirmənin təsiri	-	-	-	22	-	-	-	22
Silinmələr	(347)	(279)	(167)	(158)	(64)	-	(331)	(1,346)
31 dekabr 2018-ci il	97	11,634	7,559	1,085	501	7,875	3,639	32,390
Yığılmış amortizasiya								
31 dekabr 2016-cı il	(52)	(6,290)	(3,896)	-	(383)	(4,439)	-	(15,060)
Amortizasiya xərci	(8)	(1,602)	(1,217)	(278)	(65)	(931)	-	(4,101)
Yenidən qiymətləndirmənin təsiri	-	-	-	278	-	-	-	278
Silinmələr	-	319	125	-	72	-	-	516
31 dekabr 2017-ci il	(60)	(7,573)	(4,988)	-	(376)	(5,370)	-	(18,367)
Amortizasiya xərci	(2)	(1,280)	(1,058)	(55)	(59)	(749)	-	(3,203)
Yenidən qiymətləndirmənin təsiri	-	-	-	44	-	-	-	44
Silinmələr	63	251	151	11	57	-	-	533
31 dekabr 2018-ci il	1	(8,602)	(5,895)	-	(378)	(6,119)	-	(20,993)
Xalis balans dəyəri								
31 dekabr 2016-cı il	392	3,943	3,712	853	193	2,735	1,227	13,055
31 dekabr 2017-ci il	384	3,113	2,738	1,032	141	1,919	1,227	10,554
31 dekabr 2018-ci il	98	3,032	1,664	1,085	123	1,756	3,639	11,397

Nəqliyyat vasitələrinin yenidən qiymətləndirilməsi

31 dekabr 2013-cü il tarixindən etibarən Bank nəqliyyat vasitələrinin qiymətləndirilməsi üçün tətbiq etdiyi uçot siyasətini yenidən qiymətləndirmə modelinə dəyişdirmişdir.

Nəqliyyat vasitələri ilkin dəyər modeli ilə qiymətləndirilmiş olsaydı, balans dəyəri aşağıdakı kimi olardı:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
İlkin dəyər	1,287	1,256
Yığılmış amortizasiya	395	391
Xalis balans dəyəri	892	865

10. Əmlak və avadanlıqlar (davamı)

Nəqliyyat vasitələrinin ədalətli dəyəri bazarın müqayisə metodundan istifadə etməklə müəyyən edilmişdir. Bu o deməkdir ki, qiymətləndiricinin apardığı qiymətləndirmələr konkret əmlakın xüsusiyyəti, yeri və ya vəziyyəti ilə fərqi nəzərə almaqla bazar əməliyyat qiymətlərinə əsaslanır. 31 dekabr 2018-ci il tarixinə, yeni yenidən qiymətləndirmə tarixinə əmlakın ədalətli dəyəri akkreditasiyalı müstəqil qiymətləndirici olan "Real Prays" tərəfindən aparılmış qiymətləndirmələrə əsaslanır.

Tam amortizasiya olunmuş əmlak və avadanlıqların ümumi balans dəyəri 5,509 min AZN (2017: 7,719 min AZN) təşkil edir.

11. Qeyri-maddi aktivlər

Qeyri-maddi aktivlərin hərəkəti aşağıdakı kimi olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Lisenzialar	Kompüter proqramları	Cəmi
İlkin dəyər			
31 dekabr 2016-cı il	2,122	2,830	4,952
Əlavələr	55	303	358
31 dekabr 2017-ci il	2,177	3,133	5,310
Əlavələr	396	856	1,252
31 dekabr 2018-ci il	2,573	3,989	6,562
Yığılmış amortizasiya			
31 dekabr 2016-cı il	(350)	(1,170)	(1,520)
Amortizasiya xərci	(79)	(413)	(492)
31 dekabr 2017-ci il	(429)	(1,583)	(2,012)
Amortizasiya xərci	(335)	(346)	(681)
31 dekabr 2018-ci il	(764)	(1,929)	(2,693)
Xalis balans dəyəri			
31 dekabr 2016-cı il	1,772	1,660	3,432
31 dekabr 2017-ci il	1,748	1,550	3,298
31 dekabr 2018-ci il	1,809	2,060	3,869

12. Mülkiyyətə keçmiş əmlak

31 dekabr 2018 və 2017-ci il tarixinə Bankın mülkiyyətinə keçmiş və satış üçün nəzərdə tutulan əmlakı 1,444 min AZN və 1,998 min AZN məbləğində qırx səkkiz və otuz mənzildən ibarət olmuşdur. 31 dekabr 2018 və 2017-ci il tarixinə Bankın mülkiyyətinə keçmiş əmlakın ədalətli dəyəri təxminən onun balans dəyərinə bərabər olmuşdur.

Bankın daxili siyasətinə uyğun olaraq, mülkiyyətə keçmiş əmlak adi qaydada satılmalıdır. Əmlakın satılmasından daxilolmalar kredit qalıqlarının azaldılması və ya ödənilməsi üçün istifadə edilir. Bank əksər hallarda mülkiyyətə keçmiş əmlakdan biznes məqsədləri üçün istifadə etmir.

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

13. Digər dəyərsizləşmə və ehtiyatlar

Dəyərsizləşmə üzrə digər ehtiyatların hərəkəti aşağıdakı kimi olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	Verilmiş zəmanətlər	Kreditlərlə bağlı öhdəliklər	Mülkiyyətə keçmiş girov	Cəmi
31 dekabr 2016	-	-	-	-	-
Ehtiyatın bərpası/(yaradılması)	(28)	434	-	-	406
Silinmələr	-	(434)	-	-	(434)
31 dekabr 2017	(28)	-	-	-	(28)
BMHS 9-a keçid	-	(562)	(107)	-	(669)
Ehtiyatın bərpası/(yaradılması)	-	127	(20)	(961)	(854)
Silinmələr	-	-	-	961	961
31 dekabr 2018	(28)	(435)	(127)	-	(590)

Aktivlərin dəyərsizləşməsi üçün ehtiyat müvafiq aktivlərin balans dəyərindən çıxılır (Qeyd 7). Zəmanətlər və kreditlərin verilməsi ilə bağlı öhdəliklər üçün ehtiyatlar sair öhdəliklərin tərkibində göstərilir (Qeyd 14).

14. Sair aktivlər və öhdəliklər

Sair aktivlər aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Sair maliyyə aktivləri		
Zəmanətlər və akkreditivlər üzrə hesablanmış alınacaq faiz	406	1,362
Pul köçürmələri üzrə hesablaşmalar	4,032	3,361
Hesablanmış alınacaq komissiyalar	61	85
	4,499	4,808
Sair qeyri-maliyyə aktivləri		
Əmlak və avadanlıqların alınması üçün avans ödənişləri	337	2,466
Mənfəət vergisindən başqa vergilər	366	279
Avans ödənişləri və digər debitor borcları	1,599	2,551
Təxirə salınmış xərclər	164	71
Digər	1	50
	2,467	5,417
Sair aktivlər	6,966	10,225

Sair öhdəliklər aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Sair maliyyə öhdəlikləri		
Ödənilməkdə olan məbləğlər	6,064	4,542
Hesablanmış xərclər	934	613
	6,998	5,155
Sair qeyri-maliyyə öhdəlikləri		
Digər verg öhdəlikləri	745	729
Təxirə salınmış gəlir	259	162
Verilmiş zəmanətlər və kreditlərlə bağlı öhdəliklər üzrə ehtiyat	562	-
	1,566	891
Sair öhdəliklər	8,564	6,046

14. Sair aktivlər və öhdəliklər (davamı)

Əmlak və avadanlıqların, eləcə də xidmətlərin alınması üçün verilmiş 957 min AZN (2017: 4,026 min AZN) məbləğində avanslar istisna olmaqla, yuxarıda qeyd olunan qeyri-maliyyə aktivlərinin hesabat tarixindən sonra altı ay və daha çox dövr ərzində qaytarılması gözlənilir.

Sair maliyyə aktivlərinin hər bir kateqoriyasının ədalətli dəyəri haqqında məlumat üçün Qeyd 25-ə baxın. Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar haqqında məlumat Qeyd 26-da açıqlanır.

15. Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər

Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlərə aşağıdakılar daxildir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Cari hesablar	137,649	69,054
Müddətli depozitlər	106,028	81,832
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	243,677	150,886

31 dekabr 2018-ci il tarixinə müddətli depozitlər illik faiz dərəcəsi 0.01% - 16.5% (2017: 0.1% - 18%), ödəmə müddəti isə 2022-ci ildə (2017: 2022-ci il) başa çatan müştərilərə ödəniləcək vəsaitlərdən ibarətdir.

31 dekabr 2018-ci il tarixinə Bankın on ən iri müştərisinə ödəniləcək vəsaitlərin cəmi 118,168 min AZN olmuşdur ki, bu da müştəri portfelinin 48%-ni təşkil etmişdir (2017: 62,524 min AZN və ya 41%).

Müddətli depozitlər fiziki şəxslərə verilmiş 95,408 min AZN (2017: 76,413 min AZN) məbləğində depozitlərdən ibarətdir. Azərbaycanın Mülki Məcəlləsinə uyğun olaraq Bank bu depozitləri əmanətçinin tələbi ilə qaytarmalıdır. Müddətli depozit əmanətçinin tələbi ilə vaxtından əvvəl ödənilərsə və müqavilə digər faiz dərəcəsinə nəzərdə tutmursa, bu depozit üzrə faiz tələb əsasında depozitlərə tətbiq edilən dərəcə ilə ödənilir.

Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlərə aşağıdakı növ müştəri hesabları daxildir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Fiziki şəxslər	119,206	92,234
Özəl müəssisələr	41,007	14,657
Dövlət və büdcə təşkilatları	80,701	42,159
Fərdi sahibkarlar	2,763	1,836
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	243,677	150,886

Müştəri hesablarının iqtisadi sektorlar üzrə bölgüsü aşağıdakı kimi olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	%	2017	%
Fiziki şəxslər	119,206	49	92,234	61
Energetika	84,128	35	42,371	28
Sənaye və istehsal	13,821	6	1,456	1
Sığorta	11,257	5	5,464	4
Ticarət və xidmət	8,139	3	4,870	3
Fərdi sahibkarlar	2,763	1	1,836	1
Kənd təsərrüfatı	1,920	1	0	-
Nəqliyyat və rabitə	1,553	1	1,695	1
Digər	668	-	808	1
Tikinti	222	-	152	-
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	243,677	100	150,886	100

Müştəri hesablarının hər bir kateqoriyasının ədalətli dəyəri haqqında məlumat üçün Qeyd 25-ə baxın. Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar haqqında məlumat Qeyd 26-da açıqlanır.

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

16. Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər

Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər aşağıdakılardan ibarət olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Cari hesablar	9	20
Azərbaycan İpoteka və Kredit Zəmanət Fonduna ödəniləcək vəsaitlər	20,608	10,665
Müddətli depozitlər	3,767	3,401
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	24,384	14,086

31 dekabr 2018-ci il tarixinə Bank kredit təşkilatlarından kredit cəlb etməmişdir.

31 dekabr 2018-ci il tarixinə Bank Azərbaycan İpoteka və Kredit Zəmanəti Fondundan 2048-ci ilin noyabr ayına qədər (2017: 2047-ci ilin iyun ayına qədər) illik 1%-4% dərəcəsi ilə 20,608 min AZN məbləğində kredit vəsaiti cəlb etmişdir (2017: illik 1%-4% dərəcəsi ilə 10,665 min AZN məbləğində kredit vəsaiti cəlb edilmişdir).

17. Vergilər

Mənfəət vergisi xərci aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Cari vergi xərci	-	-
Təxirə salınmış vergi gəliri/(xərci)		
- müvəqqəti fərqlərin yaranması və ləğv edilməsi	(701)	172
Çıxılın: sair məcmu gəlirlərdə tanınmış təxirə salınmış vergi	13	39
Mənfəət vergisi (xərci)/gəliri	(688)	211

İl ərzində sair məcmu gəlirlərə aid edilmiş maddələrlə bağlı təxirə salınmış vergi aşağıda təqdim edilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Nəqliyyat vasitələrinin yenidən qiymətləndirilməsi	13	39
Satıla bilən investisiya qiymətli kağızlarının yenidən qiymətləndirilməsi	-	-
Sair məcmu gəlirlərə aid edilmiş mənfəət vergisi	13	39

Azərbaycanda hüquqi şəxslər fərdi qaydada mənfəət vergisi bəyannamələrini təqdim etməlidirlər. 2018 və 2017-ci il üzrə mənfəət vergisi dərəcəsi 20% olmuşdur. Effektiv mənfəət vergisi dərəcəsi yerli qanunvericiliyə uyğun mənfəət vergisi dərəcəsi ilə fərqlənir.

Aşağıdakı cədvəldə yerli qanunvericilik əsasında mənfəət vergisi xərci faktiki xərclərlə üzləşdirilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Vergidən əvvəlki (zərər)/mənfəət	(16,045)	1,247
Yerli qanunvericiliyə uyğun mənfəət vergisi dərəcəsi	20%	20%
Yerli qanunvericiliyə uyğun dərəcə ilə hesablanmalı olan mənfəət vergisi xərci	3,209	(250)
Gelirdən çıxılmayan xərclərin vergi effekti	(318)	(114)
Digər	-	575
Keçmiş illərin zərəri	(3,579)	-
Mənfəət vergisi (xərci)/gəliri	(688)	211

“Expressbank” ASC

31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

17. Vergilər (davamı)

Bankın keçmiş illərin istifadə olunmamış zərəri ilə bağlı 17,888 min AZN məbləğində tanınmamış təxirə salınmış vergi aktivləri yaranmışdır. Keçmiş illərin zərərinin 31 dekabr 2023-cü ilin sonuna qədər tanınması nəzərdə tutulur.

31 dekabr tarixinə təxirə salınmış vergi aktiv və öhdəlikləri və onların müvafiq illərdə hərəkəti aşağıdakı kimi olmuşdur:

	Müvəqqəti fərqlərin yaranması və ləğv edilməsi			Müvəqqəti fərqlərin yaranması və ləğv edilməsi				
	31 dekabr 2016	Mənfəət və zərərdə	Sair məcmu gəlirdə	31 dekabr 2017	Bölüşdürülməmiş mənfəətdə (BMHS 9-a keçid)	Mənfəət və zərərdə	Sair məcmu gəlirdə	31 dekabr 2018
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>								
Vergi bazasını azaldan müvəqqəti fərqlərin vergi effekti								
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	(31)	366	-	335	-	77	-	412
Satıla bilən investisiya qiymətli kağızları (yalnız müqayisəli məlumatlar üçün)	32	(32)	-	-	-	-	-	-
Sair aktivlər	80	742	-	822	-	(101)	-	721
Əmlak və avadanlıqlar	50	514	(39)	525	-	328	(13)	840
Qeyri-maddi aktivlər	(10)	24	-	14	-	44	-	58
Sair öhdəliklər	293	(293)	-	-	134	130	-	264
Keçmiş illərin zərəri	1,413	(610)	-	803	-	957	-	1,760
Təxirə salınmış vergi aktivləri/(öhdəlikləri)	1,827	711	(39)	2,499	134	1,435	(13)	4,055
Vergi bazasını artıran müvəqqəti fərqlərin vergi effekti								
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	(2,222)	(500)	-	(2,722)	790	(2,123)	-	(4,055)
Təxirə salınmış vergi öhdəlikləri	(2,222)	(500)	-	(2,722)	790	(2,123)	-	(4,055)
Xalis təxirə salınmış vergi öhdəlikləri	(395)	211	(39)	(223)	924	(688)	(13)	-

18. Kapital

Səhmdarların 13 oktyabr 2015-ci il tarixində keçirilmiş ümumi yığıncağında qəbul edilmiş qərara uyğun olaraq, bölüşdürülməmiş mənfəətin kapitala yönəldilməsi nəticəsində təsdiqlənmiş nizamnamə kapitalı 122,444 min AZN-dən 137,257 min AZN-dək 14,813 min AZN artırılmışdır. Bunun nəticəsində bir səhmin dəyəri 328.90 AZN-dən 368.69 AZN-dək artmışdır. 31 dekabr 2018-ci il tarixinə buraxılmış və tam ödənilmiş adi səhmlərin sayı 372,282 ədəd (2017: 372,282 ədəd) olmuşdur.

Səhmdarlar Bankın nizamnamə kapitalına qoyuluşlarını AZN ilə etmiş və dividend və hər hansı kapital ödənişlərini AZN ilə almaq hüququna malikdirlər.

Əmlak və avadanlıqların yenidən qiymətləndirilməsi üzrə ehtiyat

Əmlak və avadanlıqların yenidən qiymətləndirilməsi üzrə ehtiyat nəqliyyat vasitələrinin ədalətli dəyərində artmaları və əvvəllər kapitalda tanınmış eyni aktiv üzrə artmaya aid olan azalmaları uçota almaq üçün istifadə edilir.

19. Təəhhüdlər və şərti öhdəliklər

Hüquqi məsələlər

Adi fəaliyyəti zamanı Bank məhkəmə iddiaları və şikayətləri ilə üzləşir. Rəhbərlik hesab edir ki, belə iddia və ya şikayətlərdən irəli gələn öhdəlik (əgər olarsa) Bankın maliyyə vəziyyəti və ya gələcək əməliyyat nəticələrinə mühüm mənfi təsir göstərməyəcəkdir.

Vergilər

Azərbaycanın vergi, valyuta və gömrük qanunvericiliyi müxtəlif şərtlərə və tez-tez edilən dəyişikliklərə məruz qalır. Bundan əlavə, Bankın əməliyyatları və fəaliyyətinə tətbiq edilən vergi qanunvericiliyinin vergi orqanları tərəfindən şərh edilməsi rəhbərliyin şərhini ilə üst-üstə düşməyə bilər. Azərbaycanda son zamanlar baş vermiş hadisələr göstərir ki, vergi orqanları qanunvericiliyin şərh edilməsi və vergi hesablamalarının yoxlanılmasında daha sərt mövqə tuta bilərlər. Nəticədə, vergi orqanları əməliyyat və fəaliyyət növləri ilə bağlı əvvəl irəli sürmədikləri iddiaları irəli sürə bilərlər. Nəticə etibarlı ilə əlavə iri vergi, cərimə və faiz hesablanma bilər. Vergi yoxlamaları həmin yoxlamaların keçirildiyi il də daxil olmaqla vergi ödəyicisinin son üç təqvim ilindən çox olmayan fəaliyyətini əhatə edə bilər.

Rəhbərlik hesab edir ki, 31 dekabr 2018-ci il tarixinə onun tərəfindən müvafiq qanunvericiliyin şərhini düzgündür və vergi, valyuta və gömrük qanunvericiliyi ilə bağlı Bankın mövqeləri dəyişilməyəcəkdir.

Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının normativləri

Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası banklardan yerli standartlara uyğun olan maliyyə hesabatları əsasında hesablanmış müəyyən normativlərə riayət etməyi tələb edir. 31 dekabr 2018-ci il tarixinə aşağıdakılar istisna olmaqla, Bank bu normativlərə riayət etmişdir:

- Kredit tələblərinin təminatının bazar dəyəri bu kredit tələbinin məbləğinin 100 faizindən, daşınmaz əmlakla təmin olunmuş kreditlər üzrə isə girovun bazar dəyəri kreditin 150%-dən az olduğu halda bir borcalan və ya bir-biri ilə əlaqədar borcalanlar qrupu üzrə risklərin maksimum həddi bankın 1-ci dərəcəli kapitalının 7 faizindən artıq olmamalıdır, və
- Banka aidiyyəti olan şəxslərə və onların adından hərəkət edən şəxslərə verilmiş kreditin maksimum məbləğinin bankın məcmu kapitalına nisbəti 20 faizdən artıq olmamalıdır.
- Banka aidiyyəti olan bir ən mühüm hüquqi şəxsə verilmiş kreditin maksimum məbləğinin bankın məcmu kapitalına nisbəti 10 faizdən artıq olmamalıdır.

31 dekabr 2018-ci il tarixinə Bankın normativləri müvafiq olaraq 77.55% (2017: 89%), 78.9% (2017: 87.2%) və 39.5% (2017: 44.74%) olmuşdur.

Pozulmuş normativlərin aradan qaldırılmasına dair ətraflı məlumat Qeyd 5-də göstərilir.

31 dekabr tarixinə Bankın təəhhüdləri və şərti öhdəlikləri aşağıdakılardan ibarət olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Kreditlərlə bağlı öhdəliklər		
Verilmiş zəmanətlər	12,120	25,964
İstifadə edilməmiş kreditlərlə bağlı öhdəliklər	15,908	16,226
	28,028	42,190
Əməliyyat lizinqi ilə bağlı öhdəliklər		
1 ilədək	2,073	1,880
1 ildən 5 ilədək	399	1,143
	2,472	3,023
Çıxılsın: kreditlərlə bağlı öhdəliklər üzrə ehtiyatlar (Qeyd 13)	(562)	-
Təəhhüdlər və şərti öhdəliklər	29,938	45,213

31 dekabr 2018-ci il tarixinə verilmiş zəmanətlərə tikinti sahəsində layihələrin maliyyələşdirilməsi məqsədilə Bankın iki iri müştərisinə verdiyi 11,232 min AZN (2017: Bankın iki iri müştərisinə verilmiş 24,546 min AZN) məbləğində zəmanətlər daxildir.

Sığorta

Bank hazırda səhvlərdən və ya təhriflərdən irəli gələn öhdəliklərlə əlaqədar sığorta təminatı almamışdır. Hazırda məsuliyyətin sığortalanması Azərbaycanda geniş yayılmayıb.

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

20. Faiz gəlir və xərcləri

Faiz gəlir və xərcləri aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Faiz gəlirləri		
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	30,371	24,871
Banklara verilmiş kreditlər	40	-
Satıla bilən investisiya qiymətli kağızları	-	160
Amortizasiya olunmuş dəyərlə ölçülən investisiya qiymətli kağızlar	189	-
FVOCI kateqoriyasına aid edilən investisiya qiymətli kağızlar	12	-
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	1,212	510
Cəmi faiz gəlirləri	31,824	25,541
Faiz xərcləri		
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	(7,772)	(4,195)
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	(1,103)	(1,935)
Cəmi faiz xərcləri	(8,875)	(6,130)

21. Xalis haqq və komissiya gəlirləri

Xalis haqq və komissiya gəlirləri aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Haqq və komissiya gəlirləri		
Hesablaşma əməliyyatları	3,541	2,530
Plastik kart əməliyyatları	3,470	2,236
Pul vəsaitləri ilə əməliyyatlar	873	494
Zəmanətlər və akkreditivlər	549	715
Cəmi haqq və komissiya gəlirləri	8,433	5,975
Haqq və komissiya xərcləri		
Plastik kart əməliyyatları	(3,270)	(1,690)
Hesablaşma əməliyyatları	(520)	(296)
Pul vəsaitləri ilə əməliyyatlar	(34)	(93)
Digər	(32)	(81)
Cəmi haqq və komissiya xərcləri	(3,857)	(2,160)
Xalis haqq və komissiya gəlirləri	4,576	3,815

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

22. Sair gəlirlər

Sair gəlirlər aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Silinmiş kreditlər üzrə ödənişlər	4,756	-
Mastercard layihələrinin heyata keçirilməsindən gəlir	259	21
Əmlak və avadanlıqların satışından gəlir	68	24
Subicərə gəlirləri	33	27
Satış üçün nəzərdə tutulan aktivlərin satışından gəlir	2	60
Sair	3	2
Cəmi sair gəlirlər	5,121	134

23. İşçi heyəti ilə bağlı xərclər, ümumi və inzibati xərclər

İşçi heyəti ilə bağlı xərclər, ümumi və inzibati xərclər aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Əmək haqqı və mükafatlar	(12,785)	(9,643)
Sosial sığorta xərcləri	(2,916)	(2,136)
Digər	(486)	(144)
İşçi heyəti ilə bağlı xərclər	(16,187)	(11,923)

Ümumi və inzibati xərclər aşağıdakılardan ibarətdir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
Köhnəlmə və amortizasiya xərcləri	(3,884)	(4,593)
Binadan istifadə və icarə xərcləri	(2,816)	(2,540)
Proqram təminatı ilə bağlı xərclər	(1,690)	(1,456)
Təmir və texniki xidmət xərcləri	(964)	(569)
Mühafizə xidməti ilə bağlı xərclər	(780)	(744)
Marketinq və reklam xərcləri	(720)	(856)
Hüquq və məsləhət xidmətləri üzrə xərclər	(646)	(615)
Mətbəə və ofis xərcləri	(588)	(487)
Rabitə xərcləri	(551)	(554)
Əmanətlərin sığortalanması haqqı	(470)	(341)
Üzvlük haqları	(408)	(260)
Ezamiyyə və əlaqəli xərclər	(358)	(124)
Nəqliyyat vasitələrinin istismarı xərcləri	(180)	(157)
Kommunal xərclər	(131)	(130)
Digər xərclər	(94)	(494)
Hərrac ilə bağlı xərclər	(39)	(64)
Əməliyyat vergisi üzrə xərclər	(32)	(336)
Peniya və cərimələr	(2)	(104)
Ümumi və inzibati xərclər	(14,353)	(14,424)

24. Risklərin idarə edilməsi

Giriş

Öz fəaliyyəti gedişində Bank müxtəlif risklərə məruz qalır və bunları daimi müəyyən etmə, ölçmə və müşahidə etmə prosesləri, kredit limitlərinin müəyyən edilməsi və digər daxili nəzarət tədbirləri vasitəsilə idarə edir. Risklərin idarə edilməsi Bankın möhkəmliyi və mənfəətliliyi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bankın hər bir əməkdaşı öz vəzifələri daxilində risklərə görə məsuliyyət daşıyır. Bank kredit riski, likvidlik riski, bazar riski və əməliyyat risklərinə məruz qalır.

Müstəqil riskə nəzarət prosesinə mühitdə, texnologiyada və sənayedə dəyişikliklər kimi biznes riskləri daxil deyildir. Onlar Bankın strateji planlaşdırma prosesi vasitəsilə nəzarət altında saxlanılır.

24. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Risklərin idarə olunması strukturu

İdarə Heyəti risklərin müəyyən edilməsi və nəzarət edilməsinə görə ümumi məsuliyyət daşıyır, lakin risklərin idarə olunması və izlənməsi üçün məsuliyyəti ayrıca müstəqil orqanlar daşıyır.

İdarə Heyəti.

İdarə Heyəti risklərin idarə olunmasında ümumi yanaşma, risk strategiyaları və prinsiplərinin təsdiq edilməsi üçün məsuliyyətlidir.

Rəhbərlik.

İdarə Heyəti Bankda ümumi risk prosesinə nəzarət etmək üçün məsuliyyət daşıyır.

Aktiv və Passivlərin İdarə Edilməsi (“APİK”) Komitəsi.

APİK Bankın maliyyə idarəçiliyinin bütün aspektləri ilə bağlı strategiya və alətlərin işlənilib hazırlanması və tətbiqi üçün məsuliyyət daşıyır.

Risk Komitəsi

Risk Komitəsi risk strategiyasının işlənilib hazırlanması və risk prinsipləri, konsepsiyası, siyasəti və limitlərinin tətbiqi üçün ümumi məsuliyyət daşıyır. Komitə fundamental audit məsələləri üçün məsuliyyətlidir və müvafiq risk qərarlarını idarə və nəzarət edir.

Risklərin idarə olunması

Risklərin idarə olunması departamenti müstəqil nəzarət prosesini təmin etmək məqsədilə risklə bağlı prosedurların tətbiqi və dəstəklənməsi üçün məsuliyyət daşıyır.

Bankın xəzinədarlığı

Bankın xəzinədarlığı Bank aktivlərinin və öhdəliklərinin idarə olunması, eləcə də ümumi maliyyə strukturu üçün məsuliyyət daşıyır. Bundan əlavə, xəzinədarlıq Bankın maliyyələşdirmə və likvidlik riskləri üçün məsuliyyət daşıyır.

Daxili Audit

Daxili audit funksiyası hər il Bankda risklərin idarə olunması proseslərinin audit yoxlamasını apararaq, həm prosedurların münasibliyini, həm də Bankın prosedurlara riayət etməsini yoxlayır. Daxili Audit bütün qiymətləndirmələrin nəticələrini rəhbərliklə müzakirə edir və nəticə və tövsiyələr haqqında Audit Komitəsinə hesabat verir.

Risklərin ölçülməsi və hesabat sistemləri

Bankın riskləri həm adi şəraitdə yaranması ehtimal edilən zərəri, həm də statistik modellər əsasında maksimal faktiki zərərlərin qiymətləndirilməsi olan gözlənilməyən zərərləri əks etdirən metoddan istifadə etməklə ölçülür. Modellər keçmiş təcrübədən əldə edilmiş və iqtisadi şəraitləri nəzərə almaqla düzəlişlər edilmiş ehtimallardan istifadə edir. Bundan əlavə, Bank baş verməsi ehtimal edilməyən fəvqəladə hadisələr baş verdiyi təqdirdə daha pis hadisələrin ssenari modellərini hazırlayır.

Risklərin monitorinqi və nəzarət edilməsi ilk öncə Bankın müəyyən etdiyi limitlərə əsaslanır. Belə limitlər Bankın biznes strategiyasını və bazar mühitini, eləcə də Bankın qəbul etmək istədiyi risk səviyyəsini əks etdirir və bu zaman əsas diqqət ayrı-ayrı sahələrə yetirilir. Bundan əlavə, Bank bütün risk və əməliyyat növləri üzrə məcmu risk həcmi ilə bağlı olaraq ümumi risk daşımaq qabiliyyətinə nəzarət edir və ölçür. Bütün fəaliyyət növləri üzrə əldə edilmiş məlumat risklərin təhlil və nəzarət edilməsi və tez aşkar olunması məqsədilə yoxlanılır və işlənir. Müntəzəm olaraq fəaliyyət sahəsi və müştəri riskləri kəşiyində risklər haqqında məlumat təqdim edilir.

Həddindən artıq risk konsentrasiyası

Bu tip risklərin yaranma səbəbləri, biznes tərəfdaşlarının eyni və ya oxşar iş fəaliyyəti ilə məşğul olmasından, iş növünün eyni coğrafi regionda yer almasından, eyni iqtisadi xüsusiyyətlərə malik olan, iqtisadi və siyasi şərtlərdən asılı olan və bu səbəbdən müqavilələrdə göstərilmiş şərtlərin pozulma ehtimalını artıran risklər nəzərdə tutulur. Bankın artan fəaliyyətinin xüsusi coğrafi yerlərdə və fəaliyyət sahələrində konsentrasiyası nisbi həssaslığın yaranmasına səbəb ola bilər.

Həddindən artıq risk konsentrasiyasının təsiri altına düşməmək üçün, Bank daxili prosedurlarında müxtəlif xüsusiyyətlərə malik olan portfəllərin idarə edilməsi qaydaları ilə təmin olunur. Müəyyən edilmiş risk konsentrasiyası müvafiq qaydada nəzarət və idarə olunur.

24. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

İlkin tanınma vaxtından etibarən kredit riski əhəmiyyətli dərəcədə artmış, lakin hələ dəyersizləşmiş maliyyə aləti 2-ci Mərhələyə köçürülür və dəyersizləşmə ehtiyatı bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri əsasında tanınır. Maliyyə aləti dəyersizləşdikdə 3-cü Mərhələyə köçürülür və dəyersizləşmə ehtiyatı bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri əsasında tanınır. Aktivin 3-cü Mərhələyə köçürülməsi nəticəsində Bank faiz gəlirini ümumi balans dəyəri əsasında tanımağı dayandırır və faiz gəlirini hesablayarkən gözlənilən kredit zərərləri çıxılmaqla, balans dəyərinə aktivin effektiv faiz dərəcəsini tətbiq edir.

Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması meyarı artıq yerinə yetirilmədikdə, maliyyə aləti 1-ci Mərhələyə geri köçürülür. Əgər maliyyə aktivini kredit riskinin əhəmiyyətli artması nəticəsində 2-ci Mərhələyə köçürülmüşdürsə, Bank həmin kredit riskinin aktuallığının saxlanması və ya dəyişməsindən əmin olmaq üçün ona nəzarət edir.

Defolt vəziyyətindən qayıtma defolt zamanı ona səbəb olmuş hadisələrin başa çatmasından asılıdır. Bu zaman iki ssenari müşahidə oluna bilər:

- 90 gündən artıq vaxtı keçmiş maliyyə aktivinin gecikmə müddəti 30 günə çatdıqda, bu artıq defolt hesab edilmir;
- digər defolt hadisələrinin təsir etdiyi vaxtı keçmiş maliyyə aktivləri ardıcıl olaraq 6 ay ərzində hər hansı defolt meyarına cavab vermədikdə, defolt statusundan çıxır;

Bu məntiq gecikmənin aradan qaldırılmasından sonrakı dövrdə maliyyə aktivinin defolt vəziyyətinə yenidən qayıtması ehtimalına əsasən aparılan təhlil nəticəsində müəyyən edilir.

Maliyyə zəmanətləri və kreditlərin verilməsi ilə bağlı öhdəliklər üzrə ECL-in qiymətləndirilməsi. Bu maliyyə alətləri üzrə ECL-in qiymətləndirilməsi balans riskləri üçün yuxarıda qeyd edilən eyni mərhələləri əks etdirir və EAD-nin hesablanması hissəsində fərqlənir. EAD kreditə konvertasiya əmsalı (“CCF”) və gələcək əməliyyatlar (ExOff) üzrə müqavilə öhdəliyindən ibarətdir. Korporativ müştərilər üçün açılan, lakin istifadə edilməyən kredit xətləri, fiziki şəxslərə verilmiş kredit kartları və maliyyə zəmanətləri üçün CCF defolt zamanı borcların statistik təhlili əsasında müəyyən edilir. Overdraftlar üçün CCF kredit limitlərinin müştərilər tərəfindən istənilən zaman istifadə edilə bilməsinə görə 100% müəyyən edilir.

Daxili reytinglər. PD modellərinin hazırlanması məqsədilə hər bir maliyyə aktivini üzrə risk profilinin fərqləndirilməsi üçün sadələşdirilmiş davranış qiymətləndirmə modelləri hazırlanmış və təkmilləşdirilmişdir.

Kredit riskinin təsnifatı portfel riskləri üzrə daxili proseslərin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi üçün banklar tərəfindən geniş istifadə edilən vasitədir. Kredit riskinin təsnifatı ümumilikdə müəyyən zaman anında mövcud olan məlumata əsasən gələcəkdə baş verməsi ehtimal olunan hadisənin proqnozlaşdırılması üçün müəyyən edilmiş statistik metoddur. Bu, xüsusilə banklara kredit almaq üçün müraciət edən müştərinin (müraciətin qiymətləndirilməsi modeli) və ya portfelde artıq mövcud olan müştərinin defolt ehtimalını qiymətləndirməyə imkan yaradır (davranış qiymətləndirmə modeli).

Keçmiş ödəmə davranışının gələcək üçün effektiv göstərici olması kredit riskinin təsnifatı modelinin işlənilməsi üçün əsas fərziyyə hesab edilir və beləliklə, həmin modellər keçmiş məlumatlara əsasən hazırlanmışdır. Xüsusilə, davranış modellərinin hazırlanması zamanı əvvəlki defolt vəziyyəti, kreditlərin əvvəlki istifadəsi, əvvəlki ödənişlər və ya ödənişlərin toplanmasına dair məlumatlardan istifadə edilir. Praktikada, kredit riskinin təsnifatı nəticələri əlaqəli atributlar və çəki əmsalları ilə birlikdə yüksək proqnozlu məlumatların xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir. Ümumi reyting hər bir xüsusiyyət üzrə ümumi göstəricilərdən formalaşır.

Kredit riskinin təsnifatı göstəricilərinə əsaslanan reytinglər oxşar risk profilli maliyyə aktivlərini əks etdirir. Bu səbəbdən, defolt ehtimalları Bankın ümumi mənsəli riskləri (segment və reytinglər üzrə) əsasında hesablanır.

Vahid şkala üzrə ödəmə qabiliyyəti dərəcələri	Kənar beynəlxalq reyting agentliklərinin müvafiq reytingləri (Moody's)	Müvafiq PD intervalı
Ən yüksək dərəcə	Reytingi Aaa dan Ba1 dək	0,01% - 0,5%
Yüksək dərəcə	Reytingi Ba2 dən B1 dək	0,51% - 3%
Orta dərəcə	Reytingi B2, B3	3% - 10%
Xüsusi monitorinq tələb edir	Reytingi Caa1+ dən Ca- dək	10% - 99,9%
Defolt	Reytingi C	100%

24. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Vahid şkala üzrə kredit riskinin hər bir səviyyəsi üçün müəyyən ödəmə qabiliyyəti dərəcələri təyin olunur:

- *Ən yüksək dərəcə* – aşağı kredit riski olan yüksək keyfiyyətli aktivlər;
- *Yüksək dərəcə* – orta kredit riski olan kifayət qədər keyfiyyətli aktivlər;
- *Orta dərəcə* – qənaətbəxş kredit riski olan orta keyfiyyətli aktivlər;
- *Xüsusi monitoring tələb edir* – daha ətraflı monitoring və bərpəedici idarəetmə tələb edən kreditləşdirmə mexanizmləri; və
- *Defolt* – defolt hadisəsi baş vermiş kreditləşdirmə mexanizmləri.

Kənar reytinglər. Kontragentlərə kənar reytinglər S&P, Moody's və Fitch kimi müstəqil beynəlxalq reyting agentlikləri tərəfindən təyin edilir. Bu reytinglər ictimaiyyətə açıqdır. Həmin reytinglər və müvafiq PD intervalları aşağıdakı maliyyə alətlərinə tətbiq edilir: ARMB-dən alınacaq vəsaitlər, müxbir hesablar üzrə qalıqlar, o cümlədən overnəyət depozitlər və müddətli depozitlər.

Defolt ehtimalı (PD). PD müəyyən müddət ərzində defoltun baş vermə ehtimalının qiymətləndirilməsidir. Hər bir maliyyə aktivi üzrə hesablanmış bütöv müddət üçün PD əyrisi portfelin müddətindən, reytingindən və seqmentindən asılıdır. 12-aylıq defolt ehtimalı bütöv müddət üçün PD əyrisinin bir hissəsi kimi hesablanır.

ECL-in hesablanması üçün iki növ defolt ehtimalından istifadə edilir: 12 aylıq və bütöv müddət üçün defolt ehtimalı. 12 aylıq defolt ehtimalının qiymətləndirilməsi əvvəlki dövrlər üzrə defolt haqqında mövcud olan ən son məlumatlara əsaslanır və zərurət yarandıqda, dəstəklənən proqnoz məlumatları da nəzərə alınır. Bütöv müddət üçün defolt ehtimalı maliyyə alətinin qalan müddəti ərzində defoltun baş vermə ehtimalının qiymətləndirilməsini əks etdirir və maliyyə alətinin bütün müddəti ərzində 12 aylıq defolt ehtimalının məbləğinə bərabərdir. Bütöv müddət üzrə defolt ehtimalının hesablanması üçün Bank seqmentdən və kreditin növündən asılı olaraq aşağıda göstərilən müxtəlif statistik yanaşmalardan istifadə edir:

Korporativ kreditlər üzrə defolt ehtimalı nəzərdə tutulan tarixin daxil olduğu il ərzində defolt olmuş müştərilərin nisbəti kimi qrup şəklində müəyyən edilir. Defolt miqyası müştəri bazasına görə müəyyən edilmişdir. Bank loqit modeli ilə transformasiya edilmiş defolt dərəcələrini defolt səviyyəsinin müddəti ərzində makroiqtisadi dəyişənlərin artım templəri üzərindən xətti reqressiya edir. Dəyişənlərin seçimi üçün BIC (Bayes Məlumat Meyarı) və əlavə olaraq BIC meyarı ilə birlikdə Lasso LARS reqressiyası istifadə edilir.

Ümumi məqsədli istehlak kreditləri üzrə defolt ehtimalı istehlakçı xüsusiyyətləri, davranış dəyişənləri və makroiqtisadi dəyişənlər kimi ilkin məlumatlardan istifadə etməklə loqistik reqressiya metodu ilə modelləşdirilmişdir. Modelləşdirmə üçün yalnız 31 dekabr 2014-cü il tarixindən 30 sentyabr 2017-ci il tarixinə qədər olan rüblük dövrlər seçilmişdir. Həmin tarixlərə silinməmiş və qüvvədə olan kreditlər növbəti il ərzində defolta görə yoxlanılmışdır. Defolt hadisəsi onun baş verdiyi andan 3 ay sonra müşahidə edildiyinə görə 1 ilin defolt səviyyəsini yoxlamaq üçün bu müddət 1 il 3 aya qədər uzadılmışdır. Model başa çatdırıldıqdan sonra onun əsasında (ancaq modelləşdirmə üçün seçilmiş nümunə deyil) tam nümunə üçün defolt ehtimalı hesablanmış və polinomial reqressiyadan istifadə edərək faktiki defolt dərəcələrinə qədər kalibrasiya edilmişdir.

İpoteka kreditləri üzrə defolt ehtimalı vintaj təhlili əsasında müəyyən edilir və bu zaman Bank müəyyən vaxt keçdikdən sonra müvafiq ay üzrə kreditlərin məcmu defolt dərəcəsini hesablayır. İpoteka kreditləri üzrə defolt ehtimalı kreditin yarandığı tarixdən sonrakı müddət və makroiqtisadi dəyişənlər kimi ilkin məlumatlardan istifadə edərək xətti reqressiya üsulu ilə modelləşdirilir.

Mikro kreditlər üzrə defolt ehtimalı nəzərdə tutulan tarixin daxil olduğu il ərzində defolt olmuş kreditlərin nisbəti kimi qrup şəklində müəyyən edilir. Defolt miqyası kreditlərə görə müəyyən edilmişdir. 1-ci və 2-ci Mərhələlərə aid olan aktivlər modelləşdirmə məqsədləri üçün ayrılır. Bank loqit modeli ilə transformasiya edilmiş defolt dərəcələrini defolt səviyyəsinin müddəti ərzində makroiqtisadi dəyişənlərin artım templəri üzərindən xətti reqressiya edir. Dəyişənlərin seçimi üçün BIC (Bayes Məlumat Meyarı) və əlavə olaraq BIC meyarı ilə birlikdə Lasso LARS reqressiyası istifadə edilir.

24. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Makroiqtisadi amillər. Bankın daxili proqnozları növbəti beş il ərzində gözlənilən makroiqtisadi inkişaf üzrə ən dəqiq təxminləri əks etdirir. Beş ildən sonra heç bir makroiqtisadi təsir nəzərə alınmamışdır. Müvafiq iqtisadi dəyişənlərin defolt ehtimalına təsiri həmin dəyişənlərdəki dəyişikliklərin əvvəlki dövrlərdə defolt səviyyəsinə təsirini aydınlaşdırmaq üçün statistik reqressiya təhlindən istifadə etməklə müəyyən edilmişdir.

Digər iqtisadi proqnozlarda olduğu kimi, bu proqnozlarda da yüksək dərəcədə qeyri-müəyyənlik mövcuddur və bu səbədən, faktiki nəticələr proqnozlaşdırılan nəticələrdən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənə bilər. Bank hesab edir ki, bu proqnozlar mümkün nəticələrin ən dəqiq təxminlərini əks etdirir.

Bank gözlənilən kredit zərərlərinin qiymətləndirilməsi üçün dəstəkləyici proqnoz məlumatlarından, əsasən də özünün proqnoz makroiqtisadi modelinin nəticələrindən istifadə etmişdir. 31 dekabr 2018-ci il tarixinə ECL səviyyəsinə uyğun olan ən əhəmiyyətli proqnoz fərziyyələri aşağıdakılardır:

Dəyişənlər	Korporativ kreditlər	Ümumi məqsədli istehlak kreditləri	Mikro kreditlər	İpoteka kreditləri
Nominal effektiv vayuta məzənnəsi	HƏ	HƏ	HƏ	HƏ
Qeyri-neft sektoru üzrə nominal effektiv vayuta məzənnəsi	HƏ			
Qeyri-neft sektoru üzrə real effektiv vayuta məzənnəsi			HƏ	
Son 12 aylıq ÜDM		HƏ		
Son 12 ay üzrə qeyri-neft sektorunun payına düşən ÜDM				HƏ
Son 12 aylıq real ÜDM	HƏ		HƏ	
Son 12 aylıq büdcə xərcləri	HƏ	HƏ		HƏ

Aşağıdakı ssenarilərdən istifadə edilir:

- 20% aşağı ehtimallı ssenari (orta hesabla 200 ən aşağı kvantil);
- 60% orta ehtimallı ssenari (orta hesabla 600 orta kvantil);
- 20% yüksək ehtimallı ssenari (orta hesabla 200 ən yüksək kvantil).

Yekun defolt ehtimalı dərəcələri bu ssenariləri əks etdirir və yuxarıda qeyd olunan ehtimal ilə ölçülmüş orta çəki əmsallarından ibarətdir.

Defolt baş verəcəyi halda itirilməsi gözlənilən məbləğ (LGD). LGD defolt baş verdiyi zaman yaranan zərərin qiymətləndirilməsidir. Bu, müqavilə üzrə ödənilməli gələcək pul axınları ilə borcalanın əldə etməsi gözlənilən pul axınları arasındakı fərqə əsaslanır. Gözlənilən zərərlər hesabat dövrünün sonunda cari dəyərə diskontlaşdırılır.

LGD kontragentin və maliyyə alətinin növündən asılıdır. LGD defolt hadisəsinin baş verməsindən sonra gözlənilən defolt vəziyyətindən qayıtma hallarına təsir edən amillər əsasında müəyyən edilir. LGD-nin hesablanması defolt vəziyyətindən qayıtma statistikasına əsasən hesablanır.

LGD defolt olmuş kredit üzrə zərərin həcmi ilə bağlı Bankın proqnozunu əks etdirir. LGD kontragentin növündən, iddianın növündən və prioritetindən, eləcə də girovun və ya digər kredit təminatının mövcudluğundan asılıdır. 12 aylıq və bütöv müddət üzrə LGD defolt hadisəsinin baş verməsindən sonra gözlənilən defolt vəziyyətindən qayıtma hallarına təsir edən amillər əsasında müəyyən edilir. LGD-nin qiymətləndirilməsi yanaşması üç mümkün metoda bölünə bilər:

- LGD-nin girovun müəyyən xüsusiyyətləri əsasında qiymətləndirilməsi;
- LGD-nin defolt vəziyyətindən qayıtma statistikasına əsasən portfel əsasında hesablanması; və ya
- LGD-nin fərqli amillər və ssenarilərdən asılı olaraq fərdi qaydada müəyyən edilməsi.

LGD-ni hesablayarkən Bank girovun proqnozlaşdırılan dəyəri, əvvəlki dövrlərdə satış üzrə güzəştlər, həmçinin daşınmaz əmlak, pul və likvid qiymətli kağızlar ilə təmin edilmiş kreditlərə dair digər amillər kimi müəyyən xüsusiyyətləri nəzərə alır. LGD korporativ kreditlər və təminatlı/təminatlısız fərdi kreditlər üzrə qalıqın ödənilməsi ilə bağlı mövcud olan ən son statistik məlumatlardan istifadə etməklə kollektiv əsasda hesablanır.

24. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Defolta məruz qalan dəyər (EAD). EAD hesabat dövründən sonra riskin məbləğində gözlənilən dəyişiklikləri nəzərə alaraq, gələcək defolt tarixində riskin qiymətləndirilməsi, o cümlədən əsas borc və faizlərin ödənilməsi və kredit öhdəlikləri üzrə vəsaitlərin gözlənilən istifadəsidir.

Bərpa olunan kreditlər üzrə EAD Kredite Konvertasiya Əmsalından (CCF) istifadə etməklə qiymətləndirilir. CCF müəyyən müddət ərzində balansdankənar məbləğlərin balans öhdəliyinə çevrilməsi ehtimalını əks etdirən göstəricidir. İstifadə edilməmiş kredit xətləri və maliyyə zəmanətləri üzrə CCF beynəlxalq “Basel 3” standartına əsasən müəyyən edilir.

EAD maliyyə alətinin növünə görə fərqlənən gözlənilən ödəniş qrafikinə əsasən müəyyən edilir. Amortizasiya olunan maliyyə alətləri və birdəfəlik kreditlər üçün EAD borcalan tərəfindən 12 ay müddətinə və ya bütöv müddət üzrə ödənişlər əsasında müəyyən edilir. Bu zaman borcalan tərəfindən gözlənilən artıq ödəmə də nəzərə alınır. Hesablamaya, həmçinin vaxtından əvvəl ödəniş və ya yenidən maliyyələşdirmə ehtimalları daxildir. Bərpa olunan kreditlər üçün EAD istifadə edilmiş vəsaitlərin cari qalığını defolt anında qalan limitin gözlənilən istifadəsini nəzərdə tutan “Kredite Konvertasiya Əmsalına” əlavə etməklə proqnozlaşdırılır. Bu fərziyyələr kreditin növü, cari istifadə limiti və müəyyən borcalanın davranış xüsusiyyətlərindən asılı olaraq dəyişir.

Maliyyə aktivlərinin mərhələlər üzrə təsnifatı

- Hazırkı maliyyə hesabatlarında tanınmış ECL səviyyəsi maliyyə aktivinin üç mərhələli model üzrə hansı mərhələyə təsnifləşdirilməsindən asılıdır. 1-ci Mərhələdə - ilkin tanınma zamanı dəyersizləşməmiş və həmin vaxtdan kredit riski əhəmiyyətli dərəcədə artmamış maliyyə aktivləri üzrə 12 aylıq ECL əsasında dəyersizləşmə ehtiyatı tanınır. İlkin tanınma vaxtından etibarən kredit riski əhəmiyyətli dərəcədə artmış, lakin hələ dəyersizləşməmiş maliyyə aləti 2-ci Mərhələyə köçürülür və dəyersizləşmə ehtiyatı bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri əsasında tanınır. Maliyyə aləti dəyersizləşdikdə 3-cü Mərhələyə köçürülür və dəyersizləşmə ehtiyatı bütöv müddət üçün gözlənilən kredit zərərləri əsasında tanınır. Aktivin 3-cü Mərhələyə köçürülməsi nəticəsində Bank faiz gəlirini ümumi balans dəyəri əsasında tanımağı dayandırır və faiz gəlirini hesablayarkən gözlənilən kredit zərərləri çıxılmaqla, balans dəyərində aktivin nominal faiz dərəcəsini təbiiq edir.
- Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması (2-ci Mərhələ)

İlkin tanınma vaxtından etibarən kredit riskində əhəmiyyətli dərəcədə artma olub-olmamasının qiymətləndirilməsi bütün portfel üzrə aparılır (2-ci Mərhələ). 2-ci Mərhələni müəyyən etmək üçün istifadə edilən meyarların uyğunluğu Bankın Risklərin İdarə Edilməsi Departamenti tərəfindən mütəmadi olaraq nəzərdən keçirilir və təhlil edilir. Maliyyə aktivlərinin ödənişi 30 gündən artıq gecikdirildiyi halda, ilkin tanınma vaxtından kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması fərziyyəsi təkzib edilmir.

Aşağıdakı keyfiyyət, kəmiyyət və ya məhdudlaşdırıcı meyarlardan bir və ya bir neçəsi baş verdiyi təqdirdə, Bank maliyyə alətinin 2-ci Mərhələyə aid olduğunu hesab edir:

- ödəniş 31-90 gün gecikdirildikdə;
- restrukturizasiya edilmiş kreditlər üzrə ödəniş 11-30 gün gecikdirildikdə;
- Loqistik modelə əsaslanan defolt ehtimalı əvvəlki hesabat dövrü ilə müqayisədə yarım standart kənarlaşma ilə artdıqda ($PD \cdot (1 - PD) - \text{ün kvadrat kökü}$);
- Loqistik modelə əsaslanan defolt ehtimalı 30%-dən yuxarı olduqda;
- Kənar reyting B3-dən aşağı olduqda;
- Kənar reyting bir pillə endikdə;
- Müştərinin maliyyə vəziyyətinin pisləşməsi ilə bağlı rəhbərlik tərəfindən hər hansı digər məlumat təqdim edildikdə.

Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması meyarı artıq yerinə yetirilmədikdə, maliyyə aləti 1-ci Mərhələyə geri köçürülür. Maliyyə aktivini keyfiyyət göstəricisi əsasında 2-ci Mərhələyə köçürüldüyü halda, Bank həmin göstəricinin saxlanılması və ya dəyişdirilməsindən əmin olmaq üçün ona nəzarət edir.

Müəyyən zaman anı. Hazırkı maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün rəhbərlik tərəfindən hesablanan gözlənilən kredit zərərləri bütöv müddət üçün deyil, müəyyən zaman anındakı hesablamalara əsaslanır. Bu hesablama zamanı dəstəkləyici proqnoz məlumatlarından istifadə edilir. Bu zaman kredit riskinə təsir göstərən əsas makroiqtisadi dəyişənlərə dair bankdaxili proqnozlar PD göstəricilərinə təsir edir.

24. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Ümumiyyətlə, ECL aşağıdakı kredit riski parametrlərinin hasilinə bərabərdir: yuxarıda müəyyən edilən və cari dəyərə diskontlaşdırılan EAD, PD və LGD. ECL hər bir fərdi kredit qalığının müvafiq müddəti ərzində (müəyyən edilmiş mərhələdən asılı olaraq) hər bir növbəti ay üçün kredit riski parametrlərini proqnozlaşdırmaqla müəyyən edilir. Bu üç komponentin hasilini tapılır və bərpa ehtimalını (yəni, maliyyə aktivinin əvvəlki ayda ödənilməsi və ya defolt olması) nəzərə alaraq onlara düzəliş edilir. Bu, hər bir gələcək dövr üçün ECL-in hesablanması effektiv şəkildə təmin edir və sonradan hesabat tarixinə geri diskontlaşdırılaraq toplanır.

ECL modellərinə daxil edilmiş proqnoz məlumatları. ECL-in hesablanması zamanı dəstəkləyici proqnoz məlumatlarından istifadə edilir. Bank gözlənilən kredit zərərlərinə uyğun olan bəzi əsas iqtisadi dəyişənləri müəyyən etmişdir. Bu iqtisadi dəyişənlərə dair proqnozlar (“əsas iqtisadi ssenari”) Bank tərəfindən təqdim edilir və növbəti beş il üçün gözlənilən makroiqtisadi vəziyyətin ən dəqiq təxminlərini əks etdirir. Müvafiq iqtisadi dəyişənlərin PD-yə təsiri həmin dəyişənlərdəki dəyişikliklərin əvvəlki dövrlərdə defolt səviyyəsinə təsirini aydınlaşdırmaq üçün statistik regressiya təhlilindən istifadə etməklə müəyyən edilmişdir.

Əsas iqtisadi ssenariyə əlavə olaraq, Bank ssenari çəkilişləri ilə yanaşı digər mümkün ssenariləri də təmin edir. İstifadə edilən digər ssenarilərin sayı qeyri-xətilliyin təmin edilməsi üçün əsas məhsulun hər bir növünün təhlili əsasında müəyyən edilir. Ssenarilərin sayı və xüsusiyyətləri hər bir hesabat tarixində yenidən qiymətləndirilir. Ssenari çəkilişləri seçilmiş hər bir ssenarinin əks etdirdiyi mümkün nəticələrin həcmi nəzərə alaraq, statistik təhlil və ekspert mülahizəsi əsasında müəyyən edilir. SICR hər bir əsas və digər ssenarilər üçün bütöv müddət üzrə PD-ni müvafiq çəki ssenarilərinə, eləcə də kəmiyyət və məhdudlaşdırıcı meyarlara vurmaqla qiymətləndirilir. Bu, bütöv maliyyə alətinin 1-ci, 2-ci və ya 3-cü Mərhələlərə aid edilməsini və 12 aylıq və ya bütöv müddət üzrə ECL-in qeydə alınmasını müəyyən edir. Bu qiymətləndirmədən sonra Bank ECL-i ehtimalı ilə ölçülmüş 12 aylıq ECL (1-ci Mərhələ) və ya ehtimal ilə ölçülmüş bütöv müddət üzrə ECL (2-ci və 3-cü Mərhələlər) kimi qiymətləndirir. Ehtimal ilə ölçülmüş bu ECL-lər müvafiq ECL modelindəki hər bir ssenarini sınaqdan keçirməklə və müvafiq ssenari çəkilişinə vurmaqla (ilkin məlumatların çəkilişindən fərqli olaraq) müəyyən edilir.

Hər bir iqtisadi proqnozda olduğu kimi, onların reallaşması ilə bağlı fərziyyələr və ehtimallar yüksək dərəcəli qeyri-müəyyənliklə əlaqəlidir və buna görə də faktiki nəticələr proqnozlaşdırılan nəticələrdən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənə bilər. Bank bu proqnozları mümkün nəticələrin ən dəqiq təxminləri kimi hesab edir və seçilmiş ssenarilərin mümkün ssenarilərin diapazonunu düzgün əks etdirməsini müəyyən etmək üçün Bankın fərqli portfelleri daxilində qeyri-xətilliyi və assimetriyalılığı təhlil etmişdir.

Bəktesting. Bank maliyyə aktivləri üzrə təxminlər və faktiki zərərlər arasındakı fərqlərin azaldılması üçün öz metodologiya və fərziyyələrini müntəzəm olaraq nəzərdən keçirir. Belə fərqlərin təhlili (bək-testing) ən azı ildə bir dəfə aparılır. ECL-in qiymətləndirilməsi metodologiyası üzrə bək-testing nəticələri Bankın rəhbərliyinə təqdim edilir və səlahiyyətli şəxslərlə razılaşdırıldıqdan sonra modellərin və fərziyyələrin təkmilləşdirilməsi üçün növbəti addımlar müəyyən edilir.

“Expressbank” ASC

31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

24. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Coğrafi risk konsentrasiyası. Bankın maliyyə aktiv və öhdəlikləri üzrə coğrafi konsentrasiya aşağıdakı kimi olmuşdur:

Min Azərbaycan manatı ilə	2018				2017			
	Azərbaycan	İƏİT	MDB və digər ölkələr	Cəmi	Azərbaycan	İƏİT	MDB və digər ölkələr	Cəmi
Maliyyə aktivləri								
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	118,704	19,963	734	139,401	35,524	61,370	791	97,685
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	1,536	1,251	-	2,787	4,447	340	-	4,787
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	231,437	-	-	231,437	186,644	-	-	186,644
Amortizasiya olunmuş dəyərlə ölçülən borc qiymətli kağızlara investisiyalar	2,402	-	-	2,402	-	-	-	-
FVOCI kateqoriyasına aid olan borc qiymətli kağızlara investisiyalar	511	-	-	511	-	-	-	-
Sair maliyyə aktivləri	4,088	134	277	4,499	4,284	20	504	4,808
Cəmi maliyyə aktivləri	358,678	21,348	1,011	381,037	230,899	61,730	1,295	293,924
Maliyyə öhdəlikləri								
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	(243,677)	-	-	(243,677)	(150,886)	-	-	(150,886)
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	(24,384)	-	-	(24,384)	(14,086)	-	-	(14,086)
Sair maliyyə öhdəlikləri	(6,993)	(5)	-	(6,998)	(4,999)	-	(156)	(5,155)
Cəmi maliyyə öhdəlikləri	(275,054)	(5)	-	(275,059)	(169,971)	-	(156)	(170,127)
Cəmi xalis aktivlər	83,624	21,343	1,011	105,978	60,928	61,730	1,139	123,797

Likvidlik riski və maliyyələşdirmənin idarə edilməsi

Likvidlik riski adi və ya fəvqəladə şəraitdə ödəniş tarixində Bankın ödənişlə bağlı öhdəliklərini yerinə yetirə bilməməsi riskidir. Bu riski məhdudlaşdırmaq məqsədilə rəhbərlik minimal depozit bazası, likvidliyi nəzərə almaqla aktivləri idarə edir və gələcək pul vəsaitləri hərəkətlərinin və likvidliyin gündəlik monitorinqini həyata keçirir. Likvidliyin idarə edilməsi vasitələri və müvafiq hesabatlar Bankın İdarə Heyəti tərəfindən təsdiq edilir, Aktivlərin və Öhdəliklərin İdarə edilməsi Departamenti tərəfindən hazırlanır və hər ay Aktivlər və Öhdəliklər Komitəsi tərəfindən nəzərdən keçirilir.

Bank pul vəsaitlərinin hərəkəti gözlənilmədən kəsildiyi təqdirdə asanlıqla satıla bilən yüksək tələbatlı növbə-növ aktivlər portfelinə sahibdir. Bundan əlavə, Bank ARMB-də pul depoziti (məcburi ehtiyat) yerləşdirmiş və onun məbləği cəlb edilmiş müştəri əmanətlərinin səviyyəsindən asılıdır.

Likvidlik vəziyyəti Bank tərəfindən əsas etibarlı ilə ayrıca olaraq, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının təyin etdiyi 30% minimal likvidlik əmsallarına əsaslanır. 31 dekabr tarixinə bu əmsallar aşağıdakı kimi olmuşdur:

	2018 (%)	2017 (%)
Ani likvidlik əmsalı (bir gün ərzində alına və ya satıla bilən aktivlər/tələb əsasında ödənilən öhdəliklər)	85	98

24. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Maliyyə öhdəliklərinin ödəniş tarixinə qalmış müddətlər üzrə təhlili

Aşağıdakı cədvəldə diskontlaşdırılmamış müqavilə öhdəlikləri əsasında Bankın 31 dekabrda maliyyə öhdəlikləri ödəniş tarixinə qalmış müddətlər üzrə təqdim edilir. Tələb əsasında ödənilməli öhdəliklər ödəniş tələbinin mümkün olan ən tez tarixdə verilmiş hesab olunur. Bununla bərabər Bank gözləyir ki, müştərilərin çoxu Bank ödənişi aparmalı olduğu ən tez tarixdə ödənişi tələb etməyəcək və cədvəl keçmiş müddətlər üçün əmanətlərin tələb edilməsi haqqında məlumat əsasında Bankın hesabladığı gözlənilən pul vəsaitləri hərəkətlərini əks etdirmir.

31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə alətlərinin ödəmə müddətləri üzrə təhlili aşağıda göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	3 aydan az	3 aydan 12 aya qədər	1 ildən 5 ilə qədər	5 ildən çox	Cəmi
Maliyyə öhdəlikləri					
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	155,306	64,588	31,484	-	251,378
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	1,967	3,721	275	30,966	36,929
Sair maliyyə öhdəlikləri	6,998	-	-	-	6,998
Cəmi diskont edilməmiş maliyyə öhdəlikləri	164,271	68,309	31,759	30,966	295,305

31 dekabr 2017-ci il tarixinə maliyyə alətlərinin ödəmə müddətləri üzrə təhlili aşağıda göstərilir:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	3 aydan az	3 aydan 12 aya qədər	1 ildən 5 ilə qədər	5 ildən çox	Cəmi
Maliyyə öhdəlikləri					
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	73,548	55,380	29,323	-	158,251
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	434	3,451	236	15,739	19,860
Sair maliyyə öhdəlikləri	5,155	-	-	-	5,155
Cəmi diskont edilməmiş maliyyə öhdəlikləri	79,137	58,831	29,559	15,739	183,266

Aşağıdakı cədvəldə Bankın maliyyə təəhhüdləri və şərti öhdəliklərinin müqavilə müddətləri göstərilir. Hər bir yerinə yetirilməmiş kredit öhdəliyi müştərinin icra edilməsini tələb edə bildiyi ən erkən tarixin təsadüf etdiyi müddətə daxil edilir. Buraxılmış maliyyə zəmanəti haqqında müqavilələrlə bağlı zəmanətin maksimal məbləği həmin zəmanətin tələb edilə bildiyi ən erkən dövrə aid edilir.

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	3 aydan az	3 aydan 12 aya qədər	1 ildən 5 ilə qədər	Cəmi
2018	2,303	6,935	18,790	28,028
2017	9,539	16,587	16,064	42,190

Bank bütün şərti öhdəliklərin və ya təəhhüdlərin öhdəlik müddəti tamamlanana qədər istifadə edilməsini gözləmir.

Bank hər hansı bir təşkilatdan və ya fiziki şəxsdən əhəmiyyətli vəsait almır. Ödəmə müddətlərinin təhlili hər hansı konkret müddətdə əhəmiyyətli mənfəət müddətlərinin olmasını göstərmir.

Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlərə fiziki şəxslərin və korporativ müştərilərin müddətli depozitləri də daxildir. Azərbaycan qanunvericiliyinə uyğun olaraq Bank bu depozitləri əmanətçinin tələbi ilə qaytarmalıdır (Qeyd 15).

24. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Aşağıdakı cədvəldə aktiv və öhdəliklərin qaytarılma və ya ödəmə müddətlərinə görə təhlili göstərilir.

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018			2017		
	Bir il ərzində	Bir ildən artıq	Cəmi	Bir il ərzində	Bir ildən artıq	Cəmi
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	139,401	-	139,401	97,685	-	97,685
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	2,441	346	2,787	4,787	-	4,787
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	168,862	62,575	231,437	135,591	51,053	186,644
Amortizasiya olunmuş dəyərle ölçülən borc qiymətli kağızlara investisiyalar	2,402	-	2,402	-	-	-
FVOCI kateqoriyasına aid olan borc qiymətli kağızlara investisiyalar	511	-	511	-	-	-
Əmlak və avadanlıqlar	-	11,397	11,397	-	10,554	10,554
Qeyri-maddi aktivlər	-	3,869	3,869	-	3,298	3,298
Mülkiyyətə keçmiş əmlak	-	1,444	1,444	-	1,998	1,998
Cari mənfəət vergisi aktivi	-	-	-	13	-	13
Sair aktivlər	6,966	-	6,966	10,225	-	10,225
Cəmi	215,433	184,781	400,214	248,301	66,903	315,204
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	216,427	27,250	243,677	126,329	24,557	150,886
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	5,622	18,762	24,384	3,774	10,312	14,086
Təxirə salınmış mənfəət vergisi öhdəlikləri	-	-	-	223	-	223
Sair öhdəliklər	8,564	-	8,564	6,046	-	6,046
Cəmi	230,613	46,012	276,625	136,372	34,869	171,241
Xalis	(15,180)	138,769	123,589	111,929	32,034	143,963

Bazar riski

Bazar riski maliyyə alətlərinin gələcək pul vəsaitləri axınının ədalətli dəyəri faiz dərəcəsi və valyuta məzənnələri kimi bazar parametrlərində dəyişikliklər nəticəsində təərəddüd eləməsi riskidir. Bankın əhəmiyyətli kapital, korporativ istiqraz və ya törəmə alətləri yoxdur.

Faiz dərəcəsi riski

Faiz dərəcəsi riski maliyyə aktivlərinin ədalətli dəyərinin və ya gələcək pul vəsaitləri hərəkətlərinin faiz dərəcəsinin artması/azalması nəticəsində ucuzlaşması/bahalaşması riskidir. Aktivlərin və öhdəliklərin idarə edilməsi Komitəsi müntəzəm qaydada aktivlərin və öhdəliklərin faiz dərəcələri strukturunu ətraflı təhlil edərək, ümumi faiz dərəcəsi spredlərini nəzərdən keçirir. 31 dekabr 2018 və 2017-ci il tarixinə Bankın dəyişən dərəcə ilə heç bir maliyyə aktivi və ya öhdəliyi olmamışdır.

Valyuta riski

Valyuta riski – maliyyə alətinin dəyərinin xarici valyuta məzənnələrində dəyişmələrə görə təərəddüd etməsi riskidir. Bank özünün maliyyə vəziyyətinə və pul vəsaitlərinin hərəkətinə qüvvədə olan xarici valyuta məzənnələrindəki dəyişikliklərin təsir göstərməsi riskinə məruzdur.

24. Risklərin idarə edilməsi (davamı)

Aktivlərin və öhdəliklərin idarə edilməsi Komitəsi valyuta riskinə AZN devalvasiyasının və digər makroiqtisadi göstəricilərin qiymətləndirilmiş əsasında açıq valyuta mövqeyini idarə etməklə nəzarət edir. Bu, Banka imkan verir ki, valyuta dərəcələrinin milli valyutaya qarşı əhəmiyyətli dəyişməsindən zərərləri minimallaşdırsın. Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının tələblərinə uyğunlaşmaq məqsədilə xəzinedarlıq Bankın açıq valyuta mövqeyinin gündəlik monitorinqini həyata keçirir.

Aşağıdakı cədvəldə Bankın 31 dekabr tarixinə ticarət üçün nəzərdə tutulmayan maliyyə aktivləri və öhdəlikləri və ehtimal edilən pul vəsaitlərinin hərəkəti üzrə iri risklərə məruz qaldığı valyutalar göstərilir. Təhlil valyutanın manata qarşı məzənnəsində məntiqi olaraq mümkün hərəkətin təsirini hesablayır, bu zaman mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabatda bütün digər göstəricilər dəyişməz qalır (valyuta məzənnələrinə həssas olan ticarət üçün nəzərdə tutulmayan maliyyə aktivləri və öhdəliklərinin ədalətli dəyərinə görə). Kapitala olan təsir mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabatda olan təsirdən fərqlənir. Cədvəldəki mənfəət və ya zərər və sair məcmu gəlir haqqında hesabatda və ya kapitalda potensial xalis azalmayı, müsbət məbləğ isə potensial xalis artımı əks etdirir.

31 dekabr 2018 və 2017-ci il tarixinə aktivlərin dəyərləri əsasında vergidən əvvəlki mənfəətə təsir aşağıdakı cədvəldə təqdim olunur:

	2018		2017	
	AZN/USD +30%	AZN/USD -15%	AZN/USD +30%	AZN/USD -15%
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
Vergidən əvvəlki mənfəətə təsir	(-7,718)	3,859	(788)	394

	2018		2017	
	AZN/EUR +30%	AZN/EUR -15%	AZN/EUR +30%	AZN/EUR -15%
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
Vergidən əvvəlki mənfəətə təsir	(72)	36	29	(14)

Əməliyyat riski

Əməliyyat riski – sistemlərin nasazlığı, işçilərin səhvi, saxtakarlıq və ya xarici hadisələr nəticəsində yaranan riskdir. Nəzarət sistemi işləməyəndə əməliyyat riskləri nüfuza xələl gətirə, hüquqi nəticələrə və ya maliyyə zərərlərinə gətirib çıxara bilər. Bank bütün əməliyyat risklərinin aradan götürülməsini güman edə bilməz, lakin nəzarət sistemi və potensial risklərin izlənməsi və onlarla bağlı tədbirlərin görülməsi həmin risklərin idarə edilməsi üçün effektiv alət ola bilər. Nəzarət sistemində vəzifələrin səmərəli bölüşdürülməsi, giriş, təsdiqləmə və tutuşdurma prosedurları, heyətin təlimləndirilməsi və qiymətləndirilməsi prosesləri, eləcə də daxili auditdən istifadə daxildir.

25. Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri

Ədalətli dəyər iyerarxiyası

Aşağıdakı cədvəldə dövri ədalətli dəyər qiymətləndirmələrinin aid edildiyi ədalətli dəyər iyerarxiyasının səviyyələri üzrə 31 dekabr 2018-ci il tarixinə ədalətli dəyerdə ölçülmüş maliyyə alətlərinin təhlili verilmişdir:

	Ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün istifadə edilən göstəricilər				Cəmi
	Qiymətləndirmə tarixi	Fəal bazarda müəyyən edilmiş qiymətlər (Səviyyə 1)	Müşahidə edilən ilkin əhəmiyyətli məlumatlar (Səviyyə 2)	Müşahidə edilməyən ilkin əhəmiyyətli məlumatlar (Səviyyə 3)	
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>					
Ədalətli dəyərle ölçülən aktivlər					
FVOCI kateqoriyasına aid olan borc qiymətli kağızlara investisiyalar	31 dekabr 2018	511	-	-	511
Əmlak və avadanlıqlar – nəqliyyat vasitələri	31 dekabr 2018	-	-	1,085	1,085
Ədalətli dəyəri açıqlanan aktivlər					
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	31 dekabr 2018	139,401	-	-	139,401
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	31 dekabr 2018	-	-	2,787	2,787
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	31 dekabr 2018	-	-	223,633	223,633
Mülkiyyətə keçmiş əmlak	31 dekabr 2018	-	-	1,444	1,444
Ədalətli dəyəri açıqlanan öhdəliklər					
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	31 dekabr 2018	-	-	250,666	250,666
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	31 dekabr 2018	-	-	24,453	24,453

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

25. Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri (davamı)

Aşağıdakı cədvəldə dövrü ədalətli dəyər qiymətləndirmələrinin aid edildiyi ədalətli dəyər iyerarxiyasının səviyyələri üzrə 31 dekabr 2017-ci il tarixinə ədalətli dəyərde ölçülmüş maliyyə alətlərinin təhlili verilmişdir:

	Ədalətli dəyərin ölçülməsi üçün istifadə edilən göstəricilər				Cəmi
	Qiymətləndirmə tarixi	Fəal bazarda müəyyən edilmiş qiymətlər (Səviyyə 1)	Müşahidə edilən ilkin əhəmiyyətli məlumatlar (Səviyyə 2)	Müşahidə edilməyən ilkin əhəmiyyətli məlumatlar (Səviyyə 3)	
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>					
Ədalətli dəyərle ölçülən aktivlər					
Əmlak və avadanlıqlar – neqliyyat vasitələri	31 dekabr 2017	-	-	1,032	1,032
Ədalətli dəyəri açıqlanan aktivlər					
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	31 dekabr 2017	97,685	-	-	97,685
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	31 dekabr 2017	-	-	4,787	4,787
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	31 dekabr 2017	-	-	181,327	181,327
Mülkiyyətə keçmiş əmlak	31 dekabr 2017	-	-	1,998	1,998
Ədalətli dəyəri açıqlanan öhdəliklər					
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	31 dekabr 2017	-	-	150,886	150,886
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	31 dekabr 2017	-	-	14,086	14,086

Ədalətli dəyərle əks etdirilməyən maliyyə aktiv və öhdəliklərinin ədalətli dəyəri

Aşağıdakı cədvəldə Bankın maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatında ədalətli dəyərle əks etdirilməmiş maliyyə alətlərinin balans və ədalətli dəyəri kateqoriyalar üzrə müqayisə edilir. Cədvəldə qeyri-maliyyə aktiv və öhdəliklərin ədalətli dəyəri göstərilmir:

	Balans dəyəri 2018	Ədalətli dəyər 2018	Balans dəyəri 2017	Ədalətli dəyər 2017
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>				
Maliyyə aktivləri				
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	139,401	139,401	97,685	97,685
Kredit təşkilatlarından alınacaq vəsaitlər	2,787	2,787	4,787	4,787
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	231,437	223,633	186,644	181,327
Sair maliyyə aktivləri	4,499	4,499	4,808	4,808
Maliyyə öhdəlikləri				
Müştərilərə ödəniləcək vəsaitlər	243,677	250,666	150,886	158,522
Kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlər	24,384	24,453	14,086	14,134
Sair maliyyə öhdəlikləri	6,998	6,998	5,155	5,155

25. Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri (davamı)

Maliyyə hesabatlarında ədalətli dəyərlə hələ qeydə alınmamış maliyyə alətləri üçün ədalətli dəyərlərin müəyyən edilməsi üçün istifadə edilən metod və fərziyyələr aşağıda əks etdirilir.

Ədalətli dəyərləri təxminən balans dəyərlərinə bərabər olan aktivlər

Tez satıla bilən və ödəmə müddəti qısa (üç aydan az) olan maliyyə aktivləri və öhdəlikləri ilə bağlı olaraq ehtimal edilir ki, onların balans dəyərləri təxminən ədalətli dəyərlərinə bərabərdir. Bu fərziyyə həmçinin tələb əsasında depozitlərə və xüsusi ödəmə müddəti olmayan əmanət hesablarına da tətbiq edilir.

Amortizasiya hesablanmış dəyərlə uçota alınan maliyyə aktivləri və maliyyə öhdəlikləri

Kotirovka edilməyən alətlərin, müştərilərə verilmiş kreditlər və avansların, müştəri depozitlərinin, kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlərin və ARMB və kredit təşkilatlarına ödəniləcək vəsaitlərin və digər maliyyə aktivləri və öhdəliklərinin ədalətli dəyəri oxşar şərtləri, kredit riski və qalıq müddətləri olan borclar üçün hazırda mövcud olan dərəcələri istifadə etməklə gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətinin diskontlaşdırılması modeli ilə qiymətləndirilir.

26. Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması

BMS 24 “Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması” standartına uyğun olaraq tərəflər o halda əlaqəli tərəf hesab edilir ki, bir tərəf digər tərəfə nəzarət etmək və ya maliyyə və ya əməliyyat qərarlarının qəbul edilməsində mühüm təsir göstərmək iqtidarındadır. Hər bir potensial əlaqəli tərəf münasibətlerini nəzərdən keçirdikdə, diqqət bu münasibətlərin yalnız hüquqi formasına deyil, mahiyyətinə də yönəldilməlidir.

Əlaqəli tərəflər əlaqəli olmayan tərəflərin həyata keçirə bilmədiyi əməliyyatlarda iştirak edə bilər. Əlaqəli tərəflər arasında əməliyyatlar əlaqəli olmayan tərəflər arasında əməliyyatlarla eyni şərtlər, müddət və məbləğdə aparılır.

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

26. Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması (davamı)

İlin sonuna əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar üzrə qalıqlar aşağıda göstərilir:

	2018						2017								
	Səhmdarlar	Ümumi nəzarət altında olan müəssisələr	Əsas idarəedici heyət	Digər əlaqəli tərəflər	Cəmi	Səhmdarlar	Ümumi nəzarət altında olan müəssisələr	Əsas idarəedici heyət	Digər əlaqəli tərəflər	Cəmi	Səhmdarlar	Ümumi nəzarət altında olan müəssisələr	Əsas idarəedici heyət	Digər əlaqəli tərəflər	Cəmi
<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>															
1 yanvar tarixinə kreditlər, ümumi	23	111,287	617	25	111,952	23,440	111,948	464	4	135,856					
İl ərzində verilmiş kreditlər	30	8,819	629	66	9,544	25	31,464	467	63	32,019					
İl ərzində ödənilmiş kreditlər	(22)	(13,410)	(369)	(62)	(13,863)	(23,170)	(31,545)	(346)	(38)	(55,099)					
Digər hərəkətlər	-	-	-	-	-	-	-	32	(4)	28					
Məzənnə fərqinə təsir	-	(1)	-	-	(1)	(272)	(580)	-	-	(852)					
31 dekabr tarixinə kreditlər, ümumi	31	106,695	877	29	107,632	23	111,287	617	25	111,952					
Çıxılısın: 31 dekabr tarixinə dəyərşərtləşmə ehtiyatı	-	(24,995)	(73)	-	(25,068)	(1)	(1,827)	(19)	(1)	(1,848)					
31 dekabr tarixinə kreditlər, xalis	31	81,700	804	29	82,564	22	109,460	598	24	110,104					
1 yanvar tarixinə depozitlər	-	-	385	364	749	3,875	-	479	49	4,403					
İl ərzində alınmış depozitlər	-	-	383	8	391	-	-	214	146	360					
İl ərzində ödənilmiş depozitlər	-	-	(766)	(199)	(965)	(3,875)	-	(96)	(6)	(3,977)					
Digər hərəkətlər	-	-	-	-	-	-	-	(187)	185	(2)					
Məzənnə fərqinə təsir	-	-	-	-	-	-	-	(25)	(10)	(35)					
31 dekabr tarixinə depozitlər	-	-	2	173	175	-	-	385	364	749					
31 dekabr tarixinə cari kreditlər	107	16,273	16	90	16,486	50	1,627	23	5	1,705					
Təəhhüdlər və verilmiş zəmanətlər	-	11,856	183	3	12,039	-	32,022	81	3	32,106					

“Expressbank” ASC
31 dekabr 2018-ci il tarixinə maliyyə hesabatları üzrə qeydlər

26. Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması (davamı)

Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar üzrə gəlir və xərclər aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

Min Azərbaycan manatı ilə	31 dekabr 2018-ci il tarixində başa çatan il				31 dekabr 2017-ci il tarixində başa çatan il				
	Səhmdarlar	Ümumi nezarət altında olan müəssisələr	Əsas idarəedici heyət	Digər əlaqəli tərəflər	Cəmi	Ümumi nezarət altında olan müəssisələr	Əsas idarəedici heyət	Digər əlaqəli tərəflər	Cəmi
Kreditlər üzrə faiz gəliri	9	9,322	72	5	9,408	701	52	6	11,271
Kreditin dəyersizləşməsi (xərci)/gəliri	1	(18,541)	(54)	1	(18,593)	54	(12)	(1)	(906)
Depozitlər üzrə faiz xərci	-	-	(9)	(8)	(17)	-	(25)	(8)	(33)
Haqq və komissiya gəlirləri	15	890	3	1	909	12	4	4	1,022
Sair əməliyyat gəliri/xərci	17	635	(3)	-	649	415	(2)	-	1,937

31 dekabr 2018 və 2017-ci il tarixinə mövcud olan kreditlərə Bank ilə əlaqəli olan iki tərəfə müvafiq olaraq verilmiş 105,150 min AZN və 109,742 min AZN məbləğində kreditlər daxildir. 31 dekabr 2018-ci il tarixinə həmin kreditlər üzrə 24,681 min AZN məbləğində ehtiyat tanınmışdır. Bankın apardığı təhlilə və səhmdarlarla müzakirələrə əsasən rəhbərlik hesab edir ki, bu kreditlər üzrə kifayət qədər ehtiyat yaradılmışdır və gözlənilən xalis balans dəyəri 2019-cu ilin sonuna qədər qaytarılacaqdır.

2018-ci il ərzində Bank ümumi nezarət altında olan müəssisələrə əsas vəsaitlərin alınması üçün cəmi 45 min AZN (2017: 608 min AZN) məbləğində avans ödəmişdir.

31 dekabr 2018 və 2017-ci il tarixinə Bankın 5 nəfər ilə təmsil olunan əsas idarəedici heyətinə ödənişlər aşağıdakı kimi olmuşdur:

Min Azərbaycan manatı ilə	2018	2017
Əmək haqqı və digər qısamüddətli ödənişlər	590	506
Sosial sığorta ödənişləri	130	111
Cəmi əsas idarəedici heyətə ödənişlər	720	617

27. Kapitalın adekvatlığı

Bank tərəfindən kapitalın idarə edilməsinin məqsədləri (i) Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının (Palata) müəyyən etdiyi kapital tələblərinin yerinə yetirilməsi, (ii) Bankın daim fəaliyyət göstərən müəssisə kimi fəaliyyətinə davam etməsi imkanının təmin edilməsi və (iii) fəaliyyətin həyata keçirilməsi və səhmdar dəyərinin maksimal artırılması məqsədilə yüksək kredit reytinginin və kapitalın adekvatlığı reytinglərinin dəstəklənməsinin təmin edilməsidir. Palatanın müəyyən etdiyi kapitalın adekvatlığı əmsallarına uyğunluq hər ay Bankın Baş İcraçı Direktoru və Baş Mühəsib tərəfindən nəzərdən keçirilən və imzalanan həmin əmsalların hesablanması təsvir edən hesabatlar vasitəsilə nəzarət edilir. Kapitalın idarə edilməsinin digər məqsədləri hər il qiymətləndirilir.

Bank iqtisadi şərait və fəaliyyətinin risk xüsusiyyətləri dəyişdikcə kapital strukturunu idarə edir və müvafiq düzəlişlər aparır. Kapitalın strukturunu saxlamaq və ya bu strukturda düzəlişlər etmək məqsədilə Bank səhmdarlara ödənilən dividend ödənişlərinin məbləğində düzəlişlər edə, kapitalı səhmdarlara qaytara bilər. Keçən illərlə müqayisədə məqsəd siyasət və proseslərdə ciddi dəyişikliklər baş verməmişdir.

Palatanın tələblərinə əsasən banklar və ya bank qrupu: (a) məcmu kapitalın minimum məbləğini 50,000 min AZN (2017: 50,000 min AZN) həcmində saxlamalı; (b) məcmu kapitalın risk dərəcəsi üzrə ölçülmüş aktivlərə nisbətini ('cəmi kapital adekvatlığı əmsalı') minimum 10% (2017: 10%) və ya daha yuxarı saxlamalı və (c) 1-ci dərəcəli kapitalın risk dərəcəsi üzrə ölçülmüş aktivlərə nisbətini ("1-ci dərəcəli kapitalın adekvatlıq əmsalı") minimum 5% (2017: 5%) və ya daha yuxarı saxlanılmasını təmin etməlidir.

Rəhbərlik hesab edir ki, Bank 2018-ci il ərzində qanunvericiliyə uyğun kapitalın adekvatlığı əmsalına riayət etmişdir.

31 dekabr 2018 və 2017-ci il tarixinə Bankın kapitalın adekvatlığı əmsalı aşağıdakı kimi olmuşdur:

<i>Min Azərbaycan manatı ilə</i>	2018	2017
1-ci dərəcəli kapital	112,682	135,104
2-ci dərəcəli kapital	2,147	5,006
Məcmu kapital	114,829	140,110
Risk dərəcəsi üzrə ölçülmüş aktivlər	278,031	238,399
1-ci dərəcəli kapitalın adekvatlığı əmsalı	23%	36%
Məcmu kapitalın adekvatlığı əmsalı	24%	39%

28. 1 yanvar 2018-ci il tarixindən əvvəlki dövrlərə tətbiq edilən uçot siyasəti

31 dekabr 2017-ci il tarixində başa çatan müqayisəli dövrə tətbiq edilən və BMHS 9-a uyğun olaraq dəyişdirilən uçot siyasətləri aşağıda göstərilir.

Maliyyə alətləri - əsas qiymətləndirmə üsulları. Təsnifat formalarından asılı olaraq maliyyə alətləri ədalətli dəyerdə və ya amortizasiya edilmiş dəyerdə uçota alınır. Ədalətli dəyər və amortizasiya olunmuş dəyər anlayışları, eləcə də qiymətləndirmə modelləri haqqında məlumat Qeyd 3-də göstərilir.

Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar. Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar amortizasiya olunmuş dəyərle qeydə alınmış və dəyərsizləşmə üzrə zərərli maliyyə aktivinin ilkin tanınmasından sonra baş vermiş bir və ya bir neçə hadisə ("zərər hadisəsi") nəticəsində yarandıqda və bu zərər hadisəsi maliyyə aktivini və ya maliyyə aktivləri qrupu üzrə daxil olacaq pul axınlarının məbləğinə və vaxtına etibarlı şəkildə təxmin edilə bilən təsir göstərdikdə mənfəət və ya zərərde tanınmışdır. Bank əhəmiyyətli olub-olmamasından asılı olmayaraq, fərdi şəkildə qiymətləndirilən maliyyə aktivinin dəyərsizləşməsinə dair obyektiv sübutun olmadığı qənaətinə gəldikdə, həmin aktiv analoji kredit riski xüsusiyyətlərinə malik olan maliyyə aktivləri qrupuna daxil etmiş və onların dəyərsizləşməsinə məcmu şəkildə təhlil etmişdir.

Maliyyə aktivinin dəyərsizləşməsinə müəyyən edərək Bankın nəzərə aldığı əsas amillər həmin aktivin vaxtı keçməsi statusu və hər hansı girov təminatının realizasiya oluna bilməsidir. Kredit üzrə zərərin baş verməsinə dair obyektiv əlamətlərin mövcud olmasını müəyyən edən əsas meyarlar aşağıda göstərilir:

28. 1 yanvar 2018-ci il tarixindən əvvəlki dövrlərə tətbiq edilən uçot siyasəti (davamı)

- hər-hansı ödənişin gecikdirilməsi və bu zaman gecikdirilmiş ödənişin hesablaşma sistemlərindəki gecikmə ilə izah edilə bilməməsi;
- borcalanın əhəmiyyətli maliyyə çətinlikləri ilə üzleşməsi və bunun Bankın borcalan haqqında maliyyə məlumatları ilə təsdiqlənməsi;
- borcalanın müflisləşməsi və ya onun maliyyə strukturunun yenidən təşkil edilməsi;
- borcalana təsir göstərən milli və ya yerli iqtisadi şəraitin dəyişməsi nəticəsində onun ödəniş statusunda mənfi dəyişikliklərin baş verməsi; və ya
- girovun dəyərinin bazar şərtlərinin pisləşməsi nəticəsində əhəmiyyətli dərəcədə aşağı düşməsi.

Kredit zərərinin məcmu şəkildə qiymətləndirilməsi məqsədilə maliyyə aktivləri kredit riski üzrə oxşar xüsusiyyətlərə görə qruplaşdırılmışdır. Həmin xüsusiyyətlər qiymətləndirilən aktivlərin müqavilə şərtlərinə əsasən borcalanların ödəmə qabiliyyətini təsdiqləmişdir ki, bu da belə aktivlərlə bağlı gələcək pul vəsaitlərinin təxmin edilməsi üçün uyğun olmuşdur.

Kredit zərəri məcmu şəkildə qiymətləndirilən maliyyə aktivləri qrupundakı pul vəsaitlərinin gələcək hərəkəti, həmin aktivlərlə bağlı müqavilə üzrə pul vəsaitlərinin hərəkətinə, keçmişdə baş vermiş zərər halları nəticəsində yaranacaq vaxtı keçmiş borcların həcminə dair rəhbərlikdə mövcud olan statistikaya və vaxtı keçmiş borcların geri qaytarılması nailiyyətinə əsasən müəyyən edilmişdir. Keçmiş dövrlərə təsir göstərməyən cari şəraitin təsirini əks etdirmək və cari dövrdə mövcud olmayan keçmiş hadisələrin təsirini aradan qaldırmaq məqsədilə, keçmiş illərin statistikasını müşahidə edilə bilən cari məlumatlara əsasən tənzimlənmişdir.

Amortizasiya edilmiş dəyərle əks etdirilən dəyərsizləşmiş maliyyə aktivini ilə bağlı şərtlərə yenidən baxıldıqda və ya bu şərtlər borcalanın və ya emitentin maliyyə vəziyyətindəki çətinliklərə görə dəyişdikdə, dəyərsizləşmə şərtlərinin dəyişməsindən əvvəlki effektiv faiz dərəcəsinə əsasən ölçülmüşdür. Şərtlərinə yenidən baxılmış aktivin tanınmasının dayandırılması zamanı risk və faydalar əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdikdə, yeni aktiv ədalətli dəyərle tanınmışdır. Bu, adətən ilkin və yeni gözlənilən nağd pul axınlarının cari dəyərləri arasındakı fərq əhəmiyyətli olduqda müşahidə olunmuşdur.

Aktivin balans dəyərini effektiv faiz dərəcəsilə diskont edilmiş gələcək pul vəsaitləri hərəkətinin cari dəyərinə (kreditlər üzrə baş verməmiş gələcək zərərlər istisna olmaqla) bərabərləşdirmək üçün aktivlər üçün dəyərsizləşmə üzrə zərərlər ehtiyat hesablarında qeydə alınır. Girov qoyulmuş maliyyə aktivini üzrə təxmin edilən gələcək pul vəsaitləri hərəkətinin cari dəyərinin hesablanması girovun alınması və satılması ilə bağlı məsrəflər çıxılmaqla, girov nəticəsində yarana bilən (girovun olub-olmaması ehtimal edildikdə) pul vəsaitlərinin hərəkətinə əks etdirir.

Kredit üzrə zərərin məbləği sonrakı dövrdə baş vermiş hadisəyə görə azaldıqda və həmin azalma obyektiv olaraq zərərin qeydə alınmasından sonra baş vermiş hadisəyə (məsələn, borcalanın kredit reytinginin artması kimi) aid edildikdə əvvəl qeydə alınmış dəyərsizləşmə zərəri il üzrə mənfəət və ya zərər hesabına yaradılmış ehtiyata düzəliş etməklə qaytarılmışdır.

Aktivlər qaytarıla bilmədikdə, onlar aktivin və ya onun hissəsinin bərpa olunması üçün bütün zəruri prosedurların tamamlanmasından və zərərin məbləğinin müəyyən edilməsindən sonra müvafiq zərər ehtiyatından silinmişdir. Əvvəllər silinmiş məbləğlərin qaytarılması il üzrə mənfəət və ya zərərdə dəyərsizləşmə üzrə zərərin azaldılması kimi uçota alınmışdır.

Satıla bilən investisiya qiymətli kağızları. Bu kateqoriyaya Bankın qeyri-müəyyən müddət ərzində saxlamaq niyyəti olduğu və likvidliyin saxlanması üzrə tələblərdən asılı olaraq və ya faiz dərəcələri, valyuta məzənnələri və ya səhmlərin qiymətinin dəyişməsi nəticəsində satıla bilən investisiya qiymətli kağızları daxildir.

28. 1 yanvar 2018-ci il tarixindən əvvəlki dövrlərə tətbiq edilən uçot siyasəti (davamı)

Satıla bilən investisiya qiymətli kağızları ədalətli dəyərde qeydə alınmışdır. Satıla bilən borc qiymətli kağızlar üzrə faiz gəliri effektiv faiz metoduna əsasən hesablanmış və il üzrə mənfəət və ya zərərdə tanınmışdır. Ədalətli dəyərdeki dəyişikliklərin bütün digər elementləri investisiyanın tanınmasının dayandırılması və ya dəyərsizləşməsi anıadək sair məcmu gəlirlərdə tanınmışdır. Satıla bilən qiymətli kağızlar üzrə tanınma dayandırılarkən əvvəllər sair məcmu gəlirlərə aid edilmiş mənfəət və ya zərər kapitaldan il üzrə mənfəət və ya zərərdə maliyyə gəlirinə yenidən təsnifləşdirilmişdir. Dəyərsizləşmə üzrə zərərlər satıla bilən investisiya qiymətli kağızlarının ilkin tanınmasından sonra baş vermiş bir və ya bir neçə halın (“zərər halları”) nəticəsində yarandıqda il üzrə mənfəət və ya zərərdə tanınmışdır. Satıla bilən qiymətli kağızlar kimi təsnifləşdirilmiş borc alətlərinin ədalətli dəyəri hesabat tarixindən sonrakı dövr ərzində artarsa və həmin artım obyektiv olaraq dəyərsizləşmə üzrə zərərin mənfəət və ya zərər kimi uçota alınmasından sonra baş vermiş hadisəyə aid edile bildikdə, dəyərsizləşmə üzrə zərər il üzrə mənfəət və ya zərər hesabına qaytarılmışdır.

Ödəniş tarixində saxlanılan investisiya qiymətli kağızları. Bu qrupa Bankın ödəniş tarixində saxlamaq niyyəti və imkanı olan, sabit və ya müəyyən edilə bilən ödənişlərə və ödəmə müddətinə malik olan kotirovka edilmiş qeyri-törəmə maliyyə aktivləri daxildir. Bank investisiya qiymətli kağızların ödənilməsinə və ya geri alınmasını ödəmə müddətindən əvvəl emitendən tələb etmək hüququna malik olduqda, həmin qiymətli kağızlar ödəniş tarixində saxlanılan investisiyalar kimi təsnifləşdirilmir. Belə ki, qiymətli kağızların vaxtından əvvəl geri alınması hüququ aktivin ödəniş tarixində saxlanılması niyyətinə ziddir. Rəhbərlik ödəniş tarixində saxlanılan investisiya qiymətli kağızları ilkin tanınma zamanı təsnifləşdirir və bu təsnifləşdirmənin uyğunluğunu hər bir hesabat dövrünün sonunda yenidən nəzərdən keçirir. Ödəniş tarixində saxlanılan investisiya qiymətli kağızları amortizasiya olunmuş dəyərde qeydə alınır.

29. İxtisarlər

Hazırkı maliyyə hesabatlarında istifadə olunmuş ixtisarlərin siyahısı aşağıda göstərilir:

İxtisarlər	Tam adı
AC	Amortizasiya olunmuş dəyər
AFS	Satıla bilən investisiya qiymətli kağızlar
BIC	Bayes Məlumat Meyarı
CCF	Kredite Konvertasiya Əmsalı
EAD	Defolta məruz qalan dəyər
ECL	Gözlənilən kredit zərərləri
FVOCI	Ədalətli dəyərin dəyişməsi sair məcmu gəlirə aid edilən
FVTPL	Ədalətli dəyərinin dəyişməsi mənfəət və ya zərəre aid olunan
HTM	Ödəniş tarixində saxlanılan
LGD	Defolt baş verəcəyi halda itirilməsi gözlənilən məbləğ
PD	Defolt ehtimalı
SICR	Kredit riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artması
SPPI	Yalnız əsas borc və faiz ödənişləri
SPPI təhlili	Maliyyə alətləri üzrə pul axınlarının yalnız əsas borc və faiz ödənişlərindən ibarət olmasının qiymətləndirilməsi